ISSN 1302-6938 34

GÜNEY

34

ekim · kasım · aralık '05
cotmeh-sermawez-kanûn'05
4 YTL (4 milyon TL) · 3 EURO

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

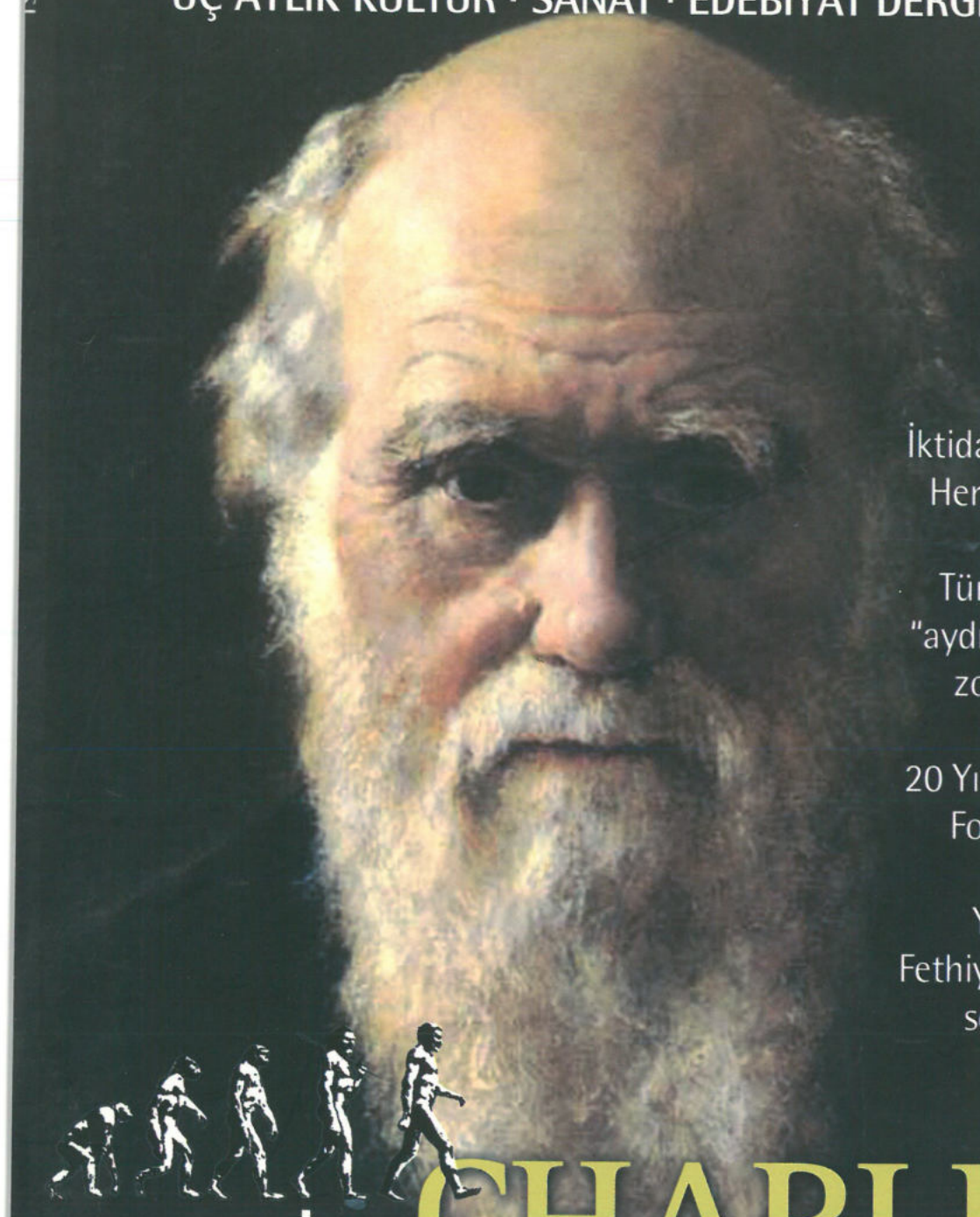

İktidar dalaşı...
Her alanda!

Türkiye'de
"aydın olmak"
zor mu?

20 Yıl x 2 = 40
Fotoğraf

Yazar
Fethiye Çetin'le
söyleşi

EVRİM
TEORİSİNİN
KURUCUSU

CHARLES DARWİN

Çok sevgili dostumuz,
kardeşimiz, arkadaşımız
ve yoldaşımız

DOKTOR MUSA'yı

aramızdan ayrılışının
birinci yılında
saygıyla anıyoruz...

O, yarattığı değerlerle
sonsuza dek yaşayacak...
O bizimle...

GÜNEY

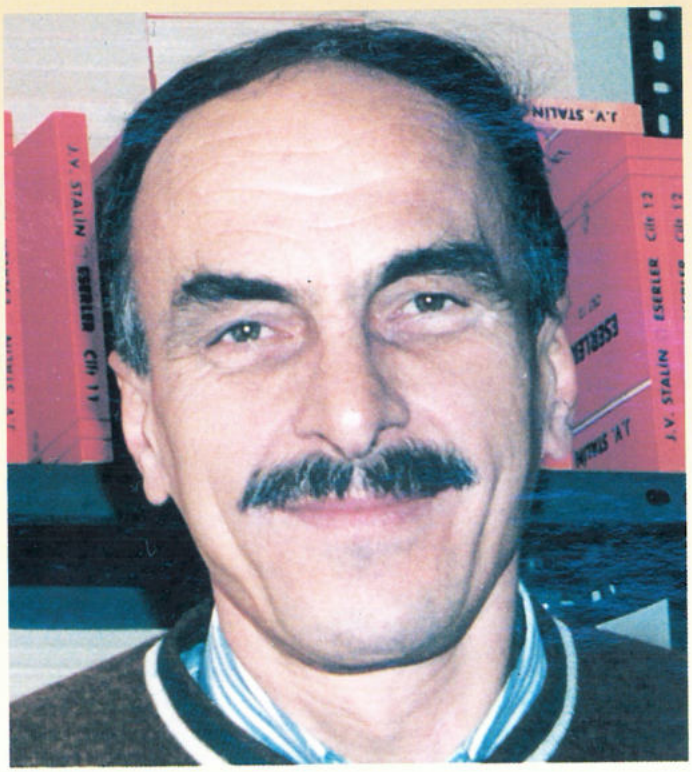

Ali Yavuz Çengeloğlu

Marksist-leninist eserleri yayınlayarak bilimsel sosyalizmin yaygınlaşmasına değerli katkılarda bulunan; Kuzey Kürdistan-Türkiye işçi sınıfının ve ezilen halklarının her türlü sömürü ve baskıya karşı sürdürdüğü mücadelenin öncülerinden,
İnter Yayınları sahibi
Ali Yavuz Çengeloğlu'nu
ölümünün dördüncü yılında saygıyla anıyoruz. O, devrim mücadelesinde yaşıyor, yaşayacak...

GÜNEY

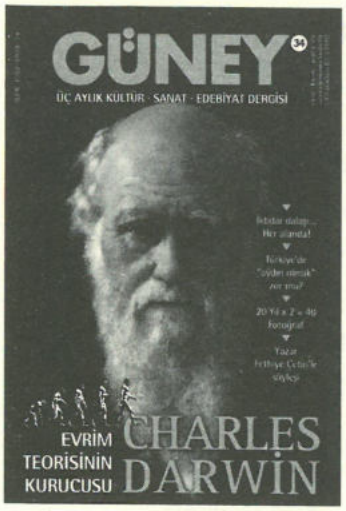

merhaba

Durumumuz hakkında birkaç söz:

Geçen sayımızda iç sayfalarımıza bir renk ekledik. Okuyucularımızdan beğeni mesajları aldık. Kuşkusuz dergimizin teknik olarak daha iyi, renkli vb. olması iyi ve hepimizin istediği bir şey. Fakat teknik geçen sayıda yaptığımız gibi teknik düzeltmeler ancak ek masraflarla mümkün. Dergimiz çalışanlarının büyük özverileri ve okuyucularının desteği ile yaşıyor. Ve sonuç olarak ele alındığında anda yeni düzelmemeler yapacak, bunu sürekli kılacak bir parasal güce sahip değiliz. Bu yüzden bu sayımızda yine 32. sayıya kadar olan düzenimize döndük.

Okuyucularımıza çağrımız, eğer dergimizi yaşamaya, daha güzelleşmeye, bu arada periyodunun düşürülmesine vb. layık görüyor, bunu istiyorlarsa, Güney'i maddi açıdan destekelemeleridir. Bu örneğin her okuyucunun bir, birkaç yeni okuyucu bulması yoluyla olur, Güney'e bağışta bulunmak, bağış toplamakla olur, okuyucularımızın kendi insiyatifleri bulacakları yüzlerce yolla olur. Yeter ki okuyucularımız Güney'i sahiplensinler...

• • •

*Geçen sayıda yaptığımız iki isim yanlışını düzeltmek istiyoruz. Bir dikkatsizlik sonucu "Rüya Alemi" isimli öykünün yazarı olarak Müslüm Aslan yazılmış. Oysa öykü **Mehmet Söğüt** arkadaşımıza ait. İkinci yanlışımız ise 32. sayıdan: **Lokman Öğülmüş** isimli şair arkadaşımızın soyadını "Öğütülmüş" olarak yanlış yazmışız... Her iki arkadaşımızdan da yanlışlıklardan dolayı özür diliyoruz.*

• • •

*Güney, sizlerin kürsüsü olmaya devam ediyor... Yine sayfalarımız elverdiği ölçüde sizlerden gelen ürünleri değerlendirmeye çalıştık. Gönül isterdi ki, daha fazla isme dergimizde yer açabilelim; ancak sayfa sayımız sınırlı... Bu sayıda ismini/imzasını göremeyen arkadaşlarımız yazmamazlık etmesinler... Yeni ürünlerinizi beklediğimizi bilmenizi isteriz. Ürünlerinizi internet üzerinden de gönderebilirsiniz. Elektronik posta adresimizi bir kez daha anımsatalım: **mail@guneydergisi.com***

• • •

Son bir not daha... Abone olan arkadaşlarımızın abonelik durumlarını yeniden gözden geçirmelerini, süresi dolan aboneliklerini yenilemelerini ve abone bedellerini dergimize ulaştırmalarını rica ediyoruz. Okurlarımızı dergimize abone olmaya, abone bulmaya çağırıyoruz... Her okurumuzu Güney'in aktif dağıtımcısı olarak görmek istiyoruz.

Umarız çok fazla bir şey istemiyoruz... Dergimizin sürekliliği için siz Güney dostlarının dayanışmada bulunacaklarına inanıyoruz...

Gelecek sayıda buluşmak üzere...

GÜNEY

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Yayın Türü: Yerel Süreli

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Mahmut Şevket Paşa Mah.
İmranlı Sok. No: 8
Şişli - İstanbul (Okmeydanı)

Tel.: (0212) 235 35 70
Fax: (0212) 253 19 27
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Maya Matbaası (0212) 501 22 99
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel
Tel. : 02305 / 54 28 45
Fax : 02305 / 54 28 45
Cep: 0170 / 18 28 867

Alleestr. 32
42853 Remscheid
Tel. : 02191 / 404 01
Fax : 02191 / 69 46 44 9
Cep: 0170 / 551 78 87

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 - BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Yurtiçi abonelik bedeli yıllık 20 YTL.dir.
Almanya: Yıllık (4 sayı) 20 EURO
Almanya dışı: 25 EURO

Aboneliğin başlatılması için;
yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, ödenmenin yapıldığına dair makbuzun dergimize faksla nması gerekmektedir.

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 2.000 YTL
1/2 sayfa: 1.000 YTL

İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2 sayfa: 500 YTL
1/4 sayfa: 250 YTL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

Güney dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

içindekiler

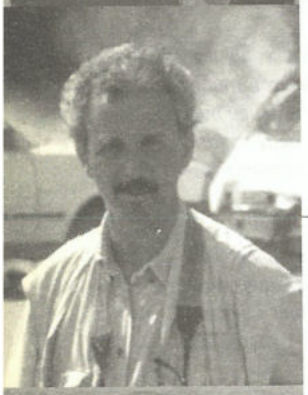

	3	merhaba	GÜNEY
	5	sizlerden güney'e	
haber	6	Etkinliklerden...	
	8	Sol içi şiddete hayır!	GÜNEY
	9	"6-7 Eylül Olayları" bir sergiyle anıldı...	ZİYA ÇELİK
güncel	12	Demokrasi bayrağı altında toplanalım	YILMAZ GÜNEY
şiir	15	Nerde kavga varsa ben ordayım	ZEYNEL ÇOK
güncel	16	İktidar dalaşı... Her alanda!	DERYA GÜMÜŞ
	19	Türkiye'de "aydın olmak" zor mu?	TAHSİN GÖKSEL
şiir	19	Tabletçe	UYGUR ORHAN
	20	Dayanaklarım	TAN DOĞAN
	21	Yaşam umudu dal vermez bu ellerde	ABDULLAH YILDIZ
güncel	22	"Bana maydanoz olmayın!"	ÖKKEŞ DERE
	24	Marksizmin dayanılmaz hafifyiği	FATMA ERTAN
şiir	27	Bu benim ülkem mi?	MUTLU ŞAHİN
fotoğraf	28	20 yıl x 2 = 40 Fotoğraf	GÜLTEKİN ALKURT
öykü	30	Tegenaria Atrica	A. KADİR KONUK
şiir	31	Ay ışığına güldün mü?	RAHİME HENDEN
	32	Öteki...	H. TUĞRUL ATASOY
	32	Emreden ölüm...	EMRE ŞİMŞEK
	33	Belki gün, bugündür...	ERSAN ERÇELİK
	34	Yaşama dair	SERHAT ÖZCAN
deneme	34	Perdeleri arala gün aydınlansın	MÜSLÜM ASLAN
şiir	35	Su temini	HAYDAR ZEKİ
dosya	36	Charles Darwin	GÜLFER UĞUR
deneme	46	Papatya kokulu kır düşleri	DEMET SERT
şiir	46	Dönülmez yol/dur	AKMAN GEDİK
	47	Filintalar	LOKMAN ÖĞÜLMÜŞ
deneme	48	Çaputları ağaçlara bağladığında	İLKER GÖREN
tiyatro	49	Bir oyunun ardından: "Sığıntılar"	ZAFER YILMAZ
söyleşi	50	Yazar Fethiye Çetin'le söyleşi	GÜNEY
şiir	52	Mona Lisa'nın kaçırılışına dair	EROL NACAR
kitap	54	"Musa Dağ'da Kırk Gün"	SÜHEYLA DEMİR
	54	"Anneannem"	BEYHAN POLAT
şiir	57	Martı'ya gitmek	MAHMUT GENÇ
şiir-in-sanları	58	A. Karabağ	GÜNEY
şiire dair / tartışma	60	"Şiir notun kaç?" yazısı üzerine	A. YALÇIN
	61	Bir mektup	DAİMİ DOĞAN
sinema	62	Sinema Notları	ANUŞ PAZARCIYAN
karikatür	70		MERAY ÜLGEN

sizlerden güney'e

Merhaba... (...) Son günlerde muhalif basında yer alan muhalif basına yansıyan "zorla sevk" saldırısı oldu bulunduğumuz hapishanede. 30 Temmuz Cumartesi günü, üç kişinin bile zorlukla yaşayabildiği hücrelere 15-20 kişi girerek sabahın köründe (05.45) arkadaşlarımızı zorla götürdüler. 1 Haziran'da yürürlüğe giren TCK, CİM, CMK ile "zorla sevk"ler meşru bir yaratılarak fiilen uygulanmaya başlandı. TMY ile varolan gayrimeşru insanlık dışı yasalarına bir yenisini daha eklemek isteyenler, bizleri teslim almak yönünde ellerinden gelen gayreti çabayı gösteriyor. Ama nafile, hiç bir şey özgürlük, sosyalizm mücadelesi yolundaki bizleri geriye döndüremeyecek. (...) Sonlarken tüm Güney emekçilerini sevgiyle kucaklayıp öpüyorum. Çalışmalarınızda kolaylık ve başarı diliyorum. Kendinize/birbirinize çok iyi bakın. Gülümsemeyi ihmal etmeyin! Hasretle...

Özgür Kabadayı, *1 No'lu F Tipi Hapishanesi, Tekirdağ*

Merhaba Güney... F tipinden yazıyorum. Yaklaşık üç yıldır TKP/ML davasından tutsağım. Güney'i düzenli olarak okumaya çalışıyorum. Üç ayda bir çıktığı için bu pek de zor olmuyor. Önceki sayıya göndermeyi düşünmüştüm ama içime sinen bir şiir yazamadığımdan gönderememiştim. Şimdi gönderiyorum. Belki de "göndermemekte haklıymışsın" derseniz okuyunca :) CİK işlemeye başladığından beri mektup vb. cezalar veriliyor, bundan dolayı fırsat varken yazıyorum.

Güney'in son sayısında bir şair "şiirlere notlar" üzerine eleştirilerde bulunmuş. Aslında haklı olduğunu düşünüyorum. Daha önce neden düşünemedim sorusunu ise, Güney'de yeralanlara tahlilci yaklaşımda bulunmak diye cevaplıyorum. Bu yalnız Güney için geçerli değil; yani daha inceleyici olmak gerekli. Zaten okuduklarımız da bize bunu öğretiyor. Müsadenizle "Sinema Notları" kısmı üzerine birşeyler söylemek istiyorum. Genelde yer verilenlerin çoğunluğu yabancı yapımlar. Bu filmler nitelikli filmler olmuş olsaydı (yani özellikle bu nedenle yer alsalar) üzerinde bu yönlü durmazdım sanırım. Demek istediğim neden yerli yapımlara daha az yer veriliyor veya yabancı filmler neden daha çok ele alınıyor?

Çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Selam ve sevgilerimle... Hoşçakalın.

Caner Uluç

Merhaba değerli Güney dergisi çalışanları; Sevgili dostlar; uzun bir zamandır kültür, sanat, edebiyat alanında güzelden yana ilkeli, kötüye karşı bir yayın geleneğiniz olduğunu biliyorum. Değişik dönemlerde derginizin bazı sayılarını okuma fırsatım olmuştu. Derginizi düzenli okuyamamam ve düzenli takipçisi olamamam tamamen içinde bulunduğum koşullardan kaynaklıdır. Dostlar; ben yaklaşık bir yıldır siyasi tutsağım. Derginiz Güney'i sizlere yük olmamak için farklı şekillerde temin etmeye çalıştım. Yalnız bu çabalarımda tatmin edici sonuçlar elde edemedim. Bu bir yıl içinde 2004 yılına ait iki sayıya ulaşabildim. 2005 sayıları daha elime geçmedi. Güney dergisinin düzenli okuyucusu, takipçisi olmak; belki de ileride katkı sunucusu olmak isterim. (...) Güney dergisi okuyucularına ve çalışanlarına selamlar... Yüzünüzde gülümseme, yüreğinizde sevgi eksik olmasın. Güzel yarınlarda buluşmak dileğiyle esen kalın...

Cenan Genç, *2 No'lu F Tipi Hapishane, Sincan-Ankara*

Sevgili Güney... Derginizin yeni sayısı elime ulaştı. "Kolektif bir çabanın ürünü olan asıl sanat dergisi işte budur!" diyerek okuyorum derginizi ve her sayınızı büyük bir beğeniyle takip ediyorum. Lise son sınıf öğrencisiyim. Okumayı, tartışmayı ve düşünmeyi seviyorum. Sizi bunun için rahatsız ettim, bir sorum olacak... Ben aslında biraz hazırlıksız yakalandım; derginizin özellikle temmuz sayısına (Sivas'ta katledilen yürekdaşlarımızı anmak için) özel bir yazı gönderecektim, fakat hiç hesapta olmayan talihsizliklerden dolayı biraz geciktim. Derginiz üç aylık uzun bir süreyi kapsadığı için bir sonraki sayıya göndersem geç kalmış sayılır mıyım acaba? Yani ben kendi nezdimde konuşayım; unutmadım... Çünkü ***unutmak kalleşliktir!!!***

Saygılar efendim :) Yayın hayatınızda başarılar...

Yollara gölge bırakan kız...

Demet

Merhaba Güney Dergisi Çalışanları...

Bu mektubu Almanya'nın güneyinden, güneşli ve sıcak bir gününde yazıyorum. 1986'dan beri Almanya'da yaşıyorum. İç mimarlık bölümünde okuyan bir öğrenciyim. 1978 Malatya doğumluyum.

Güney Dergisi ile tanışmam bir arkadaş vasıtasıyla oldu. Bizler yaşadığımız bu küçük şehirde (Saarbrücken) Nâzım Hikmet'i ölümünün 42. yıldönümünde anmak için bir gün tertipledik. Güney Dergisinin Nâzım Hikmet üzerine değerlendirmeleri olan sayısını, faydalanabilmem için bu arkadaş bana verdi. Bölgemizde ilk kez böyle bir etkinlik olmasına rağmen oldukça başarılı idi. Ama etkinliği Nâzım'ın yaşam ve mücadelesinin anlatımın yanısıra dia eşliğinde yer yer şiirlerv e türkülerle konuklara sunuldu. Yaptığımız bu etkinlik katılımcılar tarafından oldukça beğenildi.

Ben Güney Dergisinin gerek seçtiği konular, gerek güncel konuları işleyiş tarzı dolayısıyla iyi bir eğitmen olduğu kanısındayım. Sanatın bir çok dalına yer veriyor, aynı zamanda sanatın yapıcı eleştirisini de hakkınca yapıyor Güney. Kısaca kendisini özleten; ve varolan kalıplaşmış düşünceler dışında alternatif fikirler sunan sizlere ayrdılığın üç aydan bir aya düşmesi ümidi ile başarılar diliyorum. (...)

Akdeniz İrfan

İlyas Emir ve A. Kadir Konuk'a...

Merhaba...

Kısa bir süre önce elime geçen Güney dergisinin kapağını zevkle açıp okumak için heveslenirken gözüme dergiye açılan dava takılıverdi. Hiç yabancı olmadığımız için içeriğine bakayım dedim. Açıkçası A. Kadir Konuk'un açıklama yazısını okuduktan sonra davayı açanlara güldüm.

21. yüzyılda böylesi şeylerin olması gerçekten üzücü. İnsanların kendi fikirlerini özgürce söylediği, yazdığı bir ülke mi güzel; yoksa yasaklarla dolu, insan fikrinin önünü alan, kalemini beyaz sayfadan mahrum bırakmak mı? Bunlar sorulabilir elbet. Davayı açanların temel anlayış ve idrakleri nelerdir, gerçekten merak ediyorum. Bir çok yazıyı, şiiri, öyküyü insanlarla paylaşan bir dergiye bunun yapılması haksızlıktan başka birşey değildir. Bazen insanın kafasında derginin isminden dolayı böyle birşey olabilir mi soruları da geçmiyor değil.

Bir Güney dergisi okuyucusu olarak tüm yapılanlara rağmen manen yanınızda olup destek verdiğimi bilmenizi isterim. Cezaevinde ancak yapılanlara inat yazılarınızı sürekli takip etme olacaktır. Bütün çalışmalarınızda bu davanın da üstesinden geleceğinize inanıyor, saygılarımı sunuyorum.

Hasan Yıldız, *E Tipi Kapalı C. Evi, Adıyaman*

Güney dostları piknikte buluştu

Güney Kültür Merkezi 10 Temmuz'da geniş katılımlı bir piknik gerçekleşti. Her yıl geleneksel olarak düzenlenen bu etkinlik Güney Kültür Merkezi ile Güney dostlarını bir kez daha bir araya getiriyor.

Etkinlik, her yıl olduğu gibi bu yıl da, biçim ve içerik olarak proleter kültürü içinde barındıran -ortak sofraların kurulması, çevre düzenine ve temizliğine önem verilmesi vb. gibi- kolektif bir çalışmanın ürünü olarak gerçekleşti. Piknikte diğer şeylerin yanısıra güncel sorunlar dile getirildi; özellikle de evlerine mahkum edilen, fabrika ve atölyelerde ağır baskılarla ve sömürüyle karşı karşıya gelen kadın arkadaşlar sorunlarını paylaştılar.

Kültür merkezi bünyesinde müzik, tiyatro, resim derslerine katılan öğrenci ve öğretmen arkadaşlar bir yıl boyunca ortaya koydukları çalışmanın ürünlerini sergilediler. Özgürlük Korosu, Tiyatro Güney, Gökçen Kahraman, Aliekber Eren ve Tiyatro Ortadirek'in sundukları gösteriler pikniğe katılanlar tarafından beğeni ve coşkuyla izlendi.

Dergi ve kitap standlarının da açıldığı etkinliğin ardından piknikte yer alan arkadaşlar eksikliklerimizi ve kazanımları değerlendirdiler.

Sonuç olarak gerek katılım açısından, gerek organizasyonun aksaksız yürümesi açısından... güzel bir piknik oldu.

Pikniğe katılanlar memnun bir şekilde evlerine dönerken daha şimdiden gelecek yılın pikniğine hazırlanacaklarını söylüyorlardı.

111 kadın fotoğrafçıdan sergi

Kadınlara yönelik şiddete karşı etkinliklere bir yenisi eklendi; "Kadınlar İçin Kadınlar Tarafından" sloganı altında 111 kadın fotoğraf sanatçısının sergisi Ağustos ayı içinde İstanbul Galata Fotoğrafhanesi'nde sergilendi.

Düzenleyiciler etkinlikle ilgili yaptıkları "111 Kadın Fotoğrafçıdan Son Sergi" başlıklı basın açıklamasında şu görüşlere yer veriyorlardı:

"Biliyorsunuz. Bu sene bir imkânsızı başardık. Kadına yönelik şiddet için bir araya geldik. 111 kadın fotoğrafçı, 111 kere kuvvetli, ve birlikte,

– Bir basın kampanyası yaptık: Türkiye'de kadına yönelik şiddeti tartışma amaçlı,

– Bir açık arütırma gerçekleştirdik: Mayıs ayında, Darphane-i Amire'de fotoğraflarımızı sattık ve açık artırmanın 11 milyar TL'ye yakın gelirini şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklara psikolojik ve hukuksal destek veren Mersin Bağımsız Kadın Dayanışma Derneği'ne kaynak olarak aktardık,

– Bir sergi düzenledik: Diyarbakır Sanat Merkezinde, Anadolu Kültür A. Ş.'nin katkılarıyla mini bir panel düzenledik ve hem fotoğrafı hem de kadına karşı şiddeti tartıştık.

Artık son etabımıza doğru emin adımlarla ilerliyoruz. Fotoğraflar İstanbul'a geri geldi. Hali hazırda Galata Fotoğrafhanesi'nde alıcıları ile buluşmak için bekliyorlar.

Amacımıza, en azından ilk aşamasına, ulaştık sayılır. Bu ülkede kadına yönelik şiddet bir de bizim yarattığımız platform üzerinden konuşulur, düşünülür oldu. Ancak bunun yeterli olmadığının farkındayız. Her konuda olduğu gibi kişiye uygulanan şiddet üzerinden bilinçlendirme ve eğitim kampanyalarının yoğunlaşması gerektiğinin farkındayız. (...)

Biz bu işin peşini bırakıyor muyuz? Hayır. Ancak sayımız 111 değil artık. Geçen kısa süre içerisinde biz de hızla büyüdük ve saflarımıza yeni arkadaşlarımız katıldı. 111 Kadın Fotoğrafçı son kez karşınızda, çünkü önümüzdeki senelerde artık 150 Kadın Fotoğrafçı olarak sizlerle buluşacağız."

111 Kadın Fotoğraf Sanatçısı sergisi 13-20 Ağustos tarihleri arasında Galata Fotoğrafhanesinde sergilendi. Sergi hem konu itibariyle hem de eserlerin ilginçliği ile dikkat çekti.

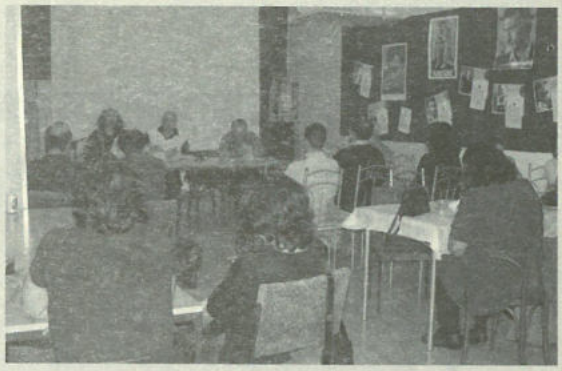

Yılmaz Güney anıldı

Aramızdan ayrılışının 21. ölüm yıldönümü dolayısıyla Yılmaz Güney Almanya'nın Aachen kentinde düzenlenen etkinliklerle anıldı.

Enternasyonal Kültürevi'nin düzenlediği, Güney dergisinin de katkı sunduğu etkinlik 21-25 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirildi. Dernek lokalinde yapılan etkinlikler esas olarak film gösterimi, panel ve müzik dinletisi şeklinde gerçekleşti. Dernek lokali "sinema salonu" şeklinde düzenlendi. Duvarlara Yılmaz Güney'in çeşitli film afişleri ve resimleri asıldı. Büyük bir sinema perdesinde Yılmaz Güney'in Baba, Zavallılar filmleri ile Duvarın Arkası belgesel filmi gösterildi. Etkinliğin son gününde düzenlenen panele sanatçı Erdoğan Egemenoğlu, yazarlar Gökhan Harmandalıoğlu ve Ömer Polat ile Güney Dergisi Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir çağrılıydılar. Ancak Erdoğan Egemenoğlu rahatsızlığı nedeniyle, Ömer Polat ise başka bir etkinlik nedeniyle panele katılamadı. Gökhan Harmandalıoğlu, İlyas Emir ve dernek yönetiminden panelistler yaptıkları konuşmalarda Yılmaz Güney'in yaşamından kimi kesitleri, onun sanatını ve sanatına yön veren siyasi görüşlerini dile getirdiler. Özellikle Gökhan Harmandalıoğlu'nun Yılmaz Güney değerlendirmesi ve onun hakkındaki objektif değerlendirmeleri izleyiciler tarafından ilgiyle izlendi. Panelin ardından yapılan müzik dinletisi de beğeni topladı.

Etkinliğin hazırlığı aşamasında önemli bir çalışma yürütülmesine rağmen katılım beklenenin altında oldu. Ancak buna rağmen etkinlik esasta amacına ulaştı ve Yılmaz Güney'in tanıtımına hizmet etti.

METİN KAHRAMAN'A YAPILAN SALDIRIYI KINIYORUZ!

Sol içi şiddete hayır!

Grup Yorum ile grubun eski üyelerinden Metin Kahraman arasındaki telif hakkı konusundaki anlaşmazlık ne yazık ki yaşanan yeni bir sol-içi şiddet olayıyla kamuoyuna yansıdı. Metin Kahraman basın üzerinden yaptığı bir açıklamayla 1 Eylül tarihinde "onlarca kişinin gözü önünde kendisine „Yorum hayranı" diyen bir grubun saldırısı"na uğradığını, kafasından yaralandığını ve kendisine hakaret edildiğini açıkladı. Bu olay haklı olarak sol çevrede, devrimci-demokrat sanat ve aydın çevresinde tepkilere yol açtı ve Metin Kahraman'a yapılan saldırı kınandı.

Sözkonusu olayın en üzücü yanı, Grup Yorum adına yapılan ilk açıklamalarda Metin Kahraman'a "Yorum hayranları" tarafından yapılan saldırıya bir nevi arka çıkılması, onaylanmasıydı. Grup Yorum, gelinen yerde bir adım geriye atmıştır. 25 Eylül 2005 tarihli basın açıklamasında, daha önce söylediklerinin gazetelerce çarpıtıldığını ileri sürmekte ve "Bu konuda çok net konuşuyoruz, bu olayın bizimle hiçbir alakası yoktur." açıklamasını yapmaktadırlar. Fakat bu yeterli değildir. Çünkü, hala ilgili açıklamada Grup Yorum sözkonusu saldırıyı yanlış, sol-içinde yaşanmaması gereken bir tavır olarak değerlendirmekten açıkça kaçınmaktadır. İlgili basın açıklaması baştan sona Metin Kahraman'ın "burjuva bireyselciliği"ni, "kapitalist çürümüşlüğü"nü anlatmakta ve onu kişi olarak teşhir etmeye çalışmaktadır. Şiddet olayına gelince, "bizim ilişkimiz yoktur" deyip kurtulmaya çalışılmakta, "Bu olayın tartışılması, bunun gündemde tutulması, Metin'in işine gelmekte, ekmeğine yağ sürmektedir. Meseleyi 'kınama, kınamama' tartışmasına hapsetmek, Metin'in Yorum'un prestiji üzerinden reklam yapmaya çalışmasına ortak olmaktır." denildiği noktada da, uygulanan şiddete karşı açık tavır alınmaktan özenle kaçınılmaktadır.

Biz Grup Yorum'un bu tavrını yadırgıyor, en başta 'hayranlarına' karşı olan devrimci sorumluluklarının bilinciyle tavırlarını düzeltmeye çağırıyoruz. Birileri kalkıp kendilerine "Yorum hayranları" diyerek Metin Kahraman'a saldırıyor ve onu yaralıyorsa, bu saldırıyı kınamak ilk başta Grup Yorum'a düşer. Metin Kahraman ile Grup Yorum arasındaki telif hakkı konusundaki anlaşmazlık (bu konuda Grup Yorum haklı olsa dahi!) hiçbir şekilde Metin Kahraman'a yapılan saldırıyı "haklı" çıkarmaz. Grup Yorum bu şiddet olayını kesin ve tutarlı bir şekilde kınamadığı sürece, "Grup Yorum hayranlığı" adına bu tür şiddet olaylarının yinelenmesi gayet olasıdır. Sol-içi şiddet, devrimci-demokratların kendi içlerinde yaşadıkları çelişki ve anlaşmazlıkları "şiddet"le çözmeye çalışma eğilimi ve edimleri bugüne kadar devrimci harekete haddinden fazla zarar vermiştir. Bu kötü gelenekten kurtulmanın ve genç devrimci-demokrat nesilleri bu yönde eğitmenin çoktan zamanı gelmiştir, geçmektedir. Ve devrimci-demokrat gençliğe de hitap eden Grup Yorum'a bu bağlamda büyük sorumluluk düşmektedir.

Olayı kınayanların başını çekenlerden Ferhat Tunç'un şu sözleri gayet haklı ve yerindedir:

"Bizler, yani bu ülkenin muhalif sanatçıları sol değerlerle büyüdük. Bu değerlerden dolayı dövüldük, sövüldük, kovulduk, içeri atıldık ve sürgünlerde öldük.

Egemenlerin bizimle olan hesabını anlıyoruz. Ancak bizim bizimle olan kavgamızı anlayamıyorum, anlamak istemiyorum.

Çünkü bu kavga özgürleştiren değil köleleştiren bir kavgadır."

Metin Kahraman'a gerçekleştirilen saldırıyı kınıyor, sol-içi şiddete bir kez daha hayır diyoruz! Devrimci-demokrat sanatçı-aydın kişi ve gruplara yönelik şiddetin hiçbir haklı gerekçesi olamaz!

GÜNEY

"6-7 Eylül Olayları" bir sergiyle anıldı...

ZİYA ÇELİK

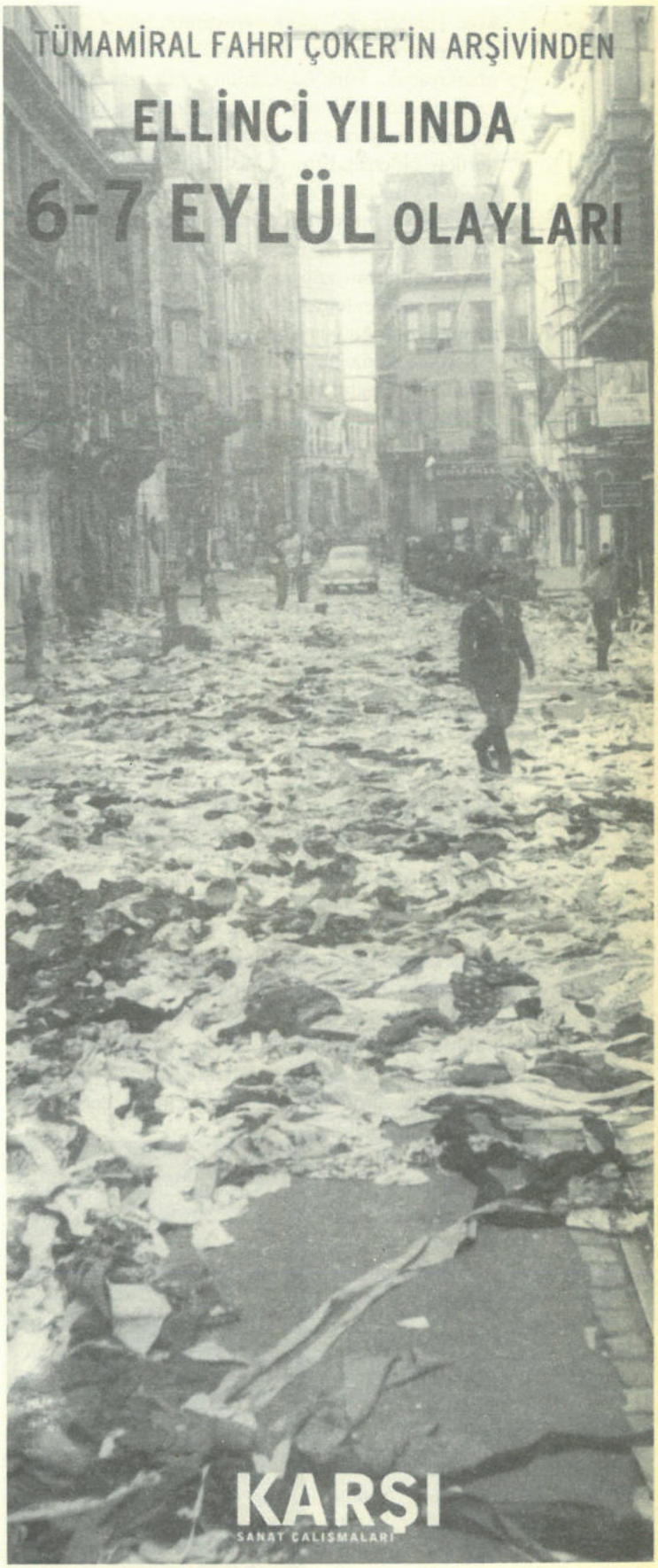

6-7 Eylül Olayları adıyla tarihe geçen, esas olarak Rumlara karşı yönelen ama sadece onlara karşı değil, aynı zamanda Ermeni ve Yahudilere de yönelen olayların 50. yıldönümünde, 6-26 Eylül tarihleri arasında Tarih Vakfı, İnsan Yerleşimleri Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği işbirliğiyle KARŞI SANAT ÇALIŞMALARI salonunda bir sergi düzenlendi. Sergiye, olaylarla ilgili soruşturma ve mahkeme sürecinde Baş Hakim olarak görev alan ve sonradan Askeri Yargıtay Başsavcılığı yapan emekli Tümamiral Fahri Çoker'in, ölümünden sonra yayınlanmak koşuluyla Tarih Vakfı'na bağışladığı yaklaşık 250 fotoğraf ile soruşturma ve mahkeme süreciyle ilgili belgelerden oluşan arşiv temel oluşturdu.

Serginin 1. günü olan 6 Eylül'de, açılıştan 40 dakika sonra İP'li oldukları söylenen bir grup sergiyi basarak Türk Bayrağı açtı. Ardından 'Ülkücü' olduğ ileri sürülen ikinci grup sergiyi bastı. 'Türkiye Türk'tür Türk kalacak', 'Şerefsizler! Siz, bizi arkadan vuranlarla işbirliği yapıyorsunuz' diye bağıran grup, 'Büyük Salon'daki 15 fotoğrafı indirerek, duvarlara yumurta fırlattı. Eylemlere polis müdahale ederek göstericileri dışarı çıkardı. Serginin gezilmesine ise devam edildi. (Bilgiler için bkz.: www.karsi.com)

Her ne kadar sergiyi değerlendiren Apoyevmetsini Gazetesi Genel yayın Md. Mihail Vasilidis "6 Eylül 1955 günü duyduğum dehşetin binde birini anımsayınca bile, bu sergiye müteşekkirim. Olaylar iki tarafa da zarar verdi. Bizler (Rumlar) 180 binlerden 1800 lere düştük. Ancak olayları yaşatan saldırganlar da 50 yılda eridi. 100 binlerden (6.9.1905'te) 7-8 kişiye düştü. Açılış günü sergiye saldıranlar bu kadardı." (a.y.) dese de, Türkiye'de bugün o güne göre fazla değişen bir şey olmadığını gösteren bir dizi olay yaşanmaya devam ediyor. Devlete hakim olan "Tür-

kiye Türklerindir" ırkçı zihniyetinin bütün Cumhuriyet tarihi boyunca hiç değişmediğini söylemek yanlış olamayacak. Türk bayrağının sözde yakılması olayında ve Bozüyük'te Kürtlere karşı girişilen linç girişiminde de görülebildiği gibi, veya tarihte daha da gerilere gidersek Ermeni tehciriyle anılan soykırımda ve 40'lı yıllarda "Varlık Vergisi" olayında da görülebildiği gibi, bu tür ırkçı saldırılar ne münferit idi ne de tesadüfi, tam tersine Türk olmayan ulusa ve müslüman olmayan ulusal azınlıklara karşı kışkırtma olaylarında devletin bizzat işin içinde olduğu ve esas sorumlu olduğu yeterince belgelenmiştir.

Sergide Aziz Nesin'in "Salkım Salkım Asılacak Adamlar" kitabı ve sergiye temel oluşturan "6-7 Eylül Olayları, Fotoğraflar-Belgeler, Fahri Çoker Arşivi" kitabının yanı sıra satışı yapılan Dilek Güven'in kaleme aldığı, son derece titiz çalışması

"Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları" kitabında sayısız belgeyle, olayların hiç te istenmeyerek halkın galeyana gelmesiyle çıkmadığını, tam tersine bizzat devletin ve hükümetin en yetkili organları ve yöneticileri tarafından başından beri en ince ayrıntısına kadar düşünülüp organize edildiğini gözler önüne sermektedir. Hükümetçe ve devletçe istenmeyen tek şey belki sadece olayların kendi kontrollerinden de çıkarak, uluslararası planda Türkiye'nin prestijine zarar verecek boyutlara ulaşmasıdır.

6-7 Eylül Olayları nasıl gelişti?

6 Eylül 1955'te saat 13.00'de devlet radyosu Yunanistan'ın Selanik kentinde Atatürk'ün doğduğu

eve bomba atıldığı haberini duyurdu. Bunun üzerine İstanbul Ekspres gazetesi öğlen baskısında olayı "Atamızın Evi Bomba ile Hasara uğradı" başlığıyla manşetten duyurdu. "Kıbrıs Türktür Cemiyeti"nin çağrısı doğrultusunda öğleden sonra ilkönce öğrenci birlikleri toplanmaya başladı ve daha sonra çevre illerden de gelenlerle beraber sayısı 100.000'i bulan bir kitle Beyoğlu İstiklal Caddesinde bir araya gelerek Rumlara ait dükkanları tahrip ve daha sonra da talan etmeye başlamışlardır. Olayları düzenleyenlerin, kimsenin öldürülmemesi yönündeki telkinlerine rağmen, 6 Eylül akşamı başlayan ve yaklaşık 9 saat süren olaylar boyunca ve sonrasında (aralarında iki Ortodoks papaz da olmak üzere) 13 ile 16 arası Rum ve en az bir Ermeni vatandaşı hayatını kaybetmiş, 32 Rum da ağır yaralanmıştır. Fiziksel zarar, 4.348 Ruma ait işyeri, 110 otel, 27 eczane, 23 okul, 21 fabrika ve 73 kilise ve mezarlıklar ile 1000'in üzerinde Rumlara ait evin tahrip edilmesi ya da yakılması şeklinde ortaya çıkmıştır.

Ekonomik zarar, Türk Hükümeti'ne göre 69,5 milyon Türk Lirası, İngiliz

diplomatik kaynaklarına göre 100 milyon İngiliz Sterlini, Dünya Kiliseler Birliği'ne göre 150 milyon Amerikan Doları, Yunan Hükümeti'ne göre ise 500 milyon Amerikan Doları olarak hesaplanmıştır. Demokrat Parti (DP) hükümeti zarara uğrayıp tescil ettirenlere toplam 60 milyon Türk Lirası civarında tazminat ödemiştir.

Bu olaylar sonucunda oluşan göç dalgası ile Türkiye'de yaşayan Rum azınlığı neredeyse yok olmuştur. 1924 yılında 200.000'i bulan İstanbul'daki Rum nüfus, 2005 yılında 1500 kişiye düşmüştür. (Kaynak: Vikipedia Özgür Ansiklopedi, tr.wikipedia.org)

Sergi sırasında bir de Can Dündar'ın hazırladığı bir 6-7 Eylül belgeseli videodan gösterildi.

Sergiye ilgi son günlerinde dahi azalmamıştı.

Eylül 2005

Tanıkların ağzından 6-7 Eylül Olayları:

"...Olaylardan üç saat evvel, yani saat dörtte, bize Emniyet Müdürlüğü merkezinden bir emir geldi. Saat beşten sonra hiçbir polis memuru karakolları terk etmeyecekti. Bu haber üzerine biz 5. Şube olarak hepimiz binada kaldık. Saat altıya doğru her taraftan, özellikle Beyoğlu'ndan saldırılarla ilgili haberler geliyordu. Dükkanlar yağmalanıp kiliseler yakılıyormuş. Polis şefimiz Celal Kosova o zaman Avrupa'daydı. Onun vekili olan Necati Eğinç'e sorduk. Kendisi ikinci bir emre kadar hiçbir müdahalede bulunmamamızı söyledi. Kapıları kilitleyip içerde bekledik. Burnumuzun dibinde adamlar dükkanları ve evleri yerle bir ederken görüyorduk ama hiçbir şey yapamıyorduk." (Yassıada, Yüksek Adalet Divanı Tutanakları, 6-7 Eylül Hadiseleri, Tarık Berkan Tümerkan, Polis Memuru, s. 260, aktaran Dilek Güven, a. g. e., s.23)

Halkların arasındaki kardeşliği ve dayanışmayı gösteren örnekler de vardı:

"...Bizim sokakta şoför Nusret yaşardı. O gün 40 kişilik bir grup bizim evlere doğru gelmeye başladı. Nusret bunların önünü kesti ve ne istediklerini sordu. Onlar Rumların evlerine saldıracaklarını söylediler. Nusret, burada Rumların oturmadığını söyledi. Gruptan birkaç kişi yine de yürümeye devam edince Nusret bağırdı ve ancak onun cesedinin üzerinden yollarına devam edebileceğini söyledi. Ve grup hemen geri döndü. Nusret, 50 metrelik bir sokağı kurtarmıştı. Yan sokakta ise arkadaşım Zafer'in teyzesi Rum komşusunun kapısına dikildi ve adamlara şöyle dedi: 'Pavli Efendi'nin evine girmek için ilk önce bana saldırmanız gerekir.' Adamlar hemen geri döndüler. Bu sokaktaki 60 Rum evinden sadece ikisi tahrip edilmişti." (Dokdadis Donios ile mülakat, aktaran Dilek Güven, a. g. e, s.24)

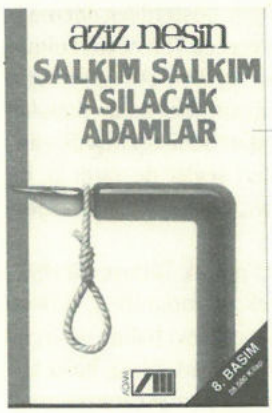

Aziz Nesin
Salkım Salkım Asılacak Adamlar,
Adam Yayınları
Aziz Nesin'in Özyaşam Kitapları Dizisi : 6

6-7 Eylül Olayları
Fotoğraflar-Belgeler
FAHRİ ÇOKER ARŞİVİ
Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 150

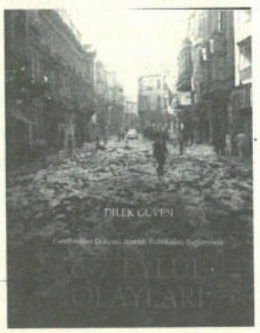

Dilek Güven
Cumhuriyet Döneminde Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları
Tarih Vakfı Yurt Yayınları : 149

"Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından, Küçük Asya'da etnik ve demografik açıdan homojen bir ulus-devlet kurulması, temel politika olarak benimsenmiş ve bu politika Cumhuriyet dönemi boyunca çeşitli yöntemlerle uygulanagelmiştir. Gayrimüslim azınlıklar -Rumlar, Ermeniler, Yahudiler- ile örneğin Kürtler gibi, Türk olmayan grupların zorunlu asimilasyonu, bu sürecin bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

Yılmaz'dan... *12 Eylül darbesinin 25. yıldönümü geride kaldı. Fakat sonuçları ve etkileri 25 sene geçse de hâlâ zihinlerde canlı... Yılmaz'ın aramızdan ayrılışı da 21 seneyi geçti ve onun görüşleri de mücadelemizde yaşıyor. Aşağıda Yılmaz'ın fazla tanınmayan bir açıklamasını, hem 12 Eylül darbesini 25. yıldönümünde lanetlemek ve hem de Yılmaz'ı aramızdan ayrılışının 21. yıldönümünde anmak için okurlarımıza sunuyoruz. – GÜNEY*

Demokrasi bayrağı altında toplanalım ve mücadele edelim!*

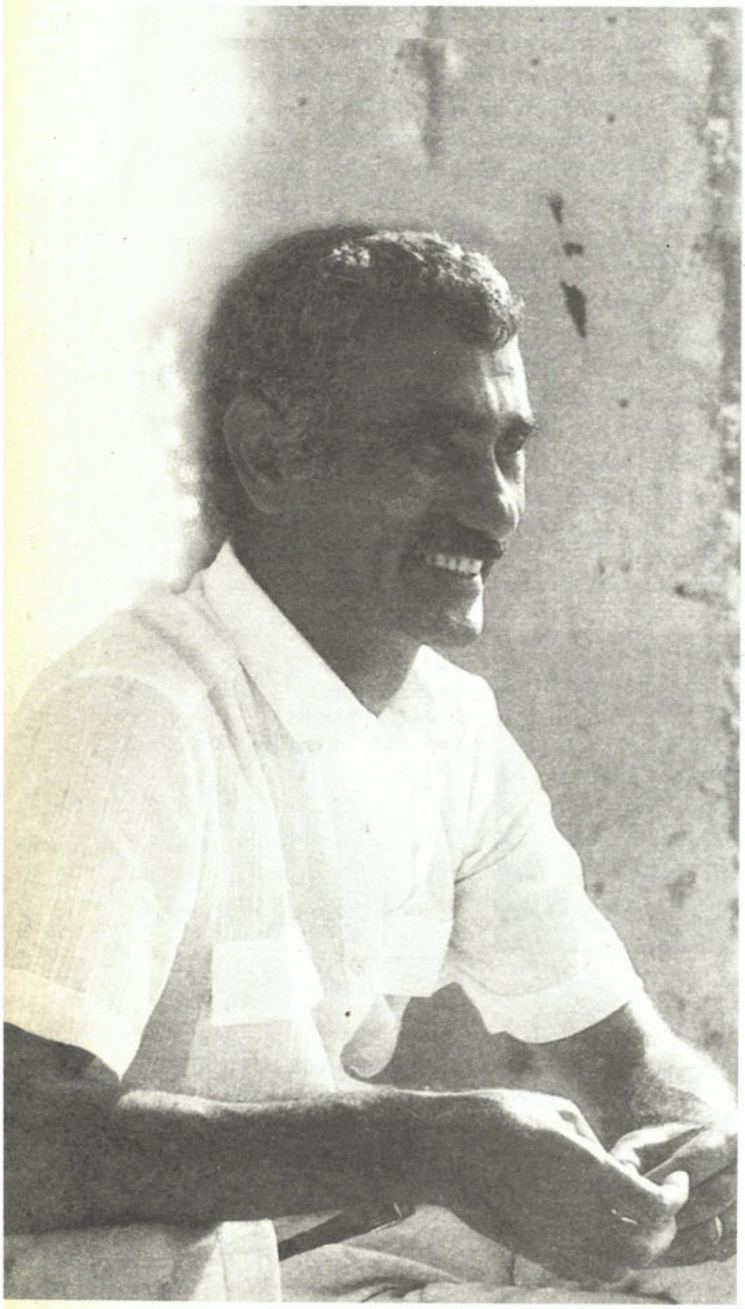

Halkıma,

Türkiye-Kürdistan'ın, çeşitli milliyetlerden işçilerine, köylülerine, emekçilere, aydınlara ve öğrencilere, genç subaylara, askerlere, yakınlarıma, arkadaşlarıma ve yoldaşlarıma!..

1983'e girerken, ülkemden ayrılışımın onbeşinci ayı dolacak. Her yıl sonu, herkes için olması gerektiği gibi, benim için de ciddi bir hesaplaşmadır. Hem kendi kendime hesaplaşma, hem de halkıma hesap verme. Çünkü kendimi, tarihe ve halkıma karşı sorumlu sayıyorum.

Bugüne kadar, faşist-gerici kesimlerin ağızdan ağıza sinsice yaygınlaştırdıkları dedikodu ve karalamaların yanısıra, Tercüman'dan Hürriyet'e bir yığın gerici gazete, Tahsin Öztin'den Ergun Göze'ye her türden gerici ve halk düşmanı kiralık yazar, elbirliği ile beni karalamaya, halkımın faşizmin pençesinden kurtulması uğruna yaptığım devrimci çalışmalarımın içeriğini çarpıtmaya özel bir önem gösterdiler. İdeolojik ve siyasi olarak bana cevap verecek yetenekleri olmadığı için, küfür edebiyatını seçtiler. Amaçları beni halkımın gözünde küçük düşürmek, bana duyulan güveni zedelemekti. Öte yandan beni kışkırtarak yapmamı, yaptırmamı bekledikleri şeyler de vardı ki, bu konuda da cevapsız kalmaları, onları daha da azgınlaştırdı.

Gerici çevreler, beni, genel olarak Türkiye aleyhinde bir insan olarak göstermek istiyorlar. Ben, Türkiye aleyhinde değil, Türkiye'yi bir cezaevi haline getirenlere, halkı baskı ve zulüm altında tutanlara, halkı açlığa ve yokluğa mahkum edenlere karşı çarpışıyorum. Ben, Türkiye'yi, Amerikan emperyalizminin jandarma karakolu yapanlara karşı; işçilerin, köylülerin ve geniş emekçi kitlelerin ekonomik, demokratik haklarını gaspeden zalimlere karşı çarpışıyorum. Ben, çeşitli milliyetlerden halkımın toplumsal ve siyasal kurtuluşu için çarpışıyorum. Herkes biliyor ki, ben, yurtdışında söylediklerimin aynısını Türkiye'de iken de söyledim. Hem de en zor koşullar altında iken. Yargılan-

mak üzere çıkartıldığım mahkeme kürsülerinde, emperyalizme, faşizme, soygun ve sömürüye, Kürt ulusu üzerindeki ulusal baskıya karşı olduğumu bağıra bağıra haykırdım. Askeri ve sivil mahkemelerin ardı ardına verdikleri ve bundan sonra da verecekleri cezalar, bunun kanıtı değil midir?

Beni, "vatan haini", "kiralık" gibi sıfatlarla halkımın gözünde zedelemeye çalışanlara layık oldukları dersi halkımın vereceğine inanıyorum. Halkım beni de, onları da iyi tanıyor. Bu konuda alnım açıktır, başım diktir. Bugüne kadar hakkımda sürdürülen gerici propagandalar karşısında kendimi savunmak ihtiyacını bile duymuyorum. Gazetelerinden kiralık yazarlarına kadar; yakınlarıma ve arkadaşlarıma işkence eden polislerden muhbirlere kadar, faşist zulmün yürütücüsü veya suç ortağı herkes, günü ve zamanı geldiğinde yaptıklarının hesabını ödeyecektir. Rüzgar eken fırtına biçer. Unutulmasın. Benim sorunum, kişisel bir sorun, kişisel bir kavga değil, sınıf kavgasıdır. Bu nedenle, bana ve yakınlarıma yönelen saldırı ve baskıları, halkıma ve onun yiğit evlatlarına yapılmış baskıların bir parçası olarak görüyorum ve mücadeleyi bu açıdan değerlendiriyorum. Bu nedenle de, karşıma, siyasi iktidarı elinde bulunduran sınıf güçlerini ve onların en baştaki yöneticilerini ve sorumlularını alıyorum. Benim muhatabım onlardır. Benim hesaplaşmam onlarla olacaktır.

Devrim ve demokrasi mücadelesinin temel sorunu, siyasi iktidar sorunudur. Emperyalizme, faşizme ve gericiliğe karşı verdiğimiz mücadelenin zaferi, siyasi iktidarın ele geçirilmesine bağlıdır. Halkımızın toplumsal ve siyasal kurtuluşunun anahtarı budur...

İçinde bulunduğumuz objektif koşullarda tarihin bize yüklediği görev, faşist diktatörlüğün yıkılması yerine proletarya önderliğinde demokratik bir düzenin kurulmasıdır. Ve biz bu göreve sahip çıkıyoruz. Bu göreve sahip çıkmamak ve gereklerini yerine getirmemek, halka ihanet anlamına gelir.

İşte faşistlerin, gericilerin, her türden halk düşmanlarının bize karşı azgınca saldırmalarının esas nedeni de, bizim bu göreve tüm gücümüzle sarılmış olmamızdır.

7 Kasım Anayasa referandumu, bir gerçeği bütün çıplaklığı ile ortaya çıkarmıştır. Artık bir Demirel, bir Ecevit ve buna bağlı olarak bir AP ve CHP, tarihi ve siyasi olarak varlık nedenlerini yitirmişlerdir. Yine, bugüne kadar devrim ve demokrasi cephesinde savaşan gruplar ve örgütler de, son on yılı ve özellikle de son iki yılı nasıl değerlendirdiklerini, halkla ilişkilerinin niteliğini en açık biçimiyle görmüş olmalılar. Kendilerini "önder" görenlerin, şapkalarını önlerine koyup düşünmelerinin zamanıdır. Kendi gerçekleriyle hesaplaşmak ve doğruları kabul etmek, devrim ve demokrasi adına yapacakları en olumlu davranış olacaktır. Oyalanmak, olguları başka türlü göstermeye çabalamak, ancak devrime zarar verir.

Yaşadığımız gerçekler ve objektif koşullar açıkça göstermektedir ki, devrim ve demokrasi mücadelesi yeni bir dönüm noktasındadır. Türkiye-Kürdistan devrimi, özgül koşulları nedeniyle, yeni tipte bir devrim aşamasını, yeni tipte bir parti örgütlenmesini, yeni tipte bir cepheyi, yeni tipte bir devrimci çalışmayı ve militan özelliklerini gündemimize getirmiştir. Kendilerini "parti" olarak sunanların durumu ortadadır.

Yakın tarihi geçmişin önümüze koyduğu örnekler İspanya, Portekiz ve Yunanistan örnekleridir. Yani, açık sınıf mücadelesinin verilemediği, başta işçi sınıfı olmak üzere, emekçi halk kitleleri ile köklü bağların kurulamadığı, uzun bir faşist dönemin ardından gelen zorunlu burjuva demokrasisi. Saydığım ülkelerde, siyasi devrime, devrimci proletarya önderlik edemedi. Çünkü, devrimci bir proletaryaya ve geniş kitleleri kucaklayan devrimci bir partiye sahip değillerdi. Diyoruz ki, böylesi siyasi bir devrime, adı burjuva demokrasisi olduğu için, burjuvazinin şu ya da bu kanadı değil, bizzat devrimci proletarya ve onun devrimci partisi önderlik etmelidir. Belirtmeliyiz ki, bugün için Türkiye-Kürdistan'ında, etkin bir burjuva muhalefet yoktur. Ancak, devrimci mücadelenin gelişmesi ve faşizmin kendi iç çelişmelerinin yoğunlaşması ile çöküşe doğru gitmesi halinde, devrimci mücadelenin zorunlu demokratlar haline getireceği kanatlar ortaya çıkacaktır. Bu nedenledir ki, hem devrimi ilerletmek ve hem de önümüzdeki aşamayı doğru değerlendirmek göreviyle yükümlü olan proletaryanın, böylesi bir devrime önderlik etmesi vazgeçilmez tarihi bir görevdir. Demokrasi ve sosyalizm mücadelesi, bugünkü dünya koşullarında, her zamankinden daha çok içiçe geçmiştir. Başta proletarya olmak üzere, emekçi kitlelerin açık sınıf mücadelesi verebilmesi, kitlelerin siyasi anlamda daha da eğitilebilmesi, işçi sınıfının birliğinin sağlanabilmesi için böylesi bir devrimin ve onun getireceği siyasi özgürlüklerin büyük önemi vardır. Kitlelerin, anti-faşist siyasi bir devrim için eğitilmiş olmaları ve böyle bir devrimi başarmış olmaları, asıl hedefe doğru emin adımlarla ilerlemeleri için yeterli değildir.

Eğer, proletarya önderliğinde değil de, burjuvazinin şu ya da bu kanadının önderliğinde bir siyasi devrim söz konusu olursa, proletarya ve emekçi halk kitleleri, çok geçmeden, burjuvazinin gerici namluları ile karşılaşacaklardır. Burjuva demokratik devrimin sınırları içinde boğulmayacak ve devrimi objektif gerçekliğe uygun olarak bir üst aşamasına yükseltecek olan tek sınıf proletaryadır. Bağımsız, demokratik Türkiye-Kürdistan'ı yaratabilecek, başta ABD ve Sovyet Sosyal Emperyalizmi olmak üzere, dünyanın bütün emperyalist ve gerici güçlerine karşı uzlaşmaz ve kararlı bir savaş sürdürecek olan tek sınıf proletaryadır. Ulusların kaderlerini tayin hakkı ilkesine saygı

gösterecek ve onu hayata geçirecek tek sınıf yine proletaryadır.

Ancak, böylesi bir devrime önderlik edebilecek bir parti ve örgütlenme henüz yoktur. Sorunumuz, başta proletarya olmak üzere, emekçi kitleleri eğitecek, örgütleyecek, son yıllarda devrimcilere duyulan güvensizliği, umutsuzluğu, umut ve güvene dönüştürebilecek böylesi bir partiyi yaratma sorunudur.

Böyle bir parti, devrimin gizli ve açık düşmanlarına karşı kararlı bir mücadele içinde doğacak ve büyüyecektir.

Böyle bir parti, kendisini devrimci ilan eden, fakat devrime zarar veren bir yığın akıma karşı, ideolojik-siyasi savaş içinde oluşacaktır.

Böyle bir parti, Türkiye-Kürdistan devrimci hareketlerine bugüne kadar egemen olan ideolojik hastalıkları yenerek, yanlış kavrayışları yıkarak, doğru bir ideolojik ve siyasi çizgi izleyerek güçlenecektir.

Böyle bir parti, pratik çalışmaları ve eylemleriyle, halkın devrimcilere duyduğu güvensizliği, kuşkuları yenerek öncü niteliğini pekiştirecektir.

Böyle bir parti, düzen partisi değil, savaş partisi olmalıdır. Siyasi eğitiminin odak noktasına, silahlı devrim fikrini yerleştirmelidir. Çünkü, önümüzdeki devrim, burjuva demokratik karakterde siyasi bir devrim de olsa, zorun ebeliğine muhtaçtır. Bu zor, proletarya ve onun devrimci partisi önderliğinde, her alanda örgütlenmiş halkın, askeri, ekonomik ve örgütsel zoru olmalıdır. İkna ve zor yöntemleri uyum içinde kullanılmalıdır. Siyasi iktidarın ele geçirilebilmesi için, grev, genel grev gibi ekonomik alandaki zor biçimleri, silahlı ayaklanma ile birleştirilmeli ve uzun sürecek bir iç savaşa hazırlıklı olunmalıdır. Savaşı göze almadan zafer mümkün değildir. Zaferi tayin edecek savaşın başarısı ise, hayatın her alanında sürdüreceğimiz uzun vadeli ve çok yönlü hazırlık çalışmalarına bağlıdır. Mücadele biçimlerinin her türü, objektif ve subjektif koşullara uyumlu olarak ustaca kullanılmalı ve tek başına hiç bir mücadele biçiminin içinde boğulunmamalıdır. Son çözümlemede, siyasi, ekonomik, demokratik, ideolojik, kültürel, sanatsal, bütün mücadele biçimleri, silahlı mücadele biçimine tabi olmalı ve onun güçlenmesine hizmet etmelidir...

Devrim ve demokrasi mücadelesinin temel sorunu, siyasi iktidar sorunudur. Emperyalizme, faşizme ve gericiliğe karşı verdiğimiz mücadelenin zaferi, siyasi iktidarın ele geçirilmesine bağlıdır. Halkımızın toplumsal ve siyasal kurtuluşunun anahtarı budur... İçinde bulunduğumuz objektif koşullarda tarihin bize yüklediği görev, faşist diktatörlüğün yıkılması yerine proletarya önderliğinde demokratik bir düzenin kurulmasıdır. Ve biz bu göreve sahip çıkıyoruz.

Faşist diktatörlük uzun bir süre ayakta kalamayacaktır. Halkı daha uzun bir süre baskısı altında tutmaya gücü yetmeyecektir. Uygun zamanlarda ona indireceğimiz darbeler, faşist diktatörlüğün yıkılışını hızlandıracaktır.

İşte önümüze koyduğumuz yakın hedef budur: Faşizmi yıkmak ve yerine proletarya önderliğinde demokratik bir düzen kurmak.

Yeni yılda, gücümüz yettiği oranda, geçmiş deneylerden çıkarttığımız derslerin de yardımıyla, kitleleri demokrasi bayrağı altında toplamaya ve faşizme karşı mücadelede yeni mevziler kazanmaya çalışacağız.

Yeni yıla girerken, gerek yurt içinde, gerekse yurtdışındaki bütün işçilere, emekçilere ve arkadaşlarıma sesleniyorum: Demokrasi bayrağı altında toplanalım ve mücadele edelim.

Zafer bizim olacaktır!

Kahrolsun askeri faşist diktatörlük!

Yaşasın sosyalizm ve demokrasi mücadelesi!

31 Aralık 1982

Yılmaz Güney

(*) Başlığı biz koyduk – Güney

Nerde kavga varsa ben oradayım

ZEYNEL ÇOK

Namludan fırlayan kurşunum...
önce kendisine değen...
emanet, kayıtsız, kıymetsiz taşıdığım can...
nerde kavga varsa ben oradayım...
sen ne isyankârsın, taşları delen...
sen ne güzelsin, sularda izin...

Her köşe başı mayın döşeli...
atım dolu dizgin, iz sürerim...
yaralıyım, yanım yönüm kan içinde...
ölüm, cebimde taşıdığım damgalı ilmühaber;
ihanetten cürümlü...
korku değil, özlem içine düştüğüm tuzak...
ben kabıma sığarım...

Nerde kavga varsa ben oradayım...
saklanan renkli gözlerde... rastlantı olmayan
esintilerde...
bir mektup sözleri berrak...
yazılmış sıcak ellerle...
anlattıklarımı, milâttan bu yana biriktirdim...
sana gebe kalmak, seni doğurmak için...

Alıngan, atılgan bir çocuğun peşisıra
koşarım...
belki, isyankâr günler kovaladığım...
belki bu, taşıdığım yükü hafifletmenin yolu...
belki, nabız biraz daha atsın, yumruk daha
çok büyüsün ...
nasıl anlatayım...
seline, sevgine dökülmek için...

Kötülük saklanmaz dağda bayırda...
kuşku, kuduz köpeğin gözlerine de vurur...
tehlikelidir uyanık görülen rüyalar...
ölünce yüreği soğutmaz mitralyöz ateşleri...
kalınca acılar deşelenmeden durulmaz...
nasıl mutlu olunur kanıyorsa yaralar...
nerde kavga varsa ben oradayım...
nasıl anlatayım... korku değil,
özlem, içine düştüğüm tuzak...

Doğuma, ölüme yayılmış
zamanın sonsuzluğu...
kaçmaya çalıştığı dehlizlerde avladım bir sultanı...
anlattım, anlattım, suyun sığ olmadığını...
anlayamadı... terse çevirmek istedi
gidişi, gidişatı...
dedi: dünya işleri benden sorulur...
kızdı, kükredi, küçümsedi herkesi...
kolan vurdum, boğuldu ırmağında tarihin...
kim kime sormuştu, yanıtını vereyim:
insanın en sıcak yuvası, ana rahmindeki yeri...

Nerde kavga varsa ben oradayım...
saldırgan, hain ve alçak...
can, gövdeyi terketmek üzere...
titreyen mumları yakılmış korkaklığın...
isteyen alsın inancımdan...ben çoğaltırım...
hey sevdiğim, sevdiğim...
nerde kavga varsa ben oradayım...

Bilmiyorum, başka kaba sığar mıyım?

İktidar dalaşı... Her alanda!

DERYA GÜMÜŞ

Hakim sınıflar arasında bir iktidar dalaşı yürüyor... Türk büyük burjuvazisinin çıkarlarını savunan ve büyük burjuvazinin desteğini alan; "hükümet olan ve ama iktidar olamayan" (RTE) AKP hükümeti devlet iktidarına talip... Bugüne kadar iktidarı elinde bulunduran ordu eksenli kemalist-"laik" kesimler ise kendi iktidarlarını sürdürmek için AKP hükümetini yıkmak istiyor. Bu dalaş birçok alanda yürüyor: Hukukta, eğitimde, sağlıkta, kültürde...

AKP hükümeti kemalist kesimin hakimiyeti altındaki kurumları ele geçirmeye çalışıyor; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, YÖK gibi kurumlarda iki kesim arasında bir mücadele yürüyor. Geçtiğimiz dönemde özellikle YÖK üzerinden yürüyen dalaşta AKP tek tek üniversite yönetimlerinde "başarı" kazanmasına rağmen, bu alana kesin hakimiyetin önünde en büyük engel olarak gördüğü YÖK yönetimini devre dışı bırakmaya çalıştı. Ancak 12 Eylül darbesinin bir ürünü olan YÖK'ü ele geçirmek, devreden çıkarmak vs. mümkün olmadı.

Söz üniversiteden açılmışken... Üniversitelerde yerleşik kuralların, YÖK kanunlarının türbanlı öğrenciye izin vermemesi nedeniyle geçtiğimiz dönemde bu bağlamda yer yer trajediye varan sorunların yaşandığını da hatırlamak gerekiyor. Toplumun diğer kesimleri arasında da sorun olarak ortaya çıkan/çıkarılan türban sorunu –ve bunun siyasete alet edilmesi– üniversitelerde fazlasıyla kullanılan bir sorun olarak kendini gösterdi. Mezuniyet törenlerinde türban sorunu, derse girmek isteyen öğrencinin üniversite kapısındaki türban sorunu, üniversite seçme ve yerleştirme sınavına girişte türban sorunu... dalaştaki her iki kanadın kullandığı sorun oldu. "Kamusal alanda türban yasağı" gerekçesiyle kemalist-"laik"ler "şeriat özlemi içinde" değerlendirdikleri/gösterdikleri AKP hükümetinin bu sorunu çözmesine izin vermeyerek bu partiye oy veren seçmenle bu partiyi karşı karşıya getirmeye, AKP hükümetini gözden düşürmeye çalışıyorlar. AKP ise bir yere kadar bu sorunu zorluyor, ancak çok germekten kaçınarak zamana oynuyor; mağduru oynuyor. "Biz yapmak için elimizden geleni yaptık ancak olmadı"ya sığınıyor.

AKP devletin her kademesinde ilerlemek, genişlemek istiyor. Kadrolaşmak istiyor; kalıcı olmak istiyor. Sağlık alanında, TRT'de yürüyen ve oldukça tartışılan kadrolaşma, bu kez de kültür alanında sürdürülüyor.

Kültür Bakanı geçtiğimiz günlerde "Devlet Tiyatroları"na el attı... Ama ne el atma! Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Lemi Bilgin "özel yasa" ile görevden alınarak yerine AKP'ye yakın olduğu söylenen ve "çapsızlığı" dillendirilen bir dramaturg, Mine Acar getirildi... Bu Devlet Tiyatrolarında taşların oynatılması anlamına geliyordu. Ardından kıyamet koptu: Kemalist-"laik" kesimin kimi sözcüleri, yazarları bu adımla "AKP hükümetinin Türk tiyatrosuna şeriatı getirmek", "sanatçıları tesettüre sokmak" istediği... vb. gerekçelerle tepki gösterdiler. Bu kesime göre; Devlet Tiyatrolarında yaşanan deprem Cumhuriyet tarihinin en büyük sanat kurumlarından birini daha bitirme operasyonudur, bu planla hedef, ülkedeki kültür-sanat ortamını çölleştirmek ve ortaçağ anlayışına sürüklemektir...

AKP hükümeti ve bu hükümetin Kültür Bakanı Atilla Koç, Devlet Tiyatrolarında büyük yolsuzlukların yapıldığını, devletin zarara sokulduğunu, kimi sanatçıların çalışmadan ücret aldığını söylediler. Bu arada konuyla bağıntı içinde 110 kiloluk ya da 40 yaş üzeri balet tartışmaları gündeme getirildi. Bu çok seviyeli ve ciddi tartışma anda sürüyor.

Bu tartışma iktidar dalaşının kültür alanında da sürdürülmesinin bir yansımasıdır. AKP hükümeti'nin kadrolaşma isteğinin ve "dokunulmaz" kimi kurumlara dokunarak Kemalist-"laik" kesimin etkisini kırma isteği ve buna karşı Kemalist-"laik" kesiminlerin direniş

AKP hükümeti ile kemalist-"laik" kesimler arasında yürüyen ve kültür-sanat alanına da yansıyan tartışmalarda ne birinin, ne diğerinin yanında olmalıyız. Bizim sorunumuz sistemledir; bu sistemi koruyan devletledir. Kültür siyasetinde de çıkış noktası burjuvazinin şu ya da bu kanadının şu ya da bu kültür siyasetine karşı olma sorunu değil; genel olarak gerici, feodal, burjuva... kültüre karşı olmak; eskiyi yıkmak, yeniyi kurmaktır.

çabasıdır. Esas olan budur. Ama bunun yanında Devlet Tiyatrolarının "ıslah" edilmesi planı çerçevesinde dillendirilen "yolsuzluk", "çalışmadan para alma", kısaca "arpalık" olarak değerlendirilen kurumlardan birisi olarak Devlet Tiyatrolarını bu konumdan çıkarma konusunda söylenmesi gereken şey şudur: Gerçekte Türkiye'de bu tür kurumlar her dönem birer "arpalık" olarak görülmüş, kadrolaşmanın bir aracı olarak işlev görmüşlerdir. AKP güya buna son vermek istemektedir. Ancak bu sistemde AKP sistemin dışında bir çözüm vs. getirecek kapasiteden de, anlayıştan da uzak, sistemin bir partisi; hükümet de sistemin bir hükümetidir. AKP yapacağı değişikliklerle "arpalığı arpalık" olarak bırakacak; "arpalık"tan yararlanacakları değiştirecek ve kendisine yakın olanlara bu alanı açacaktır. Bu sistemde bundan farklı bir davranış da beklenemez.

•••

Diğer bir tartışma konusu Kültür Bakanı tarafından dile getirilen Taksim'e yeni bir kültür merkezinin yapılması isteği... Bakan'a göre Taksim'deki Atatürk Kültür Merkezi binası mimarisiyle Taksim'e ve İstanbul'a uymayan bir görüntü sergilemektedir. "Sovyetik görünen" (Kültür Bakanlığı binayı böyle değerlendiriyor!) bu bina yıkılmalı, yerine İstanbul'a uygun çağdaş bir bina yapılmalıdır. Kemalist-"laik" kesimin sözcüleri binanın yıkılmasına ve yerine başka bir bina yapılmasına şiddetle karşı çıktılar. Bu kesime göre yapılmak istenen savurganlıktı, bunun ardında "Taksim'e cami" planı yatmaktaydı... vs.

AKP iktidara AB vizyonunun üzerlenen bir parti olarak geldi. Bu yönde yasal alanda bir dizi değişiklikler yapıldı bu parti tarafından. Bu parti kimi burjuva demokratik hakları araç olarak kullandı, kullanıyor. Bunun elbette bir dizi olumlu yansıması var. Avrupa'nın koyduğu kriterlere en azından yasal düzenlemeler bağlamında ulaşıldı; sonuçta 3 Ekim'de görüşmelere başlanılması kararı çıktı. Ancak kemalist-"laik" kesimler iktidarları için tehlike olarak gördükleri AKP hükümetini sıkıştırmak için; AKP'yi AB yolunda başarısız kılmanın, AB sürecini sekteye uğratmanın bir aracı olarak Orhan Pamuk'un söylediği sözleri bile kullanıyorlar. Örneğin 3 Ekim görüşmelerine çok az bir süre kala Cumhuriyet savcıları harekete geçiyor ve Orhan Pamuk hakkında; "Türkiye'de 30 bin Kürt ve 1 milyon Ermeninin öldürüldüğü" sözlerinden dolayı "Türklüğü aşağılamaktan dava açıyorlar... Bu sözlerin söylenmesinin üzerinden epey bir süre geçmesine rağmen neden 3 Ekim öncesinde böyle bir adım sorusu soruluyor... Yanıt AB'nin genişlemeden Sorumlu Komiseri Rehn'dengeliyor: "Orhan Pamuk bizim için kırmızı çizgidir! Yeni TCK'daki ilgili madde değiştirilmediği takdirde, müzakereler için frenler var!"

Orhan Pamuk hakkında açılan davadan belki bir şey çıkmayacak ama AB görüşmelerinin öngününde bu adımla da AKP hükümetinin AB yolunda düşe kalka, daha da iyisi hiç yürümemesi isteniyor; yıpranması isteniyor. Kısaca taraflar iktidar dalaşında her alanda, herşeyi Orhan Pamuk da bu bağlamda iktidar dalaşının bir unsuru olarak piyasaya sürülüyor.

•••

İktidar çatışmasının kültür alanında yürüyen iki temel tartışması konusunda yaşananların bu kısa özetini yaparken bir başka yanın da sık sık tartışma içine sokulduğuna dikkat çekmek gerekiyor. Bu kemalist-"laik" kesimlerin dillendirdiği şekliyle AKP'nin siyasal islamın bir partisi olarak "şeriat" özlemi, uygulamalarıyla böyle bir sisteme doğru adım adım ilerledikleri düşüncesidir. Her somut adımda öne çıkardıkları bu yanla kemalist-"laik" kesimler; "şeriat" öcüsünü öne çıkararak siyasi rakibini etkisizleştirmeye çalışmaktadır. AKP hükümetinin "Cumhuriyet" toplumunu Ortaçağ karanlığına sürükleyeceği, "şeriat" ilkelerine dayalı bir toplumu adım adım yerleştirdiği; buna karşı Cumhuriyet'i savunanların birşeyler yapması gerektiği düşüncesi açık açık dillendirilmektedir.

Bu değerlendirmeler karşısında AKP hükümeti şeriatçı bir parti olmadıklarını vurguluyor; Cumhuriyetin temel ilkelerine karşı bir parti olmadığını, Atatürk'ün ilke ve inkılaplarıyla sorunu bulunmadığını vs. ileri sürüyor; "çağdaşlığın gerçek sahiplerinin kendileri" olduğunu söylüyorlar.

•••

AKP "siyasal islamın" bir partisi olarak çıkmıştır. Büyük burjuvazinin çıkarlarını savunma, AB vizyonu görevini üzerlenme gibi özellikleri yanında AKP "merkez" parti olma, "muhafazakâr demokrat", "müslüman-demokrat" denilebilecek bir partidir. Bu partinin "merkez"in bir partisi olması ona çok fazla eğilimi –şeriatçı, milliyetçi, liberal, "demokrat sol" vd.– eğilimi birarada tutma özelliği/görevi yüklemektedir. AKP bu çok parçalı yapısına uygun olarak "pragmatik" denilebilecek bir siyaset izlemektedir. Bu genel siyasette olduğu gibi kültür siyasetinde de açıkça görülmektedir. AB misyonu çerçevesinde yapılan hukuksal-yasal değişikliklerle Kürt kültürünün sınırlı da olsa kendisini ifade etmesi, şeriatçı kesimin "türban" sorununu sahiplenmesi, "çağdaş" yaşamak isteyen elit burjuva kültürüne tavır almaması, tam tersine bu parti içindekilerin bir bölümünün bizzat bu tür bir yaşam sürdürmesi, milliyetçi kesimlerin talepleri gözetilerek örneğin TRT yayınları içinde Türkçü programlar; Osmanlıcılık siyaseti temelinde şekillenen "eskiye vurgu" yapan programlar; alt-kimlik olarak Alevilere gösterilen görece "hoşgörü" ve bu kesimle "barışma" siyaseti izlenmesi adına Alevi kültürüne, müziğine yer veren programlar... gibi uygulamalar bu kültür alanında "pragmatik" siyasetin bazı görüntüleridir.

Ancak gelinen yerde AKP'nin bu siyasetten uzaklaşmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü kemalist-"laik" kesimler AKP'nin uygulamaya

Silinecek mi?

6-7 Eylül olaylarının 50. yıldönümü... Bilindiği üzere 6-7 Eylül 1955'te, "Rumlar Atatürk'ün evini bombaladılar" gibi yalanlarla kışkırtılan kimi Türk gruplar İstanbul'da azınlık evlerine, işyerlerine yönelik saldırılara girişmişler, evleri, işyerlerini yağmalamış, tecavüzlerde bulunmuş, Ermeni ve Rum kökenli insanlara saldırmışlardı.

Bu olaylar kışkırtılmış Türk şovenizminin neler yapabileceğinin açık bir göstergesi olarak kara bir leke olarak tarihe geçti. Olayın ertesinde birçok Ermeni ve Rum milliyetinden insan Türkiye'yi terketmek zorunda kaldı. Cumhuriyet tarihi boyunca ulus ve milliyetlere yönelik saldırılardan birisi olarak 6-7 Eylül olayları bir zenginlik olarak kavranması gereken "Türkiye mozayiği" gerçekliğine vurulan büyük bir darbedir.

Bu yıl 6-7 Eylül olaylarının 50. yılı olması dolayısıyla sorun basın-yayın organlarında uzun uzun işlendi. Kimi medya kalemşorları 6-7 Eylül olayları konusunda tarihle yüzleşmeye dikkat çektiler; bu konuda "Türk devletinin iyi bir sınav verdiğini" vs. söyleyip durdular... Aslında tarih biraz karıştırıldığında Türk devletinin göstermelik birtakım edimler dışında "iyi bir sınav vermediği" görülecektir... Bu konuda ırkçılığı, şovenizmi kışkırtan bir Türk devletinden "iyi bir sınav vermesi" de beklenemez... Sorunun bir yanı bu... Ancak diğer yandan içinden geçtiğimiz dönemde Türk devletinin Kürtlere yönelik kışkırtma olaylarını tırmandırdığı bir dönemde bu tür tespitler ancak ve ancak Türk devletinin yeni kışkırtmalarının üzerini örtmeye yarayan tespitlerdir.

Evet içinden geçtiğimiz dönemde yaşanan kimi olaylar 50 yıl önceyi hatırlatıyor... Kışkırtılmış kitlelerin çeşitli il ve ilçelerde Kürtlere yönelik saldırılar tırmandırdıkları, linç olaylarına kadar işi vardırdıkları bir dönemden geçiyoruz... Bu sadece Kürtlere yönelik gerçekleşmiyor; 50 yıl önce olduğu gibi yer yer Ermeni ve Rumlara yönelik de gerçekleşiyor...

6-7 Eylül olaylarının 50. yıldönümü dolayısıyla bir fotoğraf sergisi yapıldı. Ancak ellerinde Türk bayrağı bulunan ve ırkçı-şoven slogan atan faşist güruhlar MHP'li ve İP'li saldırganlar sergiyi bastılar... Fotoğrafları indirdiler, kapıları, çerçeveleri kırdılar...

50 yıl önceki saldırganlığı yapan anlayış ile 50 yıl sonra fotoğraf sergisini basanların anlayışı aynıydı: Türk şovenizmi! 50 yıl önce Garbis'in, Maria'nın, Andreas'ın evini, işyerini basanlarla; 50 yıl sonra bu olayın fotoğraflarını duvardan indirenlerin kinleri, öfkeleri arasında özde bir fark yoktu... Aradan geçen yıllar bu alanda bir farklılık getirmemişti!

50 yıl önceki olay utanç verici bir olaydı... Türklerin barbarlık örneklerine eklenen bir olaydı... Olaydan sorumluluğu olanların alnına çalınan bir lekeydi;

50 yıl sonra fotoğraf indirenler bu alınlarına çalınan bu kara lekenin haklılığını bir kez daha ispat ettiler... Dün evleri işyerlerini yağma eden, Ermeni, Rum, Yahudi gibi azınlıklara saldıranların çocukları, torunları 50 yıl sonra alınlarındaki çalınan kara lekeyi fotoğraf indirerek tarihten sileceklerini düşünüyorlarsa yanılıyorlar! Fotoğraf indirilerek fotoğrafların tanık olduğu alınlardaki kara leke ortadan kaldırılamaz. Bu olsa olsa fotoğrafların tanıklık yaptığı barbarlığın aktüel ispatıdır...

50 yıl önce-50 yıl sonra kara aynı karadır...

13 Eylül 2005

çalıştığı "pragmatik" siyasetin unsurlarını kendi yanında toplamaya çalışmakta, onlara bu dalaşta kendi kuyruğuna takılma misyonunu yüklemektedir. Bunda ne kadar başarılı olunacağı bugünden bilinemez ancak, AKP ile kemalist-"laik" kesimler arasındaki iktidar dalaşının alanlarından birisi olarak kültür-sanat siyasetinde de çatışma daha da sertleşme eğilimleri gösterecek gibi görünüyor...

Bizim görevimiz AKP hükümeti ile kemalist-"laik" kesimler arasında yürüyen ve kültür-sanat alanına da yansıyan tartışmalarda ne birinin, ne diğerinin yanında olmaktır. Bilinmelidir ki, bu iktidar dalaşının da, bu sistem sürdüğü sürece şu ya da bu hakim sınıflar kliğinin "başarısının" bize, işçilere-emekçilere bir faydası vardır. Bizim sorunumuz sistemledir; bu sistemi koruyan devletledir. Kültür siyasetinde de çıkış noktası burjuvazinin şu ya da bu kanadının şu ya da bu kültür siyasetine karşı olma sorunu değil, genel olarak gerici, feodal, burjuva... kültüre karşı olmak; eskiyi yıkmak, yeniyi kurmaktır. Eskiye karşı yeni, burjuva devlete karşı işçi devleti, gerici, feodal, burjuva... kültüre karşı yeni, sosyalist kültür...

Görev bunun için çalışmaktır!

13 Eylül 2005

Türkiye'de "aydın olmak" zor mu?

TAHSİN GÖKSEL

Aydın ya da aydınlar meselesi tartışıldığında somut olarak hangi sorunu tartıştığınıza bağlı olarak tartışmanın içeriği de değişmektedir. İşçileri, emekçileri ilgilendiren çok değişik sorun ya da alan olduğu gibi aydınlarla ilgili tartışmaların da değişik sorun ve alanları var.

Aydın kime denir? Ya da kim aydın? vb. soruları tartışma durumunda kaldığınızda, bu sorulara verilecek cevapların sınıflarüstü olmadığı, olamayacağı da ortaya çıkmaktadır.

Kapitalist, egemen sınıfların çıkarlarının temsilcileri olan aydınlar, işçi sınıfı ve emekçilerin çıkarlarının temsilcileri olan aydınlar gibi farklılaşma gündeme gelmektedir. Bu farklılaşma aydınların ayrışması bağlamında temel farklılaşmadır.

Burada hangi kökenden gelirse gelsin, yani ister burjuva, zengin aile kökenli olsun, isterse de işçi, yoksul aile kökenli olsun belirleyici olan hangi sınıfın çıkarlarının temsil edildiği, hangi sınıfa hizmet edildiğidir.

Kuşkusuz ki bu saflaşmada da hangi sınıf kökenli olduğuna bakılarak aydınlar arasında bir farklılık sözkonusu olmaktadır.

İşçilerin, emekçilerin sömürü sistemine karşı mücadelesinde özellikle doğru yolun gösterilmesi, işçilerin, emekçilerin sınıf olarak kendi güçlerinin bilincine varması bağlamında aydınların rolü belirleyici bir önemdedir. Ve bu aydınlar ne kadar fazla işçi kökenli, proleter aydınlar olursa, sömürü sistemine karşı sonuna kadar mücadele açısından o kadar iyi olur.

Bu yaklaşım temelinde soruna yaklaşıldığında bizim için sözkonusu olan aydın(lar), işçi ve emekçilerin çıkarlarının savunucusu, temsilcisi olan aydın(lar)dır.

Yazının başlığında sorulan "Türkiye'de aydın olmak zor mu?" sorusuna verilecek cevap, iki açıdan da evet, Türkiye'de aydın olmak zordur biçiminde olmak durumunda.

Soruna bu bakış açısıyla yaklaşıldığında Türkiye'de "aydın" olarak kabul edilenlerin büyük bölümünün gerçekte aydın bile olmadığını söylemek zorundayız.

Türkiye'de kendisine aydın yaftası takanların büyük çoğunluğu kemalisttir. Bunların da önemli kesimi gerçek anlamda burjuva demokratı bile değil.

Aydın olanlar toplumun ilerlemesi için yol göstermesi, toplumu ileriye doğru gitmeye zorlaması gerekirken, sözkonusu aydın yaftalı kemalistler gerçekte toplumun ileriye doğru gitmesinin, halkın aydınlanmasının önündeki en önemli engellerden biridirler. Çağdaşlık, demokratiklik adına kimi demokratik hakların savunuculuğunu yapmaya kalkıştıklarında bile bunların en temel yaklaşımları, Türk şovenizmiyle yoğrulan düşünceden başka bir düşünce değildir.

Kısacası bunlar işçi ve emekçilerin, ezilen halkların demokratik haklarını savunmuyorlar. "Aydın"lığın değil, kurulu sistemin temsilciliğini yaptıkları oranda karanlığın temsilcileri olma konumundadırlar.

tabletçe

UYGUR ORHAN

pir sultan'ca bir düş kurdum
ölmemiştim
boyuna yontardı mehmet aksoy
sarılışını tanrıçaların
müziğinden heykel çıkarırdı
kibele emekçi miydi
paraların yüzünde
toprak tabletlerinde çıkarcılık
milyonu bir yerde yitikler ve
emekçinin siperi yine emekçi
yine emek
biz tanığız yontulan yalnızlarız
pas su ve ülke
taşa bakan baykuşlarız.

dayanaklarım

TAN DOĞAN

ben ölmeden ölme **oktay**
dilinde hep dursun **akbal**

ben ölmeden ölme **fethi**
sende kalem inci **naci**

ben ölmeden ölme **yaşar**
koca toros koca **kemal**

...

nâzım nâzım nâzım nâzım
ben ölmeden ölmemen lâzım

Tüm okullarda Kemalizm düşüncesi ve kemalist yaklaşım beyinlere yerleştirilmeye çalışılırken bu ideolojiden kopmak ve işçi ve emekçilerin çıkarlarını savunup onları temsil etmek yönünde karar kılmak mümkün ama hiç de kolay değil. Bu gerçeklere bakıldığında Türkiye'de aydın olmanın zorluğunun bir yönü, kemalist ideolojiden, cendereden kurtulma sorunudur.

Aydın olup işçi ve emekçilerin çıkarlarını savunma durumunda da Türkiye'de aydın olmak zor. Bu durumda da devletin baskıları, yasakları gündeme gelmektedir.

Somut olarak Türkiye'de az da olsa ezilenlerin haklarını savunan demokrat aydınlar var. Devletin tüm takibatlarına, tehditlerine, cezalarına rağmen kendi kimliğini korumayı sürdüren bu aydınlar -tüm görüş farklılıklarımıza rağmen-, desteklediğimiz aydınlardır.

İşçi ve emekçilerin kurtuluşu için mücadelede yol gösteren, sömürü sistemine karşı devrim için mücadeleyi seçen aydınların sayısı ise demokrat aydınların sayısından daha az.

Bunlar da esas olarak kitleler tarafından tanınmayan aydınlar.

Kuşkusuz ki proletaryanın, emekçilerin kurtuluşu mücadelesinde yer alan aydınların çoğalması, proletaryanın kendi aydınlarını yaratması gerekiyor. Türkiye devrimci hareketi böylesi aydınların eksikliğini giderdiği ölçüde belli ilerleme de kaydedebilir.

GÜNCEL KİMİ TAVIRLAR...

Aydın olarak tanımlananların hangi sınıfın ya da hangi cephenin çıkarlarını savunduğu, kimin temsilciliğini yaptığı, takındığı somut tavırlarda ortaya çıkıyor. Türkiye'de kemalist cendereyi parçalayıp resmi ideolojiye karşı bayrak açmanın zor olduğu, özellikle de Kürt ve Ermeniler hakkında takınılan tavırlarda ve bunlara karşı takınılan tavırlarda da görülmektedir. Bir genelleme yapılırsa Kemalizme, resmi ideolojiye muhalif olan tüm "aydınlar" üzerinde demoklesin kılıcı sallanmaktadır.

Genel olarak bir tespit yapılırsa, Orhan Pamuk bir burjuva aydını ve esas olarak liberal burjuva demokratı bir yaklaşıma sahip. Yani sisteme karşı değil, sistemin kimi görüngülerine karşı. İşçilerin emekçilerin kurtuluşu mücadelesine önderliği bırakın, destek bile olmamaktadır.

Buna rağmen ama Orhan Pamuk'un "1 milyon Ermeni ile 30 bin Kürd"ün öldürüldüğünden bahsetmesi, onun hakkında dava açıp mahkemeye vermenin, ona tehditler savurmanın gerekçesi olabiliyor.

Mehmed Uzun Kürt kökenli ve Kürtçe roman yazan bir yazar. Kürtlerin baskı altında tutulmasına karşı -haklı olarak. Fakat o da sisteme karşı mücadele eden biri değil. Kürtler üzerindeki baskılara karşı çıktığı oranda da demokrat bir yazar. Kendisini "siyasetçi değil, edebiyatçıyım" biçiminde tanımlamaktadır. Yani Mehmed Uzun edebiyatını siyasetten ayrı, ondan bağımsız bir iş olarak düşünmektedir.

Mehmed Uzun kendisini siyasetçi olarak görmese de, o Kürtçe roman yazdığından dolayı Türk devleti için bir siyasetçidir. Evet Kürtçe eğitimin yasak olduğu ve kısa süre öncesine kadar Kürdüm demenin takibat altına alınmanın nedeni olduğu koşullarda, Kürtçe kitap yazmak bir siyasettir.

Böylesi bir tutum Kürt ulusal meselesini gündeme taşımaktadır. Türkiye'de ama Kürt ulusal meselesi -bütün AB'ye uyum yasalarına ve değişikliklere rağmen- hâlâ değinilmesi istenmeyen temel konulardan biri.

Bu bağlamda Kürt kökenli olmak, Kürtçe roman yazmak ve üstüne üstlük Kürtlerin demokratik haklarından yana olmak Türkiye'de hedef tahtasına yerleştirilmek için yeterli bir durumdur.

Türkiye'de demokrat ve aydın olmanın ölçüldüğü sorunların başında ulusal sorun durmaktadır. Bu noktada da esas olarak Kürt milletinin kendi kaderini tayin etme, ayrı devlet kurma hakkını savunmak ve azınlıklara tam hak eşitliğini savunmak temel ölçüdür. Ermenilere uygulanan soykırımın kabulü ve la-

netlenmesi de bunun bir parçası. Evet, bu yönlü tavır takınmak Türkiye'de aydın olmanın asgari ölçülerinden biridir.

Türkiye'de aydın olmak Kürt ulusu üzerindeki baskılara karşı olmak gibi Kürtlere karşı yürütülen savaşa da karşı olmayı gerektirir.

Son dönemde kendilerine "Türk aydınları" diyen kimi kesimlerin yaptığı açıklamalar, sözkonusu "aydınların" Kemalizm'den, resmi ideolojiden kopamadıklarını ortaya koymaktadır.

Savaşa karşılar ama savaşın kaynağının üzerini örtmektedirler. Onlara göre anda yürüyen çatışmaların sorumlusu ve suçlusu Kürtlerin demokratik haklarını isteyenler, somutta da Kongra-Gel'dir.

Oysa ezen bir ulustan aydının, aydınların esas görevi, ezilen ulustan yana olmak, onun haklarını savunmak ve ezene karşı tavır takınmaktır. Savaşın, çatışmaların, haksızlığın kaynağını ortaya koymaktır.

En basitinden "devletin silahlı güçlerinin Kürt halkına karşı saldırılarına son vermesini ve Kürtlerin en demokratik haklarını tanımasını istiyoruz!" diyebilmeleri gerekir.

Demiyorlar, diyemiyorlar!

Hükümetten istedikleri "genel af"ın adını bile açıkça koymuyorlar, koyamıyorlar!

Bu tavırlarına bakıldığında bunların aydın tanımını hakketmediklerini söylemek, hatta "aydın-cık" bile olmadıklarını savunmak gerçeğin teslim edilmesidir.

Ermeni sorunuyla ilgili düzenlenmek istenen ve sonuçta AB ile müzakerelere engel olmaması amacıyla başka bir üniversiteye alınarak gerçekleştirilen konferansa katılmanın bile "vatan hainliği" ile damgalandığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin tutarlı savunucularından Erdal İnönü ya da kimi gazetecilerin küfürlü, yumurtalı saldırılara uğradığı bir Türkiye'de "aydın olmak" gerçekten zor...

Zor olmasına zor da; aydınların görevi de bu zoru yenmek değil mi? Milyonlarca insanın aydınlatılması işi çok mu kolay?

O zaman sorun, aydın olmanın zor olup olmadığı değil, aydın olduğunu savunanların toplumsal mücadelede hangi cephede yer aldığı; hangi sınıfların çıkarlarını temsil ettiği, ya da işçi ve emekçilerin kurtuluş mücadelesinden yana olup olmadığı sorunudur.

Az sayıda da olsa bunu yapmaya çalışan aydınlar da var tabii ki.

Örneğin Haluk Gerger, İsmail Beşikçi ve Ragıp Zarakolu'nun da içinde yer aldığı bir grup aydının "Militarizme ve Şovenizme Karşı" başlıklı bildirgede takındıkları tavır, en azından somut konu hakkında doğru, demokratik bir tavırdır.

Görev böylesi tavırları güçlendirmek ve işçilerin, emekçilerin kurtuluşu için mücadeleyi ilerletmektir.

30 Eylül 2005

Yaşam umudu dal vermez bu ellerde

ABDULLAH YILDIZ

doğu ovaların
temmuz gecelerini bilirim
matemli, nazlı eser
ipek bir tül gibi süzülür meltem
gelir geçer
ve lakin,
duymaz öreni yerler
karanlıktır, tekindir

çoban ateşi yanmıyor tepelerde
ışık selamları kesilmiş...
baharı turnalar,
çıkmıyor gece yolculuğuna
ıssız dağ başlarında,
kurtlar uluyor şimdi
çiyanlar-çakallar....
yol boyunda sabahlar
kervanlar geçmiyor artık
hanlar efsaneyi anlatır
sürüngenler beslenir şimdi

aman ha!
bir yürü, bin düşün
bilirsin;
bize yad değil idam sehpaları
sorgusuz, sualsiz alınırsın
yalın geçme ipek yolunu
dikkat et, baykuş çığlığına
olur olmaz vurulursun...

gece derin, ay karanlık
kınında, kan kurumuş hançerin
kalp atışı vurur tetiğe
geçit almaz tel duvar
yanın, yören ecel pususu.
yaşam umudu,
dal vermez buralarda
hayat akmaz
yıldız akar bu ellerde.

"Bana maydanoz olmayın!"

ÖKKEŞ DERE

Yazının başlığına bakarak kimsenin bana karışmamasını istediğim sonucunu çıkarıyorsanız, en baştan söyleyeyim ki yanılıyorsunuz. Biz haddimizi biliriz! Yazının başlığı Kültür ve Turizm Bakanı'nın kültürümüze yaptığı son katkılardan biri ve 24 Eylül tarihli Hürriyet gazetesindeki haberin başlığı.

Bakan diyor ki: **"Kimse bana maydanoz olmasın, ben de kimseye maydanoz olmayayım."**

Ne demek istediğini ilk başta anlayamadım. Bu zorluğumu sizinle paylaşırken kültürümü geliştirmek ve Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'u daha iyi anlayabilmek için birikmiş gazeteleri okumaya başladım. Gazetelere yansıdığı kadarıyla Kültür ve Turizm Bakanı'nın kimi icraatları şunlardır.

Her şeyden önce bakanın hakkını teslim etmek gerekiyor. Turizm konusunda kısa sürede büyük başarılara imza atmıştır. Turizm demek, gezmek demek... Bakan Koç hedefinin 81 vilayeti de gezmek olduğunu ilan etmiş ve bu göreve atandıktan sonraki ilk 125 gün içinde 45 vilayeti gezmiştir. Temmuz ayından bu yana kaç vilayeti gezdiğini ise sayamadım.

Gözünü kapalı çektiği için gazetecileri belediye binasından dışarı attırmak, ya da sabah saat 7.30 civarında sergi gezmek gibi icraatlara da imza atan bir bakan Atilla Koç. Turizmden anlamadığı yönlü eleştirilere Atilla Koç'un verdiği yanıt, bakanın bu alandaki durumunu açıkça ortaya koymaktadır. Bakan Koç turizm alanındaki sorunları anlatmak ve dinlemek için Türkiye Seyahat Acentaları Birliği'ne (TÜR-SAB) üye acentaların temsilcileriyle yaptığı toplantıda şu tespiti yaptı: "Ben bu işin anasını biliyorum be."

Bildiği işinde vizyonunun büyüklüğünü de "2010 yılında 30 milyon turist alan İstanbul düşünüyorum" diye açıkladı. Turizmcilere ise kimi önerilerde bulundu. Bunların başında da turizmcilerin birer antiterör uzmanı gibi çalışmaları gerektiği önerisiydi. Bakan Koç, sözkonusu toplantıda şunları da tespit etti:

"Türkçe felsefe yapılmaz ama çok güzel emirler verilir. Türkler tüm dillerden kelime almıştır. Zamir edat, isim. Bir tek fiil almamıştır, çünkü fiilin sahibi biziz. Türk olmak emir vermek demektir."

"Anlayamadığım bir şey var: Efes'te 150 yıldır kazı yapılıyor. Açılan bölüm hâlâ yüzde 15. Merak etmeyin Efes'i 1500 yıl sonra görme imkânımız olacak." (Hürriyet, 12 Ağustos 2005)

Özellikle kültür bakanı olmak çok yönlülüğü gerektirir ve bakan Koç da hem çok yönlü, hem de öngörüşlü olduğunu bu tavırlarıyla ortaya koyuyor.

Gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun gerekse de Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ortaya koyduğu devlet geleneğinin en özlü ifadesini Bakan Koç yapıyor. "Türk olmak emir vermek demektir" diyor. Kuşkusuz ki bu tespit Türk kültürüne yapılan en büyük katkılardan biridir. Bunun için Bakan Koç'la ne kadar övünülse azdır.

Efes'i 1500 yıl sonra görme imkânımızın olacağını tespit etmesi de Bakan'ın "umudun insanı" olduğu tespitini onaylıyor. Turizm sektörü temsilcilerine seslenen Bakan Koç kendisini, "Umutlarınızda da haklısınız, umutsuzluklarınızda da... Ben Kültür ve Turizm Bakanı olarak 'umutsuzluğa kulağımı tıkamadan, fazla da önem vermeden' umudun insanı oldum." (aynı yerden) diye tanıtıyor. Eh, bir bakan "umudun insanı" olmuşsa, ömrümüzün sınırı 60, 70 sene ile çizilse de, 1500 sene sonra Efes'i görme imkânımızın olduğunu söylemek insanlara umut vermek de artık o "umudun insanı"nın görevi olsa gerek...

Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç esas olarak icraatlarıyla değil, espri ve mizah olduğunu sandığı sözleriyle ve sık sık toplantılarda uyumasıyla, uyumaya karşı önlem önerilerinin tartışılmasıyla gündeme geldi ve bununla anılır oldu.

Bakan Koç'un turizm ile kültür alanlarına nasıl baktığını tam çıkaramadım. Bazen turizm kültürü mü, bazen kültür turizmi mi diye sorup duruyorum kendime, ama cevap bulamıyorum. Bazen de kültürün turizm alanıyla birleştirilip darlaştırılmasının kültüre verilen, daha doğrusu verilmeyen önemi gösterip göstermediğini de düşünmüyor değilim... Bunu bazen düşünmeme yol açan ise, hemen her seferinde kültürün turizme tabi edilmesi durumu.

Bakan Koç, Devlet Tiyatroları bağlamındaki tartışmalarda kendisinin istifasını isteyenlere şu cevabı verdi:

"İstifamı istiyorlar. Efendim emirleri olur, baş üstüne. Kusura bakmasınlar, bunların bana söyleyebilecekleri bir tek laf yoktur. Ben valilikten gelmişim." (Hürriyet, 5 Eylül 2005)

"Türk olmak emir vermek" demekse, valilikten gelen birine de laf söylenemez! Sadece istifa etmesini istemek gafletinde bulunmak değil, bakan hakkında yazı yazmak da "Türk kültürüne" terstir... Türkiye'ye yönetici olarak kültüre katkıda bulunmak, aynı zamanda kendisi hakkında yazı yazan kimi yazarlar ya da dergiler hakkında dava açmak anlamına da gelir. Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç, Başbakan Erdo-

ğan'ın karikatürcülere açtığı davalardan elde ettiği parayı kıskanmış olacak ki, Penguen dergisinin 14 Temmuz 2005 tarihli sayısında Mansur Şebboy'un kendisi hakkında yazdığı yazıda "kişilik haklarına hakaret" edildiği gerekçesiyle dava açıp 20 bin YTL'lik tazminat talebinde bulundu. Kendisini "Yahu ben politikada 'humour'u (mizah) seven insanım" diye tanıtan Bakan Koç, mizah dergisine sevgisini de böyle gösteriyor...

Kendisi hakkında bir mizah dergisinde yazı yazılmasına karşı bu tavrı takınan bakan, müzik alanında sanatçıların, türkücü ve şarkıcıların haklarını korumak korsan kaset, cd vb.ni engellemek için ise polise prim verilmesini teklif etmektedir. Kültür Bakanı adını açıkça koymasa da polise rüşvet verilmesini, aksi halde korsan satışların engellenemeyeceğini savunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanı'nın icraatlarına baktığımızda sıkılmamak elde değil. Fakat Türkiye'de bakanların kültürü de devlet yönetiminin kültürünün birer parçası. Türkiye'de egemenlerin kültürü, Bakan Koç'un tavırlarını da, icraatlarını da içeren bir kültür.

•••

"Espritüel" ve "humour"u seven bir bakanın, hem de biraz da dini ve feodal kültürün karışımı bulunan bir kültür temsilcisinin yakın tarihe geçmiş kimi sözlerini aktarmamak okuyuculara haksızlık olur.

"Türkiye kültürüyle vardır. Ben de onun bakanı olarak."

"Birinci önceliğim kitap okumaktır. Kitap okumam da aşçı yemeği gibi bir şey. Her şeyden okurum. Bir gecede birkaç kitabı karıştırırım."

"Golf turizmi için Belek seçilmiş. Ama bunun Kuşadası'na çıkması lazım. Golf sahalarının 18 delikli ve birbirine yakın yerlerde 3 saha şeklinde yapılması gerektiğini ben de yeni öğrendim."

"Siz çektikçe uyuyacağım."

"Bundan böyle kimse uyurken fotoğrafımı çekemeyecek. Artık siyah güneş gözlüğü takacağım, böylelikle kimse benim gözlerimi dinlendirirken kapalı olarak fotoğraf çekemeyecek."

"Ben uyurken bile, uyanıklardan daha fazla hizmet ederim."

"Ben tabiatım icabı kötü söz söylemem ama milletvekili olmadan önce çok küfür ederdim."

"Bir İstiklal Marşımız var, bir de 28 Şubat'tan sonra 10. Yıl Marşı var, onu söylüyoruz hep beraber. Bir de çok sıkışırsak Kadifeden Kesesi'ni..."

"Firma ismi veremem. Hakaret davası açılır diye çekindim. Bunu ispatlayamam. Ancak anlattıklarımın birinci kısmı doğru. Diğer anlattıklarım dedikodu."

"Ben burada misafirim. Misafir ev sahibinin danasıdır, nereye çekerlerse oraya gider."

"Ben başbakanlığın emirlerini yerine getirme konusunda edebi, terbiyesi olan bir adamım."

"Ama ben şakşuka değilim, ben hünkarbeğendiyim. Çünkü beni halkım da, sayın Genel Başkanım da çok beğeniyor."

"Ben Aydın efesiyim, efeler kıvırtmaz."

(Tüm alıntılar, 11 Temmuz 2005 tarihli Hürriyet'ten)

Bunların yorumu okuyucuya ait olsun... Fakat biriki örnek daha vermeden yazıya son vermek de olmaz. Milliyet gazetesinde yayınlanan bir röportajında Bakan Koç, "Şiir az gelişmiş ülkelerde, roman gelişmiş ülkelerde gelişir." biçimindeki tespiti yapmakla taktik bir hata yaptığı konusunda özeleştiri yapmaktadır. Söylediklerinin doğru olduğunu savunan Bakan Koç tavrını: "Bu doğru ama bu doğruyu benim söylememem gerekirdi. Çünkü ben hem şairlerin, hem de romancıların bakanıyım." biçiminde açıklamaktadır. Şairler ve romancılar da kendilerine bakan birinin olmasından kuşkusuz ki haz duymuşlardır...

Bakan Koç sadece Türk kültürüne ve turizmine katkı yapmakla kalmıyor... "Solcuların" neden başarılı olamadıklarının kaynağını da ortaya çıkarıyor. "Sola yakınlık dereceniz ne?" sorusuna "Solun teşhislerini, insancıl yaklaşımını hiçbir zaman unutamayız." diye cevap veren Bakan Koç şunu da tespit etmektedir:

"Türkiye'de sol bir ahlak meselesi olarak ele alınmalı. Solcular, istisnalar olabilir, solculuğun gerektirdiği ahlaka, donanıma sahip değil." (Milliyet, 3 Temmuz 2005)

Röportajı yapan Belma Akçura, Bakan Koç'un "Yine yanlış anlaşıldım" dememesi için Koç'un ahlaktan ne anladığını soruyor. Bakanın verdiği cevap şöyle:

"Ahlak inandığını yaşamaktır. Söylediğin gibi yaşamak. Bunu yapmayan sadece solcular değil, Müslümanlar arasında da var. Ama böyle olduğu zaman; yani sol inanmadığı için yani inanmayanları olduğu için, Allah inancına inanmadığı için, sosyal hadiselerin tokatını yiyorlar ve mağlup oluyorlar."

"Solcuların" Bakan Koç'un bu tespitini gözönüne alıp, başarı elde etmek adına "Allah inancına inanmak" diye bir sorunları, kuşkusuz ki olmamalıdır. Benim de böyle bir sorunum kesinlikle yok. "Solculuk" böyle bir ahlakı gerektirmiyor, tersine dıştalıyor.

Fakat başarı elde etmek istiyorsa "solcular", Bakan Koç'un içeriğini doldurduğu anlayışla değil ama, devrimcilerin ve sömürüsüz, baskısız yeni bir dünya yaratmak için mücadele edenlerin kendilerinin içeriğini doldurduğu, "solculuğun gerektirdiği" ahlakla donanması, başarının önkoşullarından biridir.

"Solcu", devrimci, ya da komünist ahlak ise her türlü dini inancı, idealizmi reddeder. Türkiye'de solun bir ahlak meselesi olarak ele alınmasına karşı tüm "solcuların" Bakan Koç da dahil egemenlerin tüm temsilcilerine ve onların siyasi çarpıtmalarına karşı da mücadele etmesi görevlerden biridir.

30 Eylül 2005

Marksizmin dayanılmaz hafifliği

FATMA ERTAN

Geçenlerde yine kafam binbir düşünceyle dolu bir ana caddede dolaşıyorum. İnsanlara, çevreme bakınıyorum fakat gerçekte kafamın içinde meşgul olduğum şeyler çok farklı. Cadde tıklım tıklım insan dolu... Yaşlısı, genci, orta yaştakiler sanki aynı anda sokağa çıkmak için sözleşmişler. Yüzlerce insan, yüzlerce değişik sima... Her an yeni sima ve yüzler gözüme çarpıyor. Fakat benim kafam başka yerlerde.

Çalıştığım sendikadaki olayları düşünüyorum. İşimi seviyorum. Daha önceden çalıştığım işlerden farklı olarak ilk defa sendikadaki işimde, geçim derdi en önemli kaygım değil. İşimi para kazanmak için yapmıyorum. Doğruluğundan emin olduğum yeni ve güzel bir dünya ve bir ülke idealime en uygun bir işteyim. Sendikanın üye sayısı yüz binin çok altında ama sürekli yeni işyerlerinden yeni üyeler kazanılıyor. Bi dakka! Kazanılıyor dedim. Tam doğru değil. Aslında bir çok işyerinden işçiler kendiliğinden de sendikamıza üye olmak için başvuruyorlar. Sendikayı, yöneticileri, uzmanları daha fazla üye yapma, örgütlenmeyi hızlandırmaya zorluyor. Yepyeni işyerleri ve hiç sendikal deneyimi olmayan işçiler geliyor, kazanılıyor sendikamıza. Bunların ezici çoğunluğu genç ve bayan.

Sık sık karşılaştığım bu yüzleri düşünüyorum.

Genç yaştan bu yana işçilik yapan iki çocuklu işçi Hasan'ı gözümde canlandırıyorum. Geçim derdinin omuzlarını ve avurtlarını çökerten Hasan'ı. Patronun ve vekillerinin tüm baskılara rağmen yok edemediği gözlerindeki kararlılığı, onuruna sahip çıkmasını, "işten çıkarsalar da onurumu ayaklar altına aldırtmam!" deyip direnmesini ve sendikadan istifa etmemesini gözlerimin önüne getiriyorum. Hemen aklıma başka bir isim daha takılıyor. Çocuğuna tek başına çalışarak bakan Ayşe hanımı düşünüyorum. Hayat onu hep "ya diren ya da teslim ol!" alternatifi ile karşı karşıya getirmiş. Ayşe hanım kimi zorluklarda yılmış fakat çoğunluğunda kimsenin beklemediği bir fedakârlık göstererek direnmiş. Şimdi işyerinde de patronun tüm baskılarına rağmen direnenlerin en başında. "Şimdiye kadar bizi koyun gibi güttüler. Bundan sonra koyun olmayacağım! Güdülmeyeceğim!" diyordu.

Birden düşüncem genç işçilerden Yaşar'a kayıyor. Taş çatlasın 21-22 yaşında. Bir eli çolak. İlk işçi toplantılarına geldiğinde çekingen, sessiz sadece dinlemekle yetinen biriydi. Belki de konuştuğunda insanların dikkatinin yalnız kişiliğine değil özürlü eline de çekileceğini sandığından ilk başlarda toplantılarda sessizce dinleyen biriydi. Bilmiyorum tesadüf müydü? Bir toplantıda konuşmayan işçi arkadaşların durumunu daha iyi tespit etmek için onları tek tek gözetlemeye başlamıştım. Yaşar o toplantıda gözüme takılmıştı. Konuşmuyordu ama konuşanları ve konuşulanları çok dikkatli dinliyordu. O günden itibaren onunla da yakından ilgilenmeye karar vermiştim. Toplantıların ardından ona işyeri ve kendi sorunları ile ilgili sorular soruyordum.

Yaşar da doluydu...

Karşılıklı konuşmalarda çekingenliğini bir kenara koyuyordu. "Hocam" diyordu Yaşar, "Ben sendikayı sosyal sigorta gibi bir şey sanırdım. İlk katıldığım toplantılarda valla şok geçirdim. Kimse bize sigorta poliçesi falan satma niyetinde değilmiş. Ben, o, öbürü, biz çalışan arkadaşlara tam da bir eşya gibi alınıp satılmaya karşı çıkmamız tartışılıyor. Her toplantıdan sonra hep bunu düşündüm. Kendi kendime sordum: Patronun sattığı mallardan pek farkımız yoktu. O malları işveren müşteriye satıyordu. Bizde kendimizi patrona satmışız. O da bize malı gibi davranıyor. Ama

artık bir mal olmamam gerektiğini kavrıyorum."

Yaşar gerçektende en önemli şeyi kavramıştı. O ve onun sınıfından olanların hepsi patronların elinde işyerinde en azından iş zamanı sürecinde sahip oldukları birer maldan farklı değildiler. Bu çemberin kırılması gerektiğini kavramıştı Yaşar. Böylece yalnızca yeni bir bakış açısına değil yeni bir dünyanın aktif taraftarı olmaya da ilk ve önemli adımını da atmıştı. Yaşar, daha sonraki toplantılarda söz almaya başla-

mıştı. Artık kendine güveni gelmiş aynı zamanda kendi arkadaşlarına da gerçekten güvenmeye başlamıştı. İşyerinde de kendi düşüncelerini açıkça anlatmaktan da pek çekinmiyordu. Sendika üyeliğini bile gizlemiyordu. Yeni üyeler kazanmak için uğraşıyor, yeni ve özellikle kendisi gibi genç üyeleri de sendikaya, toplantılara getiriyordu.

Yaşar'ın getirdiği yeni işçileri düşünürken siması genç ama 30-31 yaşlarındaki işçi Ömer aklıma takıldı. Kazancı asgari ücretten biraz fazlaydı. Dokuz yıldır aynı işyerinde çalışıyordu. Kazancı yetmediğinden ayrı bir eve çıkamamıştı. Baba ve annesi ile birlikte eşi ve bir çocuğu ile aynı evi paylaşıyordu. Ömer de ilk başlarda sessiz hem de çok sessiz bir arkadaştı. Ama dikkatimi çekmişti; Ömer birkaç toplantı sonra biz uzmanlara sendika ile ilgili okunacak kitap ya da dergi sormuştu. Biz de çok fazla düşünmeden ve özenle seçmeden birkaç broşür vermiştik. 10-15 gün sonra Ömer aldıklarını okuyup geri getirmiş ve bizden yeni okuyacak birşeyler daha istiyordu. O zaman benim çanlar çalmaya başlamıştı. Sendikalaşma adımı Ömer'ı bir arayışa itmişti. Ömer, şimdiye kadar doğru ve normal bellediği birçok şeyin öyle olmadığını kavramaya başlamıştı ve gördüğü ve yaşadığı olayların gerçek nedenlerini derinlemesine bilmek istiyordu. Bu amaçla okuması gerektiğini kavramaya başlamıştı. Ona özenle seçtiğimiz birkaç broşür ve iki kitap daha vermiştik. Ömer yalnızca broşür ve kitap okumaya başlamamıştı: Artık onu her toplantıda elindeki günlük gazete ile de görüyordum. Yaklaşık üç ay sonra Ömer de toplantılarda konuşmaya başlamıştı. Onun konuşmalarında okuduklarının izi de çok açık görülüyordu. Örneğin işyerindeki en aktif üyelerimizi bir araya getirdiğimiz bir toplantıda Ömer, "Arkadaşlar, en büyük düşmanımız içimizdeki korkulardır. Onları yenmek zorundayız. Biz değil işveren bizden korksun! Bir gün çalışmasak işveren aylarca yatağında rahat uyuyamaz. Sömürü çarkı dönmez. Kâr edemez. O korktuğu için bizi sürekli olarak baskı altında tutmaya çalışıyor. Hele bir de binlerce işçi bir 'Yeter ulan bu çektiğimiz!' desin, görelim bakalım o zaman bizden korkan daha kimler olacak. Yalnız patrona değil hükümete bile rahat uyku uyutmayız!" diyordu Ömer.

Ömer'le toplantılar dışında da sohbet etmeye başlamıştım. Ara sıra bir kafeterya ya da kahveye de takılıyorduk. Bu çay sohbetlerinden birinde Ömer'in söyediklerini hiç unutamadım: "Hocam", dedi Ömer, "Eskiden ne gazte ne kitap okurdum. Televizyonda haberleri bile dinlemezdim. İzlediklerim ya diziler ya da şov programları olur, çok sık evde böyle vakit geçiridim. Şimdi artık böyle değilim. Sendikalaşma mücadelesi bende hem işyerinde hem de evimde, arkadaş çevremde çok şeyimi değiştirdi. Kendimi sanki yeniden doğmuş gibi hissediyorum. Herşeye yeni bir gözle bakıyorum. Bana artık işyeri hatta Türkiye bile dar geliyor. Tüm dünyadaki olayları merak ediyor, olayları izliyorum. Şu birkaç aylık sendikalaşma mücadelesinde yepyeni bir okul bitirmiş gibi hissediyorum. Annem, babam, eşim bile şaşırıyorlar. 'Ömer, sana ne oldu? Bir derdin mi var?' diye sık sık sormaya başladılar. Şimdiki durumumdan memnun olmadıklarından değil, değişikliğe çok seviniyorlar ama nereden kaynaklandığını bilmiyorlar. Bu değişikliğin nereye varacağını kestiremiyorlar."

•••

Hasan, Ayşe, Ömer... Daha başka üyeler hızla gözümden geçiyor. Tuttuğum ceketimin sıcaktan elimde terlediğini hissediyorum. Bir an geldiğim yere bakıyorum. Biraz daha yolum var. Bir yandan sıcaktan korunmak için yolun az da olsa gölgeli tarafına geçiyorum. Ne olur ne olmaz diye tüm dikkatimi toplayıp gelen geçen arabalara dikkat ediyorum. Aynı anda ışığın yayalar için yeşil yanıp yanmadığına bakıyorum. Tam karşıda bir gazete kulübesi var. Gözüm orada bir resme takılıyor. İyice seçemediğim resimde yaşlı beyaz sakallı bir adam eliyle zafer işareti yapıyor. Vücudum sıcaklığa ha yenik düştü ha düşecek haldeyken resimdeki kişinin zafer işareti yapması bende biraz "gıcıklık" hissi uyandırıyor. "Herhalde ya yine klimalı ofisinde keyif getiren bir yaşlı kodamanın ya da reklamı yapılma ihtiyacı duyulan bir devlet

adamının resmi" diye kendi kendime düşünüyorum.

Yeşil yanıyor. Yola adımımı atıyorum. Ama gözüm bir yandan da arabalarda. Ne de olsa bizim şoförlere güvenilmez. Arabayı hiç gözünün yaşına bakmadan üstüne üstüne sürerler. Neyse kazasız belasız karşıya geçiyorum.

Gideceğim yere daha elli dakikam var. Bir yere oturup soğuk bir şey içsem mi diye tam gazetecinin önünde bakınırken o resim yeniden gözüme ilişiyor. Ne göreyim?! Bu beyaz sakallı yaşlı adam resmi Karl Marks'ın resmi değil mi?! Resmi baş sayfaya taşıyan dergi de Almanca "Der Spiegel" siyasi dergisi.

Övünmek gibi olmasın biraz Almanca bilirim. Resmin üstündeki başlıkta "Bir hayalet geri dönüyor" diye yazıyor. İyice şaşırıyorum ve meraklanıyorum. Sürekli olmasa da belli aralıklarla elime geçtikçe " Der Spiegel" dergisini okurum. Almanya tekellerinin ve Alman emperyalizminin önde gelen bir siyasi yönlendirme organıdır bu dergi. Marks'ı niye durup dururken başsayfaya aldığını çok merak ediyorum. Ucuz değil ki bu meret, düşünmeden parayı bastır al. Elim cebime gidiyor. Parama bakıyorum. Yeterince param var. Merakımı yenmek için paraya kıyıp hemen dergiyi alıyorum. Dedim ya acaip meraklanmışım; "Niye bu dergi Marks'ı başsayfaya almış?" diye. Dergiyi alır almaz bir kafeteryaya dalıyorum. Hemen dergiyi karıştırmaya başlıyorum. Vakit geçirmeden okuyacağım. Ama ne gezer?! Garson hemen başımda bitiyor. Bir kahve söylüyorum, "sütlü ve az neskafeli" diyorum. Demez olaydım. Kahve değil sanki süttozu çorbası. Belki tatlı içilebilir diye biraz fazla şeker koyuyorum. Ama nerede, içilecek gibi değil.

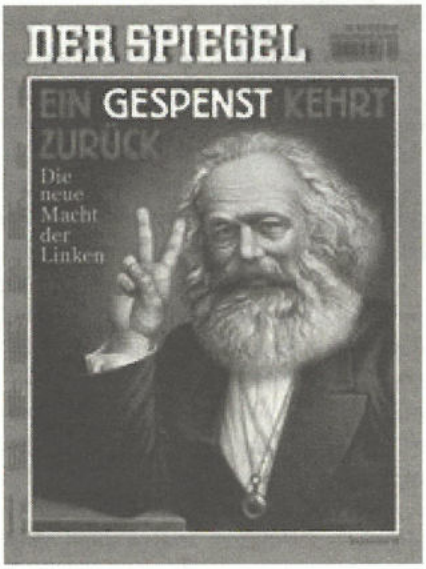

"Şimdi kafanı buna takma, merakını yenmek için dergiyi aç okumaya başla" diyorum. Başyazı 28. sayfada başlıyor. Yine de bir şey kaçırmıyayım diye sayfaları tek tek çeviriyorum. Koca koca ve çok sayıda reklamlar gözüme ilişiyor. "Ulan siyasi haber dergisi mi, reklam broşürü mü" diye içerleniyorum. Ama 28. sayfaya bir an önce ulaşmak istiyorum. 28. sayfadan 36. sayfaya kadarki bölüm Almanya'daki iç politikaya ve sosyaldemokrasinin solundaki 'sol'un gelişmesine ayrılmış. Bağıntıları anlamaya başlıyorum. Alman sermayedarlarının en büyük korkusu, kuzu kuzu uysal siyaset yapan sosyaldemokrasinin solunda ve sermayenin egemenliğini biraz olsun bile sorgulayacak bir solun büyüyüp güçlenmesi. Böyle bir gelişme düzeyinin gerçekten sol ve gerçekten tehlike olan bir marksist hareketin güçlenmesi için yeni ve daha olumlu imkânlar yaratacağını görüyor Alman sermayedarları. Alman sermayadarlarının önde gelen siyasi haber dergisi "Der Spiegel" Marks' ve Marksizme olan sempatisinden dolayı değil, bu tehlikeyi gördüğü için "marksizm hayaleti"ni başlığa taşıma ihtiyacı duyuyor.

36. sayfadan 45. sayfaya kadar –araya tam sayfa bir araba reklamı sokuşturmayı ihmal etmeden–bugün kamuoyunun Marksizme ve sosyalizme olan yaklaşımı ve Marksizm hakkında Der Spiegel'in değerlendirmesi uzun uzun ortaya konuyor. Yapılan anket sonuçları aktarılıyor:

"En büyük Almanla ilgili bir ZDF (Alman kamu TV kanalı) anketine göre Karl Marks'ın en önlerde yer alması çok şaşırtıcı: Konrad Adenauer ve Martin Luther'den sonra 3. sırada. Ve aktuel bir Spiegel anketine göre O'nun (Marks'ın) şaşırtıcı ölçüde çok taraftarı bulunmaktadır ve yalnızca Doğu Almanya'da değil: Batı Almanların % 50'si Karl Marks'ın kapitalizm eleştirisi 'halen anlamlıdır' demekte, hatta % 56'sı 'sosyalizm, şimdiye kadar kötü uygulanan iyi bir düşüncedir' demektedir - bu oran gençlerde çok daha yüksektedir.

En çok satan kitaplar listesinde olmasa da, 'Komünist Manifesto' satışı İncel'le karşılaştırabilecek düzeyde ve haberlerde ve siyasi tarışmalarda yeniden birdenbire ondan alıntılara rastlanmakta, hatta son zamanlarda hayranlıkla, onunla ilgili olarak geleceğe peygambersel bir öngörü olarak baktığından bahsedilmektedir."

Bir başka yerde Spiegel yazarları soruyorlar: "Bir Ameriakan Investerbanker neden, 'Marks kapitalizm üzerine en iyi değerlendirmeye sahipti' – ve Wall Street'de ne kadar uzun kalırsa o kadar 'Marks'ın haklı olduğuna yönelik inancım güçlenmektedir' diye aktarılmasına izin vermektedir?"

Evet bu soru iyice aklıma takılıyor. Nedenini araştırıken. Aklıma yolda gelirken düşündüğüm onurlu işçi arkadaşlarım geliyor. O zaman Spiegel'in sorduğu sorunun yanıtı iyice açığa çıkıyor... Kapitalizm, sömürü, işçi sınıfı ve bir mücadele feneri: Karl Marks...

Kafam biraz rahatlıyor.

Sıcağın verdiği boğuntu biraz azalıyor.

Yola devam etmem gerekli. İçemediğim kahvenin parasını ödeyip yeniden yola koyuluyorum...

Ağustos 2005

Bu benim ülkem mi?

MUTLU ŞAHİN

"Uğur Kaymaz'ın Anısına"

Bu benim ülkem mi, çocuklar umuda taşır kaygılarını.
Bu benim ülkem mi, yine aklımda dumanlı dağların kekik kokusu
ve isyanım güle düştü bir Kürt kızının yeşile çalan mavi gözlerinde.
Ey Fırat kardeşin Dicle sessiz sedasız akıp gitmekte öykülerin en kalabalığına.
Sen boşuna başını taşlara vurup da çağlayıp durma. Rehin kaldı masallar
Dicle'nin öteki yakasında.
Bu benim ülkem mi, çocuklar vurulur sorgusuz sualsiz, çocuklar vurulur
Kurşun rengi mevsimlerde. Lakin katli vaciptir kendi yurdunda mülteci
Kürt çocuklarının.
Koyu kahve gözlerden akan iki damla göz yaşı arda kalan senden.
Zamanın uçurum olup sıyrıldığı anların doruğunda, bu ayaz yüklü sevdanın hasret süzülen yanları.
Bir de yağmur ağlayan kara bulutlar. Hasretinle yoğrulmuş gözbebekleri yurdunun ey çocuk.
Umudumun siyaha çalmış halleri.
Bir de bunlarla beraber beş mevsimi yaşadığım gözlerindeki hazan bakışların özlemi.
Kor olup düştüğün bir kış baharında hayata umutların yansıması.
Bir sabah gecesi belli olmayan ve bir gece sabaha hiç kavuşamayan.
Alıp ta gözlerini gittiğinden beri bu kentin gecelerine hiç yıldız düşmedi ey çocuk.
Sevdana bu kentin kimliksizliği düştü.
Kimliksiz mülteci bir çağrışım olur yüreğimde ıslanırsın ey çocuk.
Hazan bakışlarında saklı bu sevdanın hasret kokan yanları.
Beyaz örtülü bir kentin gecesinde akıyor son yağan yağmurlar yüreğime.
Kanıyor ve susuyor bedenim. Hazan mevsiminden kalan yangınlarım soğumuyor yüreğimde.
Geceyi yitik bir sevdanın yangınları süslüyor buğulu cam kırıkları eşliğinde
ve kapatmak istiyorum gözlerimi sensiz yok oluşlarıma.
Uyanmak istiyorum karabasanlı kabusların hüküm sürdüğü gecenin sabahına.
Kimliksiz bir kentin, mülteci kalan bir sevdaya haykırışı ve içimde sensiz yok oluşlarım.
Alnımda yalnızlık izleri, yüreğimde hasret buzulları.
Gecenin son nefesi...
Yarım kalmış umutların sancısını taşıyamadı rüyalar, uyandım..
Şehrin ışıklarında kayboldu gözlerimin parıltısı.
Her şeyi artık sevdana bırakmışım.
Uçurtma uçuran ve hayalini de onu kuyruğuna takan o çocuk yok artık bu kentte.
Sen hala o uçurtmanın gölgesinde saklanıp dur bir köşede...
Çıkmaz oluyor artık sokaklar Mardin'in çıkmaz sokaklarında yokluğunda ey çocuk.
Sen sakın üzülme, başını dik tut ey çocuk...
Orası senin toprakların korkma. Kaçacak toprak bulamayanlar düşünsün...
Sakın ürkütmesin; Azrail'in çocuklarının uğultusu seni...
Bu kan kokan sesler, ninni olsun sana...
Acılarını düşünme ey çocuk...
Mezopotamya büyür ellerinde ey çocuk...
Adın dudağımda asılı kaldı...
Biriktirdiğim sesli harfler, suskunluğuma gel oldu ey çocuk...
Gözlerimde ıslanan sessiz harfler, çığlıklarıma avaz oldu...
İşte bundandır beni duyamayışın.
Bundandır sana uzak kalışım ey çocuk...
Ey gözlerini kalbimde unutan mavi gülüşlü çocuk,
Soluğumu sana belemeden ecel,
Bir sabah, bir sabah kızıllığınla gel ey çocuk...

20 Yıl x 2 = 40 Fotoğraf

Gözaltı, 2001, Beyoğlu-İstanbul

GÜLTEKİN ALKURT

Fotoğraf sanat mıdır, değil midir tartışmalarının yapıldığı yıllar öncesinde, bir grup arkadaşla, yoğun sanat aktivitelerinin izlenimiyle, fotoğrafı da bir sanat olarak ele alıp, kafa yorduğumuz zamanlardı. Çoğu fotoğrafçı, sanat yapma kaygısıyla, fotoğrafın gerçek yüzünden uzaklaşıp, kısır bir döngü içerisinde kaybolup gitti. Şimdilerde, biraz uzağında kaldıysam da, görebildiğim kadarıyla, bu sanat işlerini pek kafaya takmadan fotoğraf çekilmekte. Ünlü fotoğrafçı Ara Güler'e ısrarla, sen bir sanatçısın deseler de, o da ısrarla, ben foto muhabiriyim der. Der de, yine de yüzünde muzip bir gülümsemeyle, bunların ilerde belli olacağını söyleyip, denilenleri onaylama havasındadır.

İşte biz bunlarla iştigal ederken, bulunduğumuz derneğe ara sıra uğrayıp, hemen bir yerlere kaybolan, boynundaki fotoğraf makinası her an göreve hazır bekleyen bir arkadaşımız olan Ali Öz'ün geçtiğimiz günlerde bir fotoğraf kitabı yayınlandı. 20 yılda çektiği sadece 40 fotoğrafı bu kitaba sığdırabildi. Türk

Çocuk ve Cop, 1996, Mardin

Dolayoba Gecekondu Yıkımı, 1987, İstanbul

fotoğrafçılarını uygun maddi koşullarda kitaplaştırmayı hedefleyen Antartist Yayınevi'nin yapacağı pek bir şey de yok. Fotoğraflarını "politik belgesel" olarak tanımlayan Ali Öz'ün fotoğraflarını bir masaya yatırsak, 80'li yılların başından günümüze kadar Türkiye'nin politik haritasını gözler önüne serebiliriz. Bu 40 fotoğraf bunu başaramasa da yarattığı etkiyle nasıl bir hazinenin parçaları olduklarını göstermekteler.

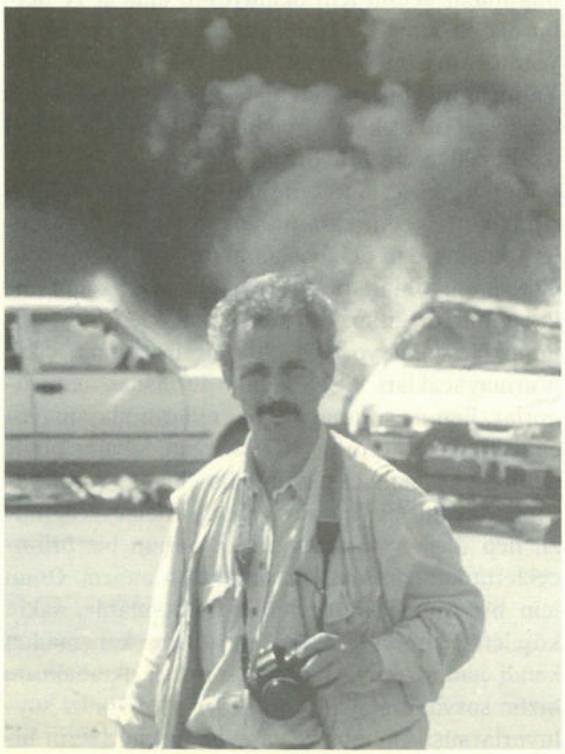

Fotoğraf Sanatçısı Ali Öz...

Ali Öz'ü kısa bir şekilde tanıtmaya kalkarsak şunları diyebiliriz. 1979 yılında fotoğrafla uğraşmaya başladı. Ankara Siyasal Bilgiler Basın Yayın Yüksek Okulu Radyo Televizyon Yüksek Okulu'nu bitirdi. Kooperatifçilik ve sendikacılıktan sonra, gazetecilik hayatı başladı. Nokta, Güneş, Milliyet, Cumhuriyet, Aktüel, Tempo gibi dergi ve gazetelerde çalıştı. En son Birgün gazetesinin çıkmasında çok emeği geçti. Halen serbest olarak foto muhabirliğini sürdürmekte. Yurtiçi ve yurtdışında sergi ve dia gösterileri düzenledi. Aralarında, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yılın Başarılı Gazetecisi, Gazeteciler Cemiyeti dergi dalı'nda Türkiye Gazetecilik Başarı Ödülü, Foto Muhabirleri Derneği Kültür Bakanlığı Özel Ödülü gibi bir çok ödül ve plaketler kazandı.

Yurtdışında da fotoğraf çeken Ali Öz, oralarda da çalışan, üreten, zulme uğrayan insanı görüntüledi. Bir çok meslektaşı gibi sadece bir olayı saptamayı amaç edinmedi. Doğru açıyı, çerçeveyi, ışığı bulmak için o keşmekeşte iyi fotoğraflar çıkarmayı bildi. Lafı daha fazla uzatmayıp, Ali Öz'ün sözüyle noktalayalım:

"İnsan açlığa katlanabiliyor ama sevgisizliğe, tutkusuzluğa ve amaçsızlığa katlanamıyor. Benim de insan sevgimin odaklandığı en dolaysız ve en somut bir sesleniş aracı oldu fotoğraf sanatı."

22 Eylül 2005

Tegenaria Atrica

A. KADİR KONUK

Adım Tegenaria Atrica. Koyu kahverengi tenim, uzun ve kuvvetli sekiz bacağım, oniki santimetre boyumla bu disiplinde bir yıldır yaşıyorum. Henüz bir yaşındayım ve eğer bir kazaya kurban gitmezsem daha üç yıl yaşayabileceğim. Benim yaşam sürem bu kadar. Ne yapacaksam bu üç yıl içinde yapmak zorundayım.

Bir kaç gündür yalnızım. Bana arkadaşlık yapan annem öldürüldü. Söyleşecek, koklaşacak, sarılacak, sevişecek hiç kimsem yok. Görünüşe bakılırsa yalnız yaşayıp, yalnız öleceğim. Benden sonra ağımı, yaşamak için içine saklandığım deliği kimin kullanacağı beni hiç ilgilendirmiyor. Zoruma giden şey şu anda her yanıma iğne gibi batan derin yalnızlık.

Disipline konulanlar çıkıp gittiğinden beri burası pek sıcak sayılmaz. Sıcak olmayan bir evin ne işe yaradığını bilmiyorum. İnsanlar kendilerini korumak için yıllarca didinip, para kazanarak ev yaptırıyorlar ve yaptırdıkları bu evler kendiliklerinden sıcak olmuyorlar. Evleri ısıtmak için insanların soba, kalorifer, şömine ya da elektrikli ısıtıcı kullanmaları gerekiyor. Bunları sağlamak için de ömürleri boyunca çalışıyor insanlar. Ev kurmak için çalışıyorlar, sobada yakacak bir şeyler bulabilmek için çalışıyorlar. Yaktıkları malzeme tükeninince evler yine soğuk oluyor. O zaman insanların yakmak için daha fazla para kazanmaları gerekiyor ve onların bu uğraşlarına bakınca, pek akıllı canlılar olmadıklarını düşünüyorum. Isınıyorlar, üşüyorlar, yiyorlar, yediklerini gidip tuvalette boşaltıyorlar, sonra yeniden yemek için çalışmaya gidiyorlar, para kazanıyorlar ve yine yiyorlar. Yakmak ve yemek için kazanılan bu paraların ardında tükeniyor yaşamları.

Son kiracıdan önceki kiracı bir gece uzandığı yataktan bir daha kalkmadı. Kalkmayınca da sobayı yakmadı. Kıştı. Dışarıda rüzgar ve yağmur kovalamaca oynuyorlardı. Rüzgarın uğultusu doluyordu kulaklarıma ve dışarıda yaşayan akrabalarımı düşününce mutlu olduğumu hissediyordum. Yağmur yağınca uyukluyordu adam. O uyuklayınca evin, yani ev dediğim bu deliğin içinde gezinme özgürlüğüm başlıyordu.

Bir kez, sadece bir kez onun yüzüne iyice yaklaştım. Derisi kırış kırış olmuş, burnunun altında bıyıklar çıkmıştı. Her nefes alıp verişinde oynuyordu bu kıllar. Bu kılların ne işe yaradığını ona soramadım. Burnunun içinde de vardı aynı kıllardan. Saçları yer yer dökülmüştü. Hiç de tehlikeli görünmüyordu. Arada bir gülümseyerek uyuyordu. Sonra bir daha kalkmadı yatağından. Yine de daha fazla yaklaşma cesareti gösteremedim. Artık burnunun altındaki ve burnunun içindeki kıllar oynamıyordu. Ama o gülümsemeye devam ediyordu. Odaya insanlar doldu. Bağırıyor, birbirlerine bir şeyler söylüyor, küfrediyorlardı. O hiç birini duymadan gülümseyerek yatmasına devam etti.

Kısa bir süre içinde eve yeni bir kiracı gelmezse ben de mekan değiştirmek zorunda kalabilirim. Ama nereye gidebileceğimi bilmiyorum. Bu evin içinden başka bir yer tanımıyorum. Annem öleli çok oldu. Babamı hiç tanıyamadım. Annemin söylediğine göre babam oldukça lezzetli bir örümcekmiş. Annemle seviştikten, onu dölledikten hemen sonra annem yemiş onu. Bu bizde bir gelenek olduğundan benim için üzülüyordu annem ve hep; bir dişi ile karşılaştığında yaşamın sona erecek diyordu. Ama bu yalnızlık bana çok koyuyor, çok. Yalnızlığın korkunç biçimde derinleştiği anlarda bir dişi örümcek tarafından yenilmek bile güzel olabilir diye düşünüyorum.

Evin bir köşesinde kendime bir ağ kurmanın dışında kimseye bir zararım yok. Nedense ev sahipleri bu ağlardan pek hoşlanmıyorlar. Benim küçücük ağımın onlara ne zararı var bu güne kadar anlayabilmiş değilim. Bu deliği istedikleri gibi kullandıkları yetmiyormuş gibi, hiç bir zaman çıkıp oturmayacakları köşeleri bile durmadan temizliyorlar. Ben de sonunda ağımı onların ulaşamayacağı bir yere kurdum. Ne yapayım, soyum böyle benim, yaşamamızı gizliliğe borçluyuz. Yasal yaşama hakkını hiç bir zaman elde edemeyeceğimizi, hep illegal yaşayacağımızı, bunun biz örümceklerin kaderi olduğunu anlatmıştı annem. Onun için biz örümcekler evlerde, bodrumlarda, sakin köşelerde kimsenin ekşisine, tatlısına karışmadan kendi halimizde yaşıyoruz. Örümcek akrabalarım bizim sosyal olmayan bir aileden geldiğimizi söylüyorlarmış. Aile olarak yaşayan örümceklerin bizi küçümsediklerini annem anlatmıştı ölümünden

önce. Ve ben bu güne kadar ne aile olarak yaşayan örümceklerle, ne de bizlere asosyal diyen öteki akrabalarımla karşılaşmadım.

Annem, karnımızın tok olduğu gecelerde akrabalarımızın yaşam biçimini anlatır, bazen onlar gibi yaşayamadığı için üzülürdü. Akrabalarımızın arasında Titrek Örümcek vardı sözgelimi, Şişman Örümcek vardı, Zebra, Top, Kabak, Arı, Kağıt, Sepet, Sonbahar Örümceği vardı. Annem Karanlık Örümceği'nin sadece karanlık yerlerde yaşadığını, örümcek yiyen örümceklerin bulunduğunu, suda boğulmadan yaşayan Su Örümcekleri'nin olduğunu, onun bunun malına göz diken Korsan Örümcekler'in de bu dünyada yaşadığını, Avcı Örümcekler'den korkmak gerektiğini, en zehirli olan akrabamızın da Akrep Örümceği olduğunu anlatırdı sık sık. Daha bir yığın akrabamızın olduğunu da anlatmıştı annem, ama bana hiç birinin yararı yoktur. Hiç biri ziyaretime gelmez, hiç biri aramaz beni. Ben de buradan çıkıp bilmediğim dış dünyaya açılamam. Dış dünya ölüm demek benim için.

Önceki kiracı bir temizlik sırasında öldürdü annemi. Hiç acımadan vurdu süpürgeyi ona. Kocaman süpürgenin altında onun sadece bir kez titrediğini gördüm. O anda bana sadece kaç diye bağırdı. Kaç, gizle kendini. Kaçmaktan başka ne yapabilirdim? O adamın annemi ne yaptığını bile göremedim.

Annemi öldüren katil kiracı evden çıktığı zaman yaptığı üstünkörü temizlik sırasında ağıma hiç bir zarar veremedi. Gösterişli, öyle hemen göze çarpan bir ağım yoktur. . Doğruyu söylemek gerekirse önceki kiracı temizlik hastası biriydi. Yine de bir yıl boyunca bu köşede kalmayı başardım. Bu başarının daha ne kadar süreceği konusunda hiç bir varsayımda bulunamıyorum.

Önceki kiracının, yani annemi öldüren katil kiracının öyle anlatılacak ilginç bir yaşamı yoktu. Ben dünyaya geldiğim zaman o bu evde yaşıyordu ve annem onu asla gözden yitirmemem gerektiğini söylüyordu. Bizim için en tehlikeli yaratık oydu. Öteki akrabalarımızın yaşadıkları alanlarda yılanlar, kurbağalar, örümcek yiyen örümcekler, arılar en büyük tehlikeyi oluştururken bizim için en büyük düşman insan denen bu iki ayaklı, iki elli yaratıktı. Öteki akrabalarımızı öldüren canlıların karınlarını doyurmak için öldürmek zorunda olduklarını söylemişti annem. Ama insan denilen bu canlı yemek için öldürmüyordu. Onun derdi bizim ağlarımızdı. Etrafı kirletiyor muşuz!

Annem örümcek yiyen insanların da dünyada yaşadıklarını anlatmıştı. Ama onlar sadece bir cins örümceği, yani Kuş Örümceği'ni yiyorlarmış. Bu akrabamız oldukça büyükmüş, doğada az bulunuyormuş ve insanlar için çok lezzetli bir ön yemek oluyormuş. Annemi öldüren katilin onu yiyip yemediğini bilmiyorum.

Bir gün onun sevinçle eşyalarını topladığını gördüm. Gidiyordu. Beni yapayalnız bırakıp gitti katil. Sineğin kıt, sivrisineğin hiç görülmediği, içinde kaloriferi olmadığından kalorifer böceği bulunmayan, nem böceklerinden yoksun böyle bir

Ay ışığına güldün mü

RAHİME HENDEN

1
Romantik bir sürgünüyüm hayatın.
Tatlı Mayıs yağmurlarıyla yağarım.
Yağarım humuslu toprağına ülkemin.
Bir alev yalar içimi yine de;
sensizliğin sessiz kasırgasında.
Kaç ufuk ötedesin şimdi
satırlar sırılsıklam gözyaşı?
Susturulmuş bir bebe
ağlamaya yeltenir...
Dehşetle parlayıp gözleri
kendi içine susar.
Parçalanır içim dışım.

2
Susmak yakışmazdı demişlerdi bir gün.
Hele konuş satırlarım.
Konuş da sönsün içimdeki yangın.
Annesiz bir bebe ağlamasın:
-Yaşamdan çekmişler annesini-
Annesiz bir bebe ağlamasın.
Sen yağmurun gözyaşları
oldun mu hiç?
Hiç ağladın mı doyasıya?
Anıların ateşten topunu
aldın mı hiç kucağına?
Niye bu sürgünler
bu fırtına?
Ay ışığına güldün mü hiç?

08.05.2005 / Köy

evde yaşamımı sadece kiracıların farkında olmadan etrafa döktüğü ekmek ufaklarıyla, bulaşık tabak ve çanakların üzerindeki artıklarla geçiriyordum. En son kara sineği avladığım günün üzerinden aylar geçti. Açlığın ne olduğunu iyi bilen bir örümceğim ben. Açlığa dayanmayı da iyi biliyorum. Yaşamak zorundayım ve bu zorunluluğun nereden kaynaklandığını hiç araştırmadım. Bu ağın içinde doğdum, bu ağın içinde yaşıyorum. Meraklı biri de değilim. Dışarıda neler oluyor, evin öteki köşelerinde başka örümcekler var mı, hiç umurumda bile değil. Çiftleşeceğim ve o şahane andan sonra beni yiyebilecek bir dişi bulamadım daha ve onunla ne zaman karşılaşacağımı da asla bilmiyorum.

Yalnızlığım çok uzun sürmeyecek, bu kesin. Yeniden karnımı iyice doyurabileceğim günler pek uzakta değil. Benim gelecekteki yaşam biçimimi belirleyecek olan yeni kiracının çok gecikmeden eve taşınacağını biliyorum.

Bu kez üç kiracı birden geldi. her gün beş defa yere yatıp kalkıyor bu adamlar. Yatıp kalkarken mırıldanıyorlar, ama birbirleriyle konuşmuyorlar. Biri durmadan ötekilere hep aynı şeyleri anlatıyor. Bu adamlar geldikten sonra odaya bir de küçük masa getirildi. Adamlardan biri ilk gün küçük masanın üzerinde duran kara kaplı kitabın ilk sayfasını açtı, okumaya başladı. Biz örümcekler okuma yazma bilmeyiz. Ama böyle de yaşandığını biliyoruz. Adam okurken

Öteki

H. TUĞRUL ATASOY

İsimleri garip, o yerlerde doğmuş olsan,
Aşları kekremsi, sofralarında büyüsen
Yabancı ellerde adımlasan odayı ilk kez
Düştü düşecek serçe kalbin çarparken
Bilmediğin bir dilde ana desen
Öteki bildiklerinin adı değişir sen olurdun
Seçme şansı olmayanın suçu olmaz
Ne rengini ne cinsini ne dilini ne de kavmini

Naif bir baltadır günah, bu ulu ormanda

Emreden ölüm

EMRE ŞİMŞEK

uzattım ağzımı zaman çeşmesine
damlayan yine düşlerim oldu...

yabancıyım dünyanıza
elest/e daha yakın
hâlâ

haksızlığına yandığımın mazisi
dokuz ayda öldür
b e n i
emre sanıyor herkes
neyse

ilk şiirimle kestim göbeğimi
bağlayıp ölüme
göbeğim ki düğmesi gövdemin
dikerim saç telimle koptukça
sevgi yok aşk var

ödünç vesikanızdı nefesim
haticeye baktım gülüp neticenize
bir vuslat a k ı m ı y d ı m a ş k i ç i
k i m s i z m

ve gösteriydim tek kişilik
sonlandım
gidebilirsiniz
kaçırsanız da üzülmeyin
ikinci oyunuma gelirsiniz

ödülüm
alın kolyenize ikiz prangamı
lazım olur ağırlığım. bulunsun
bitti tıraşınız kardeşlerim
s a a t l e r o l s u n

ötekiler hiç seslerini çıkarmadan dinlediler.

"Başlangıçta tanrı gökyüzünü ve toprağı yarattı. Toprak çöldü ve boştu. Karanlıktı. Ve tanrı suyu yarattı. Sonra tanrı 'Işık olsun' dedi ve ışık oldu. Tanrı baktı ki ışık güzel, onu karanlığın üzerine göndererek ışığa gündüz, karanlığa gece adını verdi."

Adam bu satırları okuduğu zaman tanrı denilen kişinin kim olduğunu hiç bilmiyordum. Benim için karanlık karanlıktı, ışık da ışık. Demek ki bunları ortaya çıkaran biri vardı ve bu kitap ona tanrı adını veriyordu.

Gerçekten meraklanmıştım. Bu tanrının daha ne işler yaptığını öğrenebilirim umuduyla onları daha dikkatli dinlemeye başladım.

"İkinci gün tanrı suyu ikiye ayırdı ve suyun altına deniz, üstüne gök dedi. Susuz yerler kara, sulu yerler deniz oldu. Üçüncü gün Tanrı bunların da güzel olduğunu görünce toprakta bitkilerin olmasını, bu bitkilerin çiçek tozlarıyla üremesini, meyve vermelerini emretti. Dördüncü gün tanrı saatleri, günleri, haftaları, ayları buldu ve Tanrı bunların da güzel olduklarını gördü.

Sonra Tanrı kuşların gökyüzünde uçmasını, balıkların denizlerde yaşamasını, üreyip çoğalmalarını emretti. Bunlar da beşinci günde oldu. Altıncı günde Tanrı öteki hayvanların da olmasını istedi ve onlar da oldular. Sonra Tanrı 'Bırakın bir de insan yapalım, bu öyle bir canlı olsun ki bizim yüzümüze benzesin' dedi ve kendi resminden insanı yarattı. İnsana yeri, göğü, denizi balığı, canlı ve cansız herşeyi armağan ettiğini söyledi. Tanrı olmasını istediği herşeyin olduğunu ve bunların hepsinin de güzel olduğunu görüp sevindi."

Demek ki bizi örümcekler altıncı günde insanlarla birlikte yaratılmışız. Yani insanlar da biz de ancak altı gün sonra aklına gelmişiz tanrının. Bu da bize verilen önemi belirtiyor. Herhalde birlikte, aynı günde yaratıldığımız için insanlarla birlikte yaşamak zorunda kalmışız. Değilse durmadan ağlarımızı bozmaya çalışan ve bizi en önemli düşmanları gibi gören bu iki ayaklı yaratıkların çekilecek hiç bir yanları yoktur.

Adamın okuduklarından aklımda kalanlara göre; yedinci günde tanrı yarattığı herşeyi baştan sona bir kez daha inceliyor ve yaptıklarının güzel olduğuna iyice inandıktan sonra onları kutsuyor. Yani evrenin bütünü, canlısıyla cansızıyla yedi günde yaratılmış.

Aklımı karıştıran şey tanrının çiçeği yaratmadan önce onun güzel olduğunu bilmiyor olması. Önce yaratıyor, bakıyor, sonra güzel olduklarını anlıyor ve iyi bir iş yaptığı için seviniyor. Tanrı bizim neremizi beğendi acaba? Ben kendi bedenimde neremi beğenmeliyim?

Ama, ama, hey... bu adam ne yapmak istiyor?

Süpürge...Alçak süpürge...Katiller, ne istiyorsunuz benden? Sizi ben mi kapattım buraya, size ben mi işkence yaptım, eşyalarınızı ben mi karmakarışık ettim?

Ben ne yaptım size ey insanlar?

Belki gün, bugündür

ERSAN ERÇELİK

Her ayrılıkta hayattan bir şeyler kopar,
her akşam bir ayrılık gider ardına
bakmadan, yalnızlık elimizden tutar.
Ağzımızda keskinleşir bıçakların ucu, kederlerin
yüzüne düşer gölge, ateşten bir nehir
ayırır bizi artık, küllenir şarkılar.

Belki gün, bugündür...

İşte gidiyorsun, kentin anaforu
bana kalıyor, kasırga senelerin sonunda
kalbimin yarısı yazla yıkanır, yarısı kar
altında. Gidiyorsun, artık kendimden
çıkıyorum, ayrılıyor yüzüm günden,
hiçbir gecede yokum!

Belki gün, bugündür...

Artık ayrılıklar büyütür beni, diner
yüreğimin güneşi, içimde biriken bir çığlık kalır
sana, yangınım buz tutar. Ahh, bilsen
kim kimi çoğaltır içinde, bu Allah
hangi acıların yankısı gövdemde, bu aşk
bizim kimsesizliğimiz değilse nedir?!
İşte çıkıyorum kendimden, tekrar
dirilmek için...

Her ayrılıkta bizden bir şeyler kopar
belki gün, bugündür sevgilim...

Perdeleri arala gün aydınlansın

MÜSLÜM ASLAN

Kilitlenmiş karanlıklar ortasında ateşe düşmüş kirpikler. Tekrar telaffuzuna uğramaktan nicedir bıkkın sözcüklerin büzülüşü. Duadan, iyimserlikten ve hayırdan selamını kesen zihniyetin hiddetin kumbarasına düşüp düşüp çoğalmasını seyrediyorsun, öyle kendinden emin ve gururlanarak ve öylece kuruyup dökülen yapraklarını seyrederek.

Senden uzak ve bize dair güzel günlerin hayal koleksiyonunu zenginleştiririm kalbimin albümünde, ıraklara dalmış gözlerimin ufuğunda.

Bilmezlikten, duymazlıktan ve görmezlikten gelme şu kardeşlik nevasını. Uçurumlarda can çekişirken mina soyundan çığlılar, nehirlerde yitiyor ceylanların o masum bakışları.

Duymazlıktan ve anlamazlıktan gelme. Mektuplar yoruldu. Ve kelimelerin boğazına düğümlenmiş harflerin boynunda ilmik izlerinden sıçrayan kandamlaları. Linç edilen serzenişlerin raflarında sana geleceğini müjdeleyen bildiriler.

Denizler çıldırıyor. Bahardan eteğini yırtarak dağlar, asırlık ağıtlara sarılıyor zemherileri dudaklarında eriterek.

Bak sabah oldu ben, ben olalı. Gün aydınlanmadı. Alnını pencereye daya ve perdeleri arala.

Dökülmüş sokaklar.

Cinsiyeti belirsiz kentler.

Nereden soluklanacağı belirsiz yüreklerin feci akıbeti.

Eller... Eller vuruluyor, güvercin uçumunu avuçlayan eller. Ve durmadan yarına ertelenen özlem kokulu düşler. Yumma gözlerini tepeden tırnağa tutuşuyor güzellikler.

Bitmesin, erimesin ve dağılmasın bu karanlık derken; Mezarlarda gözyaşlarıyla ıslanır yazmalar. Titrek seslerden buruşarak ayrılığa evirilen ve bizleri yabancı kılan şiirler.

Haritaların çizgilerinde bermuda şeytan üçgeni. Ve yutan hinlikler. Saçlarını yoluyor gölgeler. Sırların tırnaklarında cinayet renkli sabahların tuvalinde Halepçe korkulu çocukların yarına ulaşıp ulaşmayacağı belirsiz tebessümleri.

Aksini nehirden seyrederken düşüp boğulan Narkisos' tan sonra toprağa serpilen nergislerin misali, karanlığa her düşüşünde matem çiçekleri bırakılır her köşe başına.

En iyi insan kimliğinin farkında olmadan, uyurgezerleri oynayarak dilsiz, tepkisiz ve sonra duruşuyla ölümünü ilan edenler görülüyor. Bunu başarma isteminin hırçınlığıdır, intikam sergüzeştinin dönülmezliğine savuran. Oysa dillerdir yaşam şarkısının damarlarına kan taşıyan. Farklı yüzlerdir kusursuz ve güçlü birliklerin boyutlarını tamamlayan. Ve bilmezlikten gelirler ki; çeşit çeşit tomurcuklanan seslerdir Halkların dallarında yemyeşil yapraklara dönen.

Kilitlenmiş karanlıkların ortasında ateşe düşmüş kirpikler. Görmezlikten gelme. Denizlerin gözyaşları, ovaların asırlaşmış fakirliği, enginliklerin kaderine razı gelmeyen acıları buluşursa büyür güller.

Büyüyünce güller buzullarından çözülür masallar. Gün yüzüne çıkar derya diplerinden pandoranın kutusunda mahsur kalan o soylu umut.

Büyüyünce güller çocuklar isimleriyle uyanır, şiveleriyle süzülür tatlı gülüşlere. Ve tarifsiz bir gamze düşer sevdalıların ' JI TE HEZ DİKİM' sözlerinin yanağına. Silahların lanetlenmişliğiye uğradığı günahlar fi tarihinde kalır.

Ama gel gör ki; kemirirken tırnaklarımı kaygılarda üşüyen aç günlerin tanıklık ettiği süreğen karamsarlıklar. Ama gel gör ki; beyaz doğup zenci yaşıyoruz hala. Aydın ve eşit yaşama gerçekliğini tasvir edip dururken başkalarının kafasıyla hırpalayan bir kaos; dört bir yandan geleceğe kastedip boyutlandırılırken cömertçe.

Bilmezlikten, görmemezlikten gelme. Yaklaş pencereye arala şu anlamsızlığın perdelerini, gün aydınlansın.

Yaşama Dair

SERHAT ÖZCAN

Bazen gök yağar yağmur olup
Bazen yürek atar ateş olup
Bazen beyaz kanatlı bir kuşun arkasından
bir ömür koşulur
Bazen susulur
Bazen sessiz öylece bir köşede
Bazen coşkun bir nehirde...
Ama hep şaşkın

2003

su temini

HAYDAR ZEKİ

okuyordum zamanlı açık bir bakışla yön biliyordu mekan
usulca günleri bağlıyordum, bedenim sessiz harflerde.
sesini geçiyordum ard arda enlemler çiziyordum sonra.

tarihleri su ile taşıyorum her gece açılan bir atlasta
sayfalardan kuruyorum, gece dolaşımlı yazılarda yüzümü.
kullanılmayan bir isim ağırlığı belki ulu orta her eşik.

çoğul kapılardan dinliyorum geçemediğini duymazlığından
zoy bir yelkovan deneyimi sonrası açıklanacak bir siyahta
yalnızlığımı sınıyorum. uzak sana, sözcüklerde gizliyorum kimliğimi.

her coğrafyada açık bir kitap bırakır gibi sessizliğe dokunuyorum,
fakat kırılmıyor uzak. altını çiziyorum geçtiğim nehirlerin
istediğinde suyu temin edebilmen mumu yakabilmen için. *

dip not :

akışın tüm paragraflarını yeni bir sabaha açımlayarak
olanaklarımı sesine zamana ve kullanılmamış yönlere olumluyorum.
içsel boylamlarımı belirginleştiriyorum su taşıdığım bütün atlaslarda,
yüzümde ulu orta sayfa yanıklıkları dar açılarını kırıyorum ismimin.
yenileyerek geçtiğim tüm eşikler yalın sarnıçlara açılıyor.

durduğun kapılarımdan dinginliğimi dizeleyerek geçiyorum,
zorunluluk ya da raslantı değil özgürlük öznesi yüklemlerimle.

şimdi gözbebeğindeyim düzlemimdeki bütün çağrıların, ayrıntıların ve zorun,
kırılması zor bir rengin sesinde, aşkımda sınıyorum sözcüklerimi, kimliğimi.

her coğrafya hep açık bir kraterdir, barındırır içinmde sessiz yüksekliğini,
her yükseklikte açık bir kitap bırakıp, her sayfa için bir sınır çizercesine,
kırmadan geçmişi uzak yeni bir adresin suratına dokunuyorum sevgilim.

okuyorum zamanlı açık bir bakışla yönler biliyor mekan
istediğinde suyu temin edebilmen mumu yakabilmen için.

EVRİM TEORİSİNİN KURUCUSU
Charles Darwin

GÜLFER UĞUR

Günümüzden 146 yıl önce yayınlanan bir kitap insanlık için çok şey değiştirdi.

Modern evrim teorisinin kurucusu Charles Darwin, 1859 yılında "Türlerin Kökeni" (On the Origin of Species) adlı eserinin ilk kısa biçimini yayınladığında doğa bilimlerinde gerçek bir devrim gerçekleşmişti. Bu eserin önemi, onun salt doğa bilimlerine ilişkin buluşlarında ve yeniliklerinde değil, dünya yüzündeki türlerin ve insanlığın tarihine getirdiği yeni bakış açısındaydı. Charles Darwin, "Türlerin Kökeni" adlı kitabıyla yeryüzündeki hayvan ve bitkilerin çok uzun süreçlerden ve değişimlerden geçerek (evrim) varolduğunu kanıtlıyordu. Bu, insanın yanısıra yeryüzündeki bütün hayvan ve bitkilerin bir defada büyük yaratıcı (tanrı, allah) tarafından yaratıldığına dair hakim olan dinsel (idealist) yaklaşıma büyük ölümcül darbenin indirilmesi anlamına geliyordu.

Böyle bir darbenin tepkisiz kalmayacağı açıktı. Darwin'in kitabı ilk yayınlandığı günden itibaren büyük bir skandal olarak değerlendirildi ve salt bilim dünyasını değil, kiliseyi, politikayı ve kamuoyunu büyük tartışmalarla çalkalandırdı. Evrim teorisi karşısındaki tavır materyalistlerle idealistler arasına kesin çizgi çekti. Ve bu ayrım çizgisi bugün -"Türlerin Kökeni"nin yayınlanmasından 146 yıl sonra- dahi önemini sürdürüyor. Dün olduğu kadar bugün de dinci gericilik bütün dünyada "ateist/komünist ideolojilerin ortak fikir dayanağı" olarak gördüğü Darwinizme karşı ateş püskürüyor.

Kabul edelim ki, kızgınlıklarında hiç de haksız değiller!

Charles Darwin'in eserinin büyük önemini gören ve ona hakettiği değeri biçenlerin başında komünizmin kurucuları Mark ve Engels gelmektedir. Darwin'in eseri yayınlanır yayınlanmaz Engels Marx'a yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Şu anda kitabını okumakta olduğum Darwin, tek kelimeyle muhteşem." Marx'ın yanıtı gecikmiyordu: "Bizim görüşlerimizin doğal tarih temelini içeren kitap işte budur."

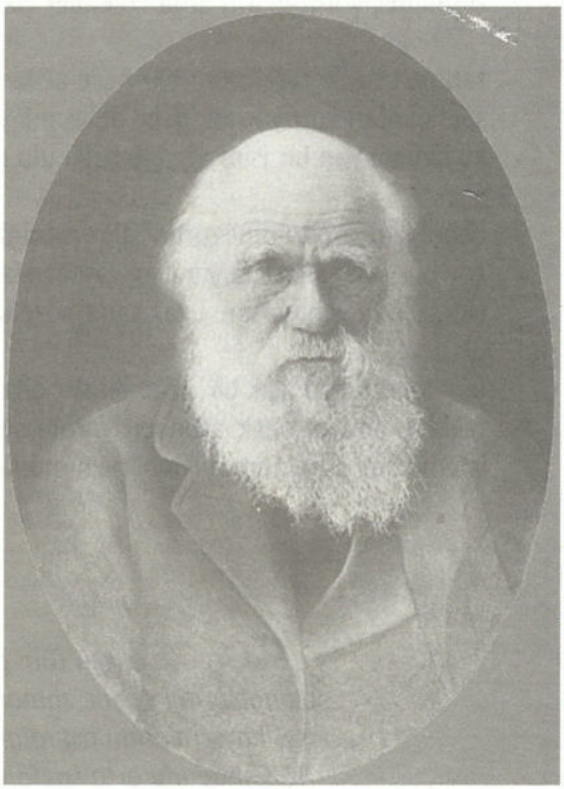

Charles Darwin kimdir?

İngiliz doğabilimcisi Charles Darwin 1809 yılında Birmingham'de hali vakti yerinde bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Darwin'in babası başarılı ve saygın bir taşra doktoruydu. Büyük babası Erasmus Darwin ise kendi çapında evrim konusuyla ilgilenmiş tanınmış bir doğa bilginiydi. Charles Darwin sekiz yaşına geldiğinde annesini yitirdi. Çocuğunun iyi biçimde yetişmesi için çaba gösteren babası onu teşvik etmeye çalışıyordu. Halbuki Charles Darwin okulla hiç ilgilenmiyordu ve başarılı bir öğrenci de değildi. Onun bütün ilgisi hayvanlara ve özellikle de böceklere yönelikti. Öyle ki, babasının ona "Anlaşılan, seni ava çıkma, köpeklerle eğlenme ve fare yakalama dışında hiç birşey ilgilendirmiyor. Geleceğin, kendin ve ailen için yüz karası olacaktır." diye bağırdığı söylenir. (Down House, The home of Charles Darwin, s. 14)

Öğrenim yılları

Darwin 16 yaşına geldiğinde "aile geleneğini" sürdürmesi amacıyla tıp öğrenimi için Edinburgh Üniversitesine gönderildi. Ancak, Charles Darwin tıptan hoşlanmıyordu ve iki yıl sonra öğrenimini yarıda bıraktı. Bunun üzerine babası onu rahip olmaya yönlendirdi ve Darwin Cambridge Üniversitesi'nde teoloji (din) öğrenimine başladı. Burada hayatında önemli rol oynayan iki kişiyle tanıştı: Bunlardan biri jeolog (yerbilimcisi) Adam Sedgwick ve diğeri biyolog John Stevens Henslow'du. Henslow, Charles Darwin'e iyi bir dost olmuş ve kırılan özgüveniyle Cambrigde ilk dönem geçirdiği sıkıntılı günlerde ona kolleksiyoncuğu öğretmişti. Küçüklüğünden beri doğayla ilgili olan Charles Darwin dostundan gözlemciliğin inceliklerini öğrenmişti. Cambridge Üniversitesinde Darwin kendi derslerinin yanısıra özellikle jeoloji ve biyoloji derslerine ilgi duyuyor ve bunları ilgiyle izliyordu.

Darwin dünya keşfine çıkıyor

Darwin 22 yaşında Cambridge Üniversitesini bitirdi, ancak papaz olmaya hiç niyetli değildi. Dostu Henslow ona Güney Amerika kıyılarına yapacağı keşif gezisine katılma teklifini yapınca Darwin'in hayat çizgisindeki büyük değişikliğin ilk adımı da atılmış olmuştu. Darwin derhal hazırlıklara koyuldu ve İspanyolca öğrenmeye başladı. Ve babasının itirazlarına karşın beş yıl süren bu büyük dünya gezisine çıktı. Dünyanın henüz bilinmeyen kıyı ve adalarını gezme olanağına sahip olan Darwin, bu gezi boyunca birçok gözlem yaptı, notlar aldı ve çok sayıda fosil ve hayvan kalıntıları topladı. Bulduğu birçok fosil, yaşayan hayvan türleriyle birçok benzerlik gösteriyordu. Diğer taraftan özellikle Ekvador kıyılarındaki Galapagos adalarında yaşayan kuşlar üzerinde yaptığı gözlemleriyle, değişik çevre koşullarında türlerin nasıl farklılaştığı konusunda önemli ip uçlarına kavuşmuştu. Farklı adalarda yaşayan kuşlar hem birbirleriye "akrabalık" özellikleri gösteriyor, fakat buna rağmen adadan adaya çeşitli farkılıklar ve beslenme alışkanlıkları taşıyorlardı. Bu gözlemler onu, fosillerin bir dönem yaşadığını kanıtladığı soyların, halen yeryüzünde yaşayan hayvanlarla akraba olması gerektiği sonucuna götürdü.

Darwin'i en çok ilgilendiren konulardan biri, doğa güçlerinin yeryüzünün değişmesi üzerindeki etkisiydi. O dönemde doğa bilimcileri arasında etkili olan teorilerden biri, dünyanın çeşitli defalar doğa felaketleri yaşadığı ve bu felaketlerden kurtulan canlıların soylarını sürdürme şansına sahip olduğu teorisiydi. Buna göre son felaket Nuh'un gemisine sığdığı kadar canlı türünün kurtulduğu büyük tufandı.

Charles Darwin, yaptığı gözlemlerle bu teorilerden adım adım sıyrılmıştı. Büyük bir fosil ve hayvan-bitki örnekleriyle geziden dönmüş ve bunların incelenmesine ve sistemli bir şekilde değerlendirilmesine yoğunlaşmıştı.

Evrim teorisinin doğuşu

Darwin, incelemelerinden türlerin sabit olmadığını, uzun süreli de olsa, çevre koşullarına göre değiştiğini öğrenmişti. Ancak, "evrim" denen bu değişim sürecini tetikleyen neydi? İngiltere'ye döndükten sonra üzerinde çalıştığı ve görüşlerine değer verdiği doğa bilimcilerle tartıştığı konu esasta buydu.

Darwin'in evrim teorisini kurararken, ona ışık tutan ve onu etkileyen Malthus'un "Nüfus üzerine deneme" adlı kitabı oldu. Malthus'un tezine göre, bütün canlılar bir varolma ya da yok olma savaşı içindedir. Savaşların sebebi nüfus artışıdır. Çünkü beslenme kaynakları sınırlıdır ve bunlara sahip olmak için insanlar zorunlu olarak savaş yürütmek zorunda kalmaktadırlar. Bu savaşta güçlüler zayıfları ezer geçer.

Malthus'un tezindeki "varolma savaşı"yla kendi gözlemleri arasında bağ kuran Darwin, evrim teorisininin itici gücünün ne olduğuna yanıt veriyor ve bunu doğal seleksiyon ve çevreye uyum olarak tanımlıyordu. Darwin, bitki ve hayvan dünyasından yola çıkarak, yaklaşık olarak 1838 yılında "doğal seleksiyon (eleme) ve evrim" teorisini kaba hatlarıyla yazdı. Fakat, bu teorisini hemen kitap olarak yayınlama cesaretini bulamadı. Onun evrim teorisi din kitaplarının ve kilisenin dünyanın ve canlıların tanrı tarafından yaratıldığı hakim idealist dünya görüşüne aykırı düşüyordu. Bir doğa bilimcisi olarak gözlemlerinden sonuçlar çıkarmaya başladığından beri dinden ve kiliseden kopmuş olan Charles Darwin bu son adımı atmaktan ve teorisini dünyaya açmaktan düpedüz çekiniyordu. Notlarını üzerine "ölümümden sonra açılacak" diye yazarak paketlemişti. Bu paket ve eklediği yeni notları neredeyse yirmi yıl Charles Darwin'in evinin merdiven altındaki süpürgeliğinde, sandıkta durdu.

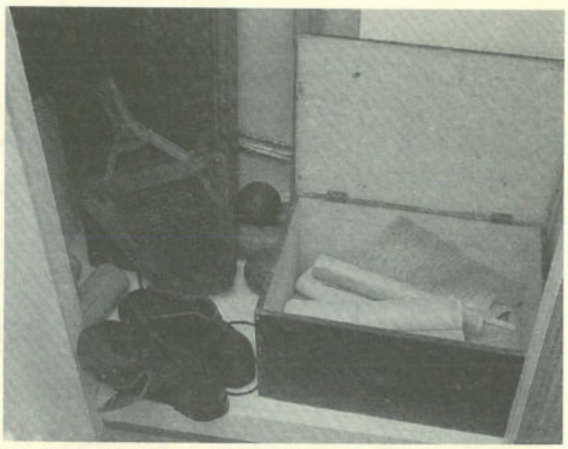

Merdiven altındaki sandıkta saklanan notlar...

Bitki, havyan ve fosil incelemekle geçen bir yaşam

Charles Darwin, dünya gezisinden döndükten sonra birkaç yıl Londra'da kaldı. Cambridge Üniversitesinde dostu Henslow'la birlikte koleksiyonlarını tanıtıyor ve gezide yaptıkları keşifler hakkında konferanslar veriyorlardı.

Bu dönem bilim dünyasından bir dizi dost edinmişti. Bunlardan biri Darwin'in evrim teorisinin ateşli bir savunucusu olmuş ve şimşekleri üzerine çekmiş olan Thomas Henry Huxley idi. T. H. Huxley dostu Darwin'in eserinin önemini şöyle dile getiriyordu:

"Biz türlerin oluşumuna ilişkin, doğruluğu olgusal olarak yoklanabilir bir açıklama arayışı içindeydik. Aradığımızı "Türlerin Kökeni"nde bulduk. Kutsal kitabın masalımsı açıklaması geçerli olamazdı. Bilimsel görünen diğer açıklamaları bulamıyorduk. Darwin kuramı her yönüyle bilimsel yeterlikte idi." (Down House, s. 41)

Daha sonra evlenen ve çocuk sahibi olan Darwin, Londra dışında büyükçe arazili bir ev satın aldı. Burada kendisine çalışma ve bahçesinde bitkiler yetiştirip bunlar üzerinde inceleme yapma imkânı hazırlamıştı. Çok düzenli ve disiplinli bir yaşam sürdüren Charles Darwin'in bundan sonraki yaşamının merkezinde evrim teorisi ve bunun için yaptığı incelemeler durmaktaydı.

Ve Charles "Türlerin Kökeni"ni yayınlıyor

Yirmi yıla yakın bir süre notlarını merdiven aralığında saklayan Charles Darwin, sonunda "Türlerin Kökeni" adlı kitabını yayınlama kararı veriyor. Bu karar değişikliğine yolaçan şey, kendisine postayla ulaşan bir taslak oluyor. 1857 yılında İngiliz biyolog Alfred Russel Wallace hazırladığı bir taslağı yayınlaması ricasıyla Darwin'e gönderiyor. Bu taslakta yeralan görüşler, düşünceler, Darwin'in hazırladığı ve ölümünden sonra yayınlanmak üzere sakladığı notlarla örtüşüyordu. Bunun üzerine Darwin "Türlerin Kökeni"ne dair notlarını ve Wallace'in taslağıyla birlikte "Linnean Society"nin (bilim kürsüsü) bilgisine sundu. Darwin'in bu teorinin ilk kurucusu olduğu kabul edildi. Bir yıl sonra Darwin ve Wallace'in çalışmaları hakkında makaleler yayınlandı. 1859 yılında Darwin "Türlerin Kökeni" adlı yapıtının ilk kısa biçimini yayınladı. Kitap daha ilk yayınlandığı gün tükendi ve kısa aralıklarla arda arda altı baskısı yapıldı.

"Darwin, atalarımız olması gereken bu maymunların yaklaşık bir betimlemesini bize vermiştir. Bunların bedeni tamamen kıllarla örtülüydü, sakalları ve sivri kulakları vardı ve ağaçlar üzerinde sürü halinde yaşıyorlardı. Tırmanma, ellere ve ayaklara farklı işlevler kazandırmaktadır ve yaşam tarzları yerde hareket etmelerini gerektirdiğinde, bu maymunlar, yürürken ellerini kullanma alışkanlığını yavaş yavaş bırakmaya, dik biçimde bir yürüyüş kazanmaya başladılar. Böylece, maymundan insana geçişte kesin adım atılmış oldu."

— F. Engels —

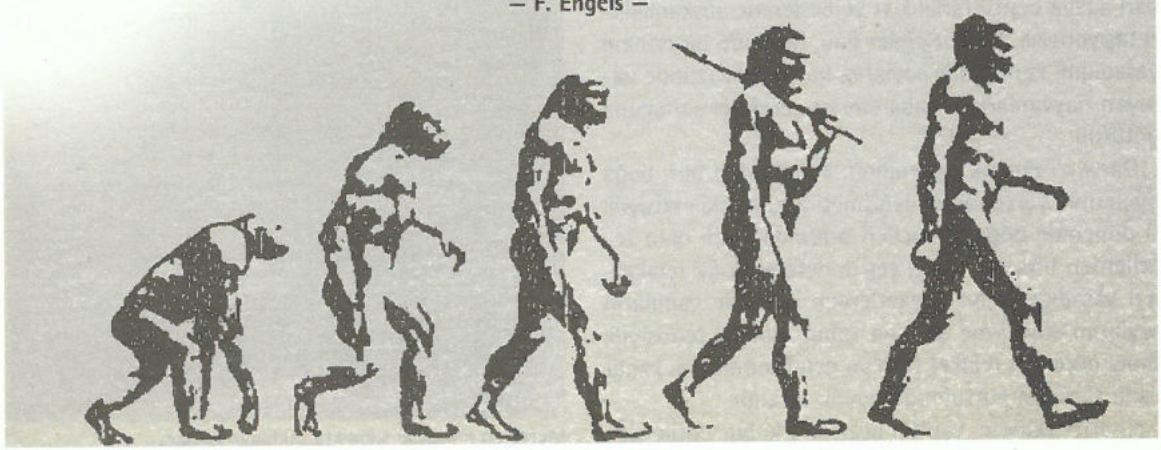

Evrim teorisinin içeriği nedir?

Darwin'in evrim teorisinin özü yeryüzündeki türlerin uzun yıllarda değişerek geliştiğidir. Darwin evrim teorisi üzerinde çalışırken şu hipotezlerden yola çıkar:

1. Değişkenlik: Dünya değişmez değildir, tam tersine sürekli bir değişim sürecindedir.

2. Türlerin akrabalığı: Tüm organizmalar sürekli bir farklılaşma sürecinde ortaya çıkmıştır ve onların ortak ataları vardır.

3. Evrim bir süreçtir: Darwin'e göre evrim sürekli bir süreçtir ve sıçramalarla gerçekleşmez.

4. Doğal seçmece: Çevre koşullarına en iyi uyum sağlayan canlılar en fazla ürerler ve bunun sonucu daha az uyum sağlayanlar yaşam alanlarından itilirler. Uyum sağlama açısından ne avantajlı ne de dezavantajlı olan değişiklikler bu süreçte etkilenmezler.

Bu hipotezler, Darwin'in gözlenebilir kabul ettiği şu olgular üzerinde yükselmektedir:

* Üreme biçimleri ne olursa olsun, canlılar geometrik diziyle çoğalma eğilimindedir

* Bu eğilime karşın türlerde nüfus aşağı yukarı sabit kalmaktadır

* Doğal kaynaklar sınırlıdır, nüfus artışına paralel olarak değişmemektedir.

* Bir türün iki örneği hiçbir zaman tıpatıp aynı değildir. Böylelikle her tür içinde büyük bir değişkenlik potansiyeli mevcuttur.

* Değişkenliğin büyük bir bölümü genetiktir.

Bütün bu olgulardan Darwin, "yaşam savaşı" dediği ilkeye ulaşır.

Buna göre, belli bir çevrede farklı özellikler taşıyan bireyler arasında yaşam savaşımı varolduğundan, doğal koşullara uyum bakımından, özellikleri üstünlük sağlayan bireylerin (veya türlerin) egemenlik kurması ve diğerlerinin elenmesi kaçınılmazdır. Böylece evrimin itici düzeneği de bulunmuştur: Doğal seleksiyon (eleme). Darwin'in evrim teorisi günümüze dek, bilim dünyasından da bir dizi eleştiriyle karşılaşmış ve yeni bulunan olgular temelinde hep yeniden tartışma gündemine gelmiştir. şimdiye kadarki bütün gelişme, Darwin'in teorisinin kimi ayrıntılarındaki yanlışların giderilmesi, düzeltilmesi, fakat evrim teorisinin genelinin ve bilimsel temelinin de doğrulanması yönünde olmuştur. Günümüzdeki her yeni buluş, esasen Darwin'in evrim teorisinin kanıtlanması sonucunu doğurmaktadır.

Marx ve Engels'in Darwin hayranlığı

Bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels Darwin'in evrim teorisinin insanlık tarihi açısından büyük önemini derhal kavramış ve onu derhal benimsemişlerdir.

Marx, Darwin'e büyük bir sempati beslemiştir. O, bu sempatisini kendi eseri "Das Kapital"i, içine el yazısıyla "Charles Darwin'e, gerçek bir hayranı olan Karl Marx'tan" notuyla ona armağan ederek göstermiştir.

Marx ve Engels, Darwin'in evrim teorisinin materyalist dünya görüşünün en önemli dayanağı olma özelliğini görüyorlardı. Evrim teorisi en başta, dünyanın ve bütün canlıların yaratıcısı, bütün herşeyin belirleyicisi olarak **tanrı** düşüncesine, (idealizme) en büyük darbeyi, ölümcül darbeyi vuruyordu.

Engels, "Doğanın Diyalektiği" adlı yapıtında bunu şöyle ifade ediyor:

"Ele aldığımız dönemin doğa bilginleri için ise, dünya, kemikleşmiş, değişmez bir şeydi ve bunların çoğuna göre de bir hamlede yaratılmıştı. Bilim, henüz tanrıbilimin ağı içindeydi. Her yerde sonal nedeni, bizzat doğanın kendisi tarafından açıklanamayacak bir dış itişte arıyor, bir dış itişte biliyordu. Newton'un büyük bir azametle "evrensel gravitasyon" adını verdiği çekimi, maddenin temel özelliği olarak anlaşılsa bile, o takdirde, gezegenlerin yörüngesini yaratan açıklanmamış teğetsel kuvvet nereden geliyordu. Sayısız hayvan ve bitki türleri nasıl çıkmıştı. Bütün bu sorulara, doğa bilimi, sık sık, herşeyden sorumlu bir yaratıcı ileri sürerek yanıt veriyordu. (...)

Ensonu, biyolojik araştırma alanında da geçen yüzyılın (18. yüzyılın) ortalarından itibaren düzenlenen bilimsel geziler, Avrupa'nın dünyanın her yanındaki sömürgelerinde yaşayan uzmanların daha derin araştırması ve bütün bunların üstünde genellikle eskivarlıkbilim, anatomi ve fizyolojideki gelişmeler ve özellikle mikroskobun kullanılması ve hücrenin keşfi, karşılaştırma yönteminin uygulanmasını olanaklı kılan ve aynı zamanda vazgeçilmez hale sokan bir yığın malzemenin toplanmasını sağladı. (...)

Ama onun davasında, parlak bir umut olan şey, (...) 1859'da Darwin tarafından zafere ulaştırılmıştır. (...)

Bu, organik ve inorganik doğa arasındaki uçurumu asgariye indirmekle kalmamış, aynı zamanda, daha önce, organizmaların soy teorisinin karşısına çıkan güçlüklerden en temel olanlardan birini kaldırmıştır. Yeni doğa görüşü, bellibaşlı özelliklerinde tamdı: Bü-

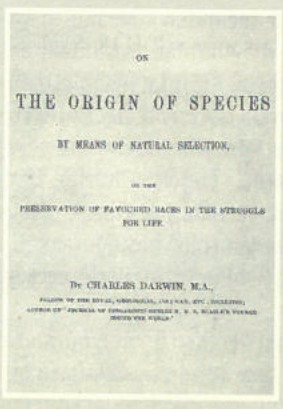
ON

THE ORIGIN OF SPECIES

BY MEANS OF NATURAL SELECTION,

OR THE

PRESERVATION OF FAVOURED RACES IN THE STRUGGLE FOR LIFE.

By CHARLES DARWIN, M.A.,

Türlerin Kökeni kitabının orijinal kapağı... Kitap hakkında Marx şunları söylemişti:

"Bizim görüşlerimizin doğal tarih temelini içeren kitap işte budur."

Darwin hayranlığı ve ona biçtikleri değer Engels'in Karl Marx'ın mezarı başında yaptığı konuşmada da dile gelmektedir. Engels, mücadele yoldaşı Karl Marx'ın kazanımını Darwin'in kazanımıyla karşılaştırma içinde şöyle ifade ediyordu:

"Nasıl ki Darwin organik doğanın gelişme yasasını bulduysa, Marx da insan tarihinin gelişme yasasını, yani insanların, siyaset, bilim, sanat, din, vb. ile uğraşabilmelerinden önce, ilkin yemeleri, içmeleri, barınmaları ve giyinmeleri gerektiği; bunun sonucu, maddi ilksel yaşama araçlarının üretimi ve, böylece, bir halk ya da bir dönemin her iktisadi gelişme derecesinin, devlet kurumlarının, hukuksal görüşlerin, sanatın ve hatta sözkonusu insanların dinsel fikirlerinin üzerinde gelişmiş bulundukları temeli oluşturdukları ve, buna göre, bütün bunların şimdiye değin yapıldığı gibi değil, ama tersine, bu temele dayanarak açıklamak gerektiği yolundaki, daha önce ideolojik bir saçmalıkları yığını altında üstü örtülmüş bulunan o temel olguyu buldu."

(Marx-Engels, Seçme Yapıtlar 3, s. 196)

tün katılıklar giderilmişti, bütün sabitlik ortadan kaldırılmıştı, sonsuz olarak görülen bütün özgürlük geçici hale gelmişti, doğanın tümünün, sonsuz akım ve çevrimsel bir gidiş içinde hareketli bir şey olduğu gösterilmişti." (Marx-Engels, Seçme Yapıtlar, 3, Sol Yayınları, s. 59-60)

"Tabiat metafizik olarak değil, diyalektik olarak işlemektedir. Bununla ilgili olarak herkesten önce Darwin'in adı anılmalıdır." (Engels)

Darwin'in çalışmalarını çok önemseyen Marx ve Engels salt onun çalışmalarını izlemekle kalmamış, teorisini benimsemiş, görüşlerini idealist cepheden gelen saldırılara karşı savunmuş ve ona dayanarak kendi teorilerini geliştirmişlerdir. Darwin'in ilk kitabı olan "Türlerin Kökeni"nin yayınlanmasından sonra, 1871'de "İnsanın Türeyişi" adlı kitabı yayınlanmıştır. Bu kitap, "insanın aşağı bir biçimden türediği"ni kanıtlamakta ve insanlar ile maymunlar arasındaki akrabalık tezini ileri sürmekteydi. Kitapta, insanın maymun atalarından ayrılmasında dört ayak üzerinde yürüyüşten iki ayak üzerinde yürüyüşe geçmesinin oynadığı rol ortaya konuyordu. Engels, Charles Darwin'in tezinden etkilenerek ve ona dayanarak "Maymundan insana geçişte emeğin rolü" başlıklı makalesini kaleme aldı. Engels, Darwin'in tezini ilerleterek şu saptamada bulunuyordu:

"Darwin, atalarımız olması gereken bu maymunların yaklaşık bir betimlemesini bize vermiştir. Bunların bedeni tamamen kıllarla örtülüydü, sakalları ve sivri kulakları vardı ve ağaçlar üzerinde sürü halinde yaşıyorlardı. Tırmanma, ellere ve ayaklara farklı işlevler kazandırmaktadır ve yaşam tarzları yerde hareket etmelerini gerektirdiğinde, bu maymunlar, yürürken ellerini kullanma alışkanlığını yavaş yavaş bırakmaya, dik biçimde bir yürüyüş kazanmaya başladılar. Böylece, maymundan insana geçişte kesin adım atılmış oldu." (Marx-Engels, Seçme Yapıtlar 3, Sol Yayınları, s. 81)

Ve şöyle devam eder Engels:

"Atalarımızın, binlerce yıllık sürede, maymundan insana geçiş döneminde, ellerini yavaş yavaş uyarlamayı öğrendikleri ilk hareketler, ancak en basit işlemler olabilirdi. En ilkel yabanıllar, hatta aynı zamanda fiziksel bir gerileme göstererek daha çok hayvana benzer bir duruma dönüşenler bile, bu geçiş dönemi yaratıklarından çok daha üstündür. İlk çakmak taşı insan eliyle bıçak haline getirilinceye kadar, öyle dönemlerden geçirilmiştir ki, bizce bilinen tarihsel dönem, onunla karşılaştırılınca önemsiz görünür. Ama asıl adım atılmıştı: el, serbest hale gelmişti ve artık durmadan yeni beceriler kazanabilirdi. Böylece kazanılan daha büyük esneklik (souplesse) kuşaktan kuşağa geçiyor ve artıyordu.

O halde el, yalnızca emeğin organı değildir, emeğin ürünüdür de Ancak emeğin, gittikçe yeni işlemlere uygulanmasıyla, geliştirilmiş kasların, eklemlerin ve, daha uzun aralıklarla, kemiklerin kalıtsal yoldan geçmesi, bu kalıtsal inceliğin, yeni, giderek daha karmaşık duruma gelmiş işlemlere, giderek yenilenen biçimde uygulanması, insan elini, Rafael'in, tablolarını, Thorwaldsen'in heykellerini, Paganini'nin müziğini yaratabilecek bu yüksek yetkinlik düzeyine kadar getirmiştir." (age, s. 82)

Yazının devamında Engels, değişim ve gelişim gösterenin tek başına el olmadığı, "karşılıklı gelişme yasası"yla uyum içinde bir dizi organın, bu arada insanın gırtlağı ve ağız organlarının da geliştiğini ve insanların konuşmaya başladığını anlatıyor.

Marx ve Engels'in büyük önem verdikleri Darwinci evrim teorisi, daha ilk günden itibaren karşıtlarının yoğun saldırısına uğramış ve bu tez çürütülmeye çalışılmıştır. Fakat, Darwinci evrim teorisi öyle sağlam kanıtlara dayanıyor ve dünyanın oluşumunu açıklıyordu ki, bu teorinin genel kabul görmesi çok uzun süre engellenemezdi. Ve sonuçta da öyle oldu. Darwinci evrim teorisi giderek yaygınlaştı ve başta bilim dünyasında olmak üzere genel kabul görme oranı arttı.

Bu büyük buluşun, bu büyük teorinin diyalektik-materyalist dünya görüşüne kazandırdığı öyle büyüktü ki, Marx ve Engels Darwin'i her türden karşıtına karşı savunmayı kendilerine görev bildiler. Engels, örneğin, "Anti-Dühring" adlı yapıtının "Doğa felsefesi" bölümünde Eugen Dühring'in Darwinci evrim teorisine getirdiği eleştirilerle uğraşmış ve Dühring'in idealizmine karşı Darwin'i savunmuştur.

Sosyaldarwinizm

Darwin'in teorisi, özellikle din ve kilise cephesinden olmak üzere yoğun eleştiriler almıştır. Onun teorisini çürütmek için, Darwin'in Galapagos adalarında evrim teorisini "uydurduğu" bu teorinin onun geniş "hayalinin bir ürünü" olduğu vs. de ileri sürülüyordu. Ancak, sorunun bir de diğer yanı vardır. Kimileri de Darwin'in teorisine sarılmakla kalmıyor onu insan toplumun gelişme yasalarına uygulamaya kalkışıyordu. Darwin, Maltus'un "nüfus teorisi"nde ifade edilen "yaşam savaşı"nı hayvan ve bitki dünyasındaki gelişim yasasına uyarlarken, kimileri de tersten yaklaşıyor ve Darwinci evrim teorisini Maltus'un nüfus teorisinden çıkardığı gerici sonuçları doğrulamak ve daha da geliştirmek için kullanıyorlardı. Engels, "Anti-Dühring" eserinde, bunun sorumlusunun Darwin değil, Darwin'i kendi gerici teorilerine dayanak etmek isteyenlerin olduğunu tespit ediyor ve Darwin'i savunuyor: "...varoluş mücadelesi de, herhangi bir Malthusçu yorum olmadan, doğada aynen öyle varolabilir." (Friedrich Engels, Anti-Dühring, İnter Yayınları, s.117)

Darwin'in teorisinin izin verilemez biçimde insan toplumunun gelişme yasalarına uyarlanması sosyal-Darwinizm olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, dünyada doğal kaynakların besleyemeyeceği bir nüfus fazlası bulunduğu için bu her zaman güçlülerin veya "uygunların" kazanacağı bir "yaşam mücadelesi" de sürmek zorundadır. Bu teori en uç noktasında "üstün ırk"ların diğerleri üzerinde egemenliğinin "doğa yasası" kadar "doğal" olduğu ırkçı teorilere kadar götürülmüştür. Bunun en uçtaki örneği Hitler faşizmidir. Nazizim, kendi ırkçı teorilerini sosyal-Darwinizme dayandırmış ve bunu "aşağı" diye damgaladığı Yahudileri, Çingeneleri vb. yoketmeye kadar götürmüştür. Hitler ünlü "Kavgam" kitabında bunu şöyle ifade etmektedir:

"Tarih doğanın kendi kendine oluşturacağı yeni bir ırksal hiyerarşi sonucunda eşi benzeri olmayan bir imparatorluk meydana getirecektir."

Naziler, ırkçı teorileriyle salt milyonlarca insanı yoketmekle kalmadılar. Bunun ötesinde üstün Alman, "Ari" ırkını geliştirme çabalarında bulundular. Mavi gözlü, sarışın, "Aryen ırk özellikleri"ne sahip dedikleri insanları damızlık hayvanlar gibi yanyana getirerek çiftleşmeye zorladılar. Ancak, doğa onlara oyun etti ve istedikleri sonucu alamadılar. Fakat, ırkçı-faşist ideolojiler sosyal-Darwinizmi kendilerine dayanak yapmaktan bugüne kadar vazgeçmediler.

Bugünün tartışmaları - ultra darwinizm

Darwin, bundan 146 yıl önce yayınlanan "Türlerin Kökeni" adlı kitabında insanın evrimi hakkında ancak şu cümleyi yazabilmişti: "İnsanlık ve insanlık tarihinin üzerine de ışık düşecektir." Kitabının yayınlanmasının ardından yürüyen hararetli tartışmalar ve evrim teorisini gösterilen büyük ilgi onu cesaretlendirmiş ve 1871 yılında „İnsanın Türeyişi" adlı eserini yayınlamasını sağlamıştı. Kitabın ana tezi, insanların Havva ile Adem'den değil, maymun atalarından türediğiydi.

Darwin'in eseri yayınlandığında dönemin tartışmalarında önemli bir rol oynayan Papaz Worcester'in karısının şöyle dediği anlatılır: "İnsanlar maymundan türüyormuş, öyle mi? "Eğer bu doğruysa, o zaman bunun duyulmaması için dua edelim."

İnsanın evrimi her geçen gün biraz daha aydınlanıyor. Her yeni bulunan fosil, ya da tekniğin gelişmesiyle yapılan yeni incelemeler, insanın evrimi ve soyağacı konusunda tartışmalara ve bilginin yenilenmesine yolaçıyor.

Darwin'de örneğin, çevreye uyum ve doğal seleksiyon türlerin gelişmesi farklılaşmasının itici gücü olarak kabul edilirken, bu farklılaşmanın hangi temelde gerçekleştiği daha net bilinmiyordu. Genetik biliminin gelişmesiyle kalıtımın hangi kurallarla gerçekleştiği öğrenildi. Bu arada türlerin farklılaşmasında önemli bir rol oynayan mutasyon fenomen olarak ortaya çıktı. Ka-

lıtım özelliklerini taşıyan genlerin kimyevi bileşimi (DNA -Desoxyribonukleinacide) ve her hücre çekirdeğinde kalıtım molekülleri olarak varoldukları tespit edildi. Her hücre bölünmesinde önce bu kalıtım molekülleri tümüyle kopyalanmakta, böylelikle her bölünen hücre aynı kalıtım enformasyonuna sahip olmaktadır. Ancak bazen bu kopyalamada hatalar olabilmektedir: Aynı bir yazıyı kopyalarken belli kelimelerin yanlış yazılması, cümle ya da paragrafların atlanmasında olduğu gibi! Kalıtım enformasyonunun değişmesine yolaçan bu tür "kopyalama hatası"na mutasyon adı verilmektedir. Mutasyonların ezici ço-

Zamana yolculuk: Darwin'in tarihi evi

Darwin, 1839'da kuzeni Emma Wedgwood'la evlenir. Darwin çiftinin toplam on çocuğu olur, ancak çocuklardan üçünü küçük yaşta kaybederler.

Darwin'in eşi Emma, tutucu bir aileden gelen son derece dinine bağlı bir kadın olarak biliniyor. Emma, eşinin çalışmalarını korkuyla karışık ilgiyle izler; inancından vazgeçmez, ancak eşinin çalışmalarına da saygı ve ilgi gösterir. Emma'nın C. Darwin'in bilim dostlarıyla yazışmalarını yakından takip ettiği ve Charles Darwin'in hazırladığı yazıları eşinin okumasına önem verdiği söylenir. Diğer taraftan, Emma Darwin, tanrı korkusundan olsa gerek, evin bütün salonlarına dini içerikli resimler asmaktan da geri kalmaz.

1842 yılında, maalesef uzun yaşamayan üçüncü çocuklarının doğumundan sonra, Charles Darwin ailesiyle birlikte Londra dışında satın aldıkları "Down House"a taşınır. Yaşamının bundan sonrasını bu evde evrim teorisi üzerine çalışmalarını sürdürerek geçirir. Down House, Charles Darwin'e böcek-fosil-hayvan kalıntıları koleksiyonlarını serip üzerinde incelemelerde

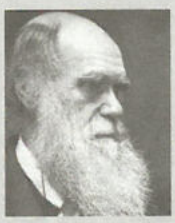

"Hayatım bir saat gibi işliyor ve ben sadece ne zaman duracağını merak ediyorum."

ğunluğu canlılar için zararlı olmaktadır ve bu nedenle "doğal elek"te ayıklanmaktadır. Ancak, bazen de mutasyonlar onu taşıyan canlıya, diğer soydaşlarına göre bir avantaj sağlayabilmektedir. Bu onun çoğalmasına ve soyunu daha iyi sürdürmesine yardımcı olabilmektedir. Demek ki, türlerin büyük çoğunluğu bu tür -tamamen tesadüfi- mutasyonlar, yani "kopyalama hataları" temelinde gelişmiştir. (Yani insanın gelişmesi esasen "hata" üzerinde yükselmektedir dersek, hiç de yanlış olmaz!)

Bütün bunlar yeni bulgular, bilgiler. Ve her geçen gün bu bilgilere yenileri ekleniyor. Fakat şurası da

bulunma fırsatını sağlayan çalışma odaları, kütüphanesi ve özellikle bitkiler üzerinde araştırma yapma ve düşünmek için gezme olanağı sağlayan kocaman bir bahçeye sahiptir.

Darwin'in son derece disiplinli ve düzenli bir çalışma hayatı sürdürdüğü biliniyor.

Charles Darwin, her sabah erkenden kalkar ve kahvaltıdan önce bahçede bir büyük tur atar. Daha sonra kahvaltı yapar ve saat 8'de çalışma odasına geçer. Birbuçuk saatlik bir çalışmanın ertesinde bir ara verir ve bu arada eşi Emma'nın gelen mektupları okumasını dinler. Bunun ardından yeniden çalışma odasına geçer ve öğleye kadar çalışır. Hangi hava koşulları olursa olsun öğle yemeğinden önce yeniden köpeğiyle birlikte bahçesine çıkar ve "sandwalk" (Darwin'in kum dökerek yaptırdığı yol) da alışılmış turunu atar. Yemekten sonra saat 3'e kadar gazetelerini okur, eşi Emma'ya çalışmalarını okur ve mektuplarını yazar. Oturduğu ev Londra dışında olmasına dolayısıyla 'gözden ırak' olmasına karşın, Charles Darwin dış dünyayla temasını sürekli canlı tutmayı becerir. Bunu da sevdiği işlerden biri olarak mektup yazarak ve mektuplar üzerinden çevresindeki bilim adamlarıyla görüş alışverişinde bulunarak sağlar. Ayrıca dostlarını sık sık misafir olarak kabul eder.

Saat 3'te yeniden çalışma odasına geçen Darwin akşama kadar çalışır. Saat 7.30'ta çay ve ekmek molası verilir ve her akşam bu çay molasından sonra Emma ve Charles Darwin bir parti tavla oynarlar. Bunun ardından çoğu zaman saat 21.30'a kadar yeniden çalışma odasına çekilir bazen de akşamın geri kalan zamanlarını oturma odasında eşi ve çocuklarıyla sohbet ederek ya da kitap okuyarak geçirir.

Çalışmak kadar oynamaktan da hoşlanan Charles Darwin'in çalışma odalarının birinin yanında bir de bilardo odası mevcuttur. Çalışmaktan yorulduğunda, ya da belirli bir noktada takıldığında uşağını çağırır ve bilardo oynayarak düşüncelerini dağıtmaya çalışır. Şimdi müze olan Down House'da Darwin ailesinin yaşamı canlandırılmaya çalışılmış. Merdiven aralığında Darwin'in notlarını sakladığı süpürgelik, duvarlarda Emma'nın astığı dinsel içerikli resimler, çalışma odalarında fosil ve böcekler, bahçede "düşünme yolu" adı verilmiş kumlu yol...

Darwin'in sergilenen notları arasında evlenmeden önce yapmış olduğu bir çizelge de yeralıyor. Bir bilim adamı olarak hep sistemli düşünmeye alışkın Darwin, bir defter sayfasını ikiye ayırmış ve bir tarafa "evliliğin faydaları" ve diğer tarafa "evliliğin zararları"na ilişkin düşüncelerini yazmış. Anlaşılan o ki, sonuçta faydaları ağır basmış ve Emma'yla evlenmiş. Buna benzer bir başka çizelgeyi de dünya gezisine çıkmadan önce hazırlamış. Orda da bir tarafta geziye karşı çıkan babasının gerekçeleri ve diğer tarafta buna karşı kendi gerekçeleri yeralıyor.

Bir başka ilginçlik daha var Down House'da... Oturma odasında Emma Darwin'in her akşam oturup çaldığı kuyruklu piyano duruyor. Piyanonun üzerinde bir dizi konserve kutusuna benzer kutular var. Bunlar Darwin'in hayatının son

döneminde üzerinde yoğunlaştığı çalışmaya işaret ediyor: Solucanlar! Darwin, yaşamının son döneminde solucanların yaşamı ve davranış biçimleri üzerinde yoğunlaşmış. İncelediği noktalardan biri de solucanların duyularının hangi oranda olduğudur. Bu nedenle solucan kutularını piyano üzerine yerleştirmiş ve solucanların müzik karşısındaki tepkilerini incelemeye çalışmıştır. Ne diyelim? Bir dizi bilim insanı gibi "olmayacak" "akıl ermez" işlerle uğraşan garip bir insan!

İyi ki var böyleleri...

açık: Bugüne kadarki bütün bulgular insan ile maymunun atalarının bir olduğu Darwinci tezi doğruluyor. Tartışmalar, insanlığın bir beşikten mi yoksa birden çok beşikten mi türediği, hangi akrabalık dizisinin olduğu ve insan evrimindeki etkenlerin neler olduğu üzerine yürüyor.

Geo dergisinin Eylül 1998'de yayınladığı dosyaya göre insanların atalarının ilk öncülü -Australopithecus afarensis- bundan yaklaşık 4,8 milyon yıl önce Afrika bölgesinde yaşıyordu. İklim ve jeolojik değişikliklere bağlı olarak Afrika ile Avusturalya arasındaki ilk kopuş meydana geldi ve bunun sonucu olarak yaklaşık 3 milyon yıl önce soy bölündü: Australopithecus afarensis güneye doğru yayıldı. Kuzeyde ise Australopithecus africanus gelişmeye ve yayılmaya başladı. Daha sonra -bundan 2,5 milyon yıl önce- iklim değişikliklerine bağlı olarak ikinci büyük tür bölünmesi oldu. Australopithecinen türünden ayrılan Homo rudolfensis ilk alet üreten insan-maymunları oluşturdu. Bundan yaklaşık 400 bin yıl sonra (yani bugünden 2,1 milyon yıl önce) Australopithecus africanus türünden ayrılan Homo habilis insanlığın ilk atası olarak tarih sahnesine çıktı ve kıtalara yayıldı.

Bazı bilim adamları, insanlığın bir tek beşikten çıkıp yayıldığı tezine karşı, homo habilis'in birbirbirinden bağımsız olarak dünyanın çeşitli bölgelerinde geliştiği ve daha sonra birbirine karıştığı tezini ileri sürmektedir. Öyle ya da böyle, bugünün bilgisine göre insanlığın tarihi yaklaşık 2 milyon yıl olarak kabul edilmektedir.

Darwin evrim teorisini yazarken kalıtım ve genetik hakkında çok az şey biliniyordu. Günümüzde artık gelişkin bir gen-teknolojisi var ve insanın gen haritasının tümüyle çıkarılması konusunda bilim insanları uluslararası bir yarış içinde. Gen tekniğindeki buluşların nasıl kullanılacağı olduğu kadar bu buluşların nasıl yorumlanacağı da çeşitli ekollerden bilim insanları ve onlardan beslenen ideologlar arasında keskin tartışmalara yolaçıyor. Örneğin; sosyal biyologlarla ittifak içinde evrimpsikolologları insanın davranış ve duygularında kayda değer bir değişim olmadığını, bugünün insanlarıyla yüzbinlerce yıl önce yaşamış ataları arasında davranış ve duygular bağlamında pek büyük fark göstermediğini, bugün de hala dünyanın Plaistozen dönemindeki insanlar gibi avcı ve toplayıcı özelliklerini taşıdığımızı ve bunun genetik olduğunu iddia ediyorlar. İnsanın "yaşam savaşı"nın genetik bir temeli olduğunu ileri süren İngiliz biyolog Richard Dawkins, bu tezini güçlendirmek için işi daha da ileri götürerek "egoist gen" diye bir kavram icat etmiş bulunuyor.

Genler ne kadar belirleyicidir? Doğa, koşullar ve insanlık kültürünün birbiriyle ilişkisi nedir? Bu tartışma, esasen yüzyıllardır idealistlerle materyalistler arasında yürüyen eski tartışmanın yeni bir temelde canlanması anlamına geliyor. Bir yanda belirli bir genetik yapıyla yeryüzünde ilerleyen insanların genetik yapısından, dolayısıyla "kendi doğasından" kopamayacağını ileri sürüp, en gerici teori ve tezlerin şampiyonluğunu yapanlar... Diğer yanda, belirli bir genetik yapıyla dünyaya gelen bir insanın gelişiminin nasıl olacağında, en az genleri kadar onu çevreleyen koşulların da belirleyici olacağını; insanların hayvanlar aleminden kopmasından bu yana sosyo-kültürel bir evrim geçirdiğini ve geçirmekte olduğunu ve insan davranış ve duygularının bundan bağımsız ele alınamayacağını savunanlar.

Genler belirleyicidir tezini savunan sosyal - biyologlar ve evrim psikologlarının yaptığı, insanları salt biyolojisiyle tanımlayan sosyal darvinizmden başka bir şey değildir. Bunlara bugün ultra-darwinistler de denilmektedir. Ultra-Darwinistler, evrim sürecinin tek itici gücü olarak "yaşam savaşı"nı görmekte, genetik-indirgemeci araştırma sonuçlarından yola çıkarak insanların toplumsal davranışlarını (örneğin şiddet, örneğin cinsellik, vb.) gerici bir ideolojiyle açıklamaya çalışmaktadırlar.

Bu teorinin savunucuları örneğin, kadın ile erkeğin cinsel davranışlarının "doğaları itibariyle" farklı olduğunu, soyunu sürdürmek gereğiyle erkeklerin promiskuite (çok eşlilik) eğilimi, kadınların ise monogam (tekeşlilik) eğilimi taşıdıklarını ileri sürmekte ve bununla kadın ile erkeğin bugünkü toplumsal davranışlarını açıklamaya çalışmaktadırlar. Aynı şekilde, erkeğin agresif ve kadının da uysal olmasının doğa koşullarına uyum sağlamayla ilişkili olduğunu savunanlar ve bununla bugünün toplumsal koşullarında kadın ile erkeğin konumunu açıklamaya çalışanlar vardır. Bunlara göre pederşahi toplum ideolojisi değil, insanın doğasıdır kadın ve erkek rollerini belirleyen. Hangi bilimsel laborutuvardaki 'araştırmalara' dayalı olursa olsun, bütün bunların eski bilinen gerici teorileri yeniden ısıtıp önümüze sürmekten başka bir şey olmadığı açıktır. Bu teorilerin en tehlikeli yanı, ileri sürülen tezlerin varolan toplumsal koşullardaki insan gözlemleriyle uyuşması, dolayısıyla 'akla yatkın' olmasıdır. Esasen bu tür tezler verili toplumsal koşulları bir kez daha onaylamaktadır -başka bir şey değil! Dolayısıyla, bu türden tezler çok kolay yaygınlaşabilmekte ve her türden egemenlik ideolojisine, ırkçılığa ve cinsiyetçiliğe "bilimsel temel" kılıfı sağlayabilmektedir.

Ve modern Darwin karşıtları...

Fakat salt Darwin'e ayı dostluğu yapan sosyal-Darwinciler yok piyasada! Darwinci evrim teorisine karşı mücadele eden güçlü bir gericilik de sözkonusu. Yüzyılı aşkın bir süre Darwinci evrim teorisine karşı direnen Katolik kilisesi 1996 yılında Vatikan'dan Papa Johannes II. Paul'ün yarım ağızla yaptığı, 'Darwin'in ev-

rim teorisi bir hipotez olmanın ötesindedir' açıklaması da durumu değiştirmiyor. Bugün bütün dünyada dinci gericilik "Darwinizm"e karşı mücadele yürütüyor. Merkezi Amerika'da olan "Kreasyonistler" (yani yaratıcıya inananlar), sözümona bilimsellik adı altında (ABD'daki merkezlerini Yaratıcılık Araştırması Enstitüsü olarak adlandırıyorlar!) Darwin'in evrim teorisine karşı haçlı seferi yürütmeye çalışıyorlar. "Evrime inanan tanrıdan şüphe duyar.Tanrının varlığından şüphe duyan kötü bir insan olur. Öyleyse evrim kötülüğün tohumudur." diyor Kreasyonistler. Darwin'in evrim teorisini din için bir tehdit olarak gören Kreasyonistler güçlü kampanyalarıyla okullarda evrim teorisinin ders planlarında yeralmasını engellemeye çalışıyorlar. Veya en azından evrim teorisinin yaratılış teorilerinden biri olarak anlatılmasını ve İncil'deki yaratılış teorisine de eşdeğer teori olarak vurgu yapılmasını talep ediyorlar.

Ancak, Darwinci evrim teorisine ateş püskürenler salt Hristiyan gericiler değil. İslam gericiliği de bu noktada hiç geri kalmıyor. Tam tersine! Bütün yöntemlerle Darwinci evrim teorisine karşı mücadele ediyorlar. Onların da çıkış noktası aynı: "Değişmeyen formül Darwinizm=ateizm". Örneğin internette "Bilim Araştırma Vakfı" adına işletilen web sayfasında şunlar yazılıyor:

"Darwin, misyonuna tek başına soyunmamıştı. Bir başka deyişle, 19. yüzyıl Avrupası'ndaki din aleyhtarı hareketlerin öncüsü olan Mason örgütü, ilk ortaya çıktığı günden itibaren onu kararlı bir biçimde destekledi. İlk ortaya atıldığı zamanlarda çoğu kimsenin gülüp geçtiği evrim teorisi, bu ideolojik destek sayesinde bir kaç on yılda büyük bir popülarite kazandı."

"Darwin'in teorisi, natüralist/materyalist felsefelere, daha doğrusu tüm bunların temelini oluşturan ateizme hizmet ediyordu."

"Darwinizm ateizm demektir ve ateizm var olduğu sürece de yaşayacaktır. Bugün, bilimsel geçersizliği açıkça ortaya çıktıktan sonra bile ısrarla savunulmasının nedeni de budur." (www.bilimselarastirmavakfi.org)

Bir başka internet sayfasında da şunlar söyleniyor:

"Komünist ideoloji 150 yıl boyunca dünyaya kan kusturdu. Ancak bu zulmün arkasında, çoğu insanın pek dikkat etmediği bir başka fikir yatıyordu. Komünist ideolojilerin ve rejimlerin ortak fikri dayanağı, Darwin'in evrim teorisiydi." (www.harunyahya.org)

Bir başka internet sayfasında ise sözümona ırkçılığa ve Sosyaldarwinizme karşı çıkma adına Darwinci evrim teorisine saldırılıyor:

"Günümüzde de hâlâ pek çok antisemit veya benzeri ırkçı akım, Sosyaldarwinizmden ilham almaktadır... Kısacası, 19. yüzyılda, pagan kültürün yeniden uyanmasıyla ve Darwin'in evrim teorisiyle doğan faşist ırkçılık, 21. yüzyılda yine aynı temellere dayanarak gelişmeye devam etmektedir." (www.islamatisemitizmilanetler.com)

Bu satırlarda islam gericiliğinin Darwinci evrim teorisi karşısındaki korkusu okunmaktadır. Haklılar, Darwinci evrim teorisi dünyanın yaratılışını tanrıya bağlayan her türden dinci ideolojinin temeline darbe indirmiştir. Bu ölümcül darbeyi hisseden dinci gericilik Darwinci teoriye olan güvenirliği kırmak için elinden gelen her türlü yönteme başvurmaktadır. Bu nedenle Darwin'in teorisiyle sosyaldarwinistleri bir tutmakta, ona ırçılık, faşizm, masonluk ve hatta anti-semitizm atfetmekdir. Onlar da her yeni buluşu yeniden yorumlamakta, böylelikle kendi ideolojilerine "bilimsel temel" sağlamaya çalışmaktadırlar. Tabii ki, bütün bulguları 'Darwinci evrim teorisi çürütüldü' biçiminde yorumlamaktadırlar.

Şunu da belirtmekte fayda var: Hristiyan gericiliğin protestolarına ve direnişlerine rağmen Batılı ülkelerde Darwinci evrim teorisi çoktan genel kabul görmüş durumdadır ve ders programlarında yeralmaktadır. Aynı şey ama "müslüman dünya"nın çoğunluğu açısından geçerli değil. Müslüman ülkelerin önemli bir bölümünde Darwinci evrim teorisi yok sayılıyor ve okul ders programlarında yeralmıyor. Bunlar da olgular... Bu noktada son olarak Türkiye'de yaşanan gelişme de tehlikeli bir eğilime işaret ediyor. Eylül ayında gazetelerde çıkan bir habere göre "Milli Eğitim Bakanlığı evrim teorisini fen bilgisi kitabından çıkarmaya yönelik düzenlemeler yaparken, kitapta evrim teorisinin anlatıldığı bölümler makaslandı... Kitaptan şu bölüm çıkarıldı: 'Darwin'in düşüncesi; bir topluluğun aynı türden diğer topluluklarla ilişkisi kesilirse, yeni türlerin oluşabildiğidir. Kuşlar rotalarının dışında sürüklenip uzak adalara ulaştıklarında geri dönemezler. Mutasyona uğrarlar. Zaman içinde topluluklar o denli değişir ki, bu 2 topluluğun bireyleri bir araya gelseler bile çiftleşemez. 2 farklı türden söz edilir. Yeni türlerin oluşumu ve değişimiyle ilgili çalışmalar bugün de sürdürülmektedir. Moleküler biyoloji, embriyoloji, genetik gibi alanlardaki araştırmalar bu konuya yeni bulgular kazandırmaktadır." (22.9.05 Hürriyet)

Sözkonusu bölümün 8. sınıf fen kitabından neden çıkarıldığının gerekçesi olarak bu bölümün "öğrencilerin seviyesini aştığı" ileri sürülmüştür. Bunun sudan bir gerekçe olduğu gayet açıktır. Darwinci evrim teorisi hükümeti rahatsız etmektedir. Sessiz sedasız bir şekilde bu teori ders kitaplarından çıkarılmak istenmektedir. Bu bütün gercilerin ortak arzusudur. Amerika'da ya da Türkiye'de, hristiyan ya da müslüman dünyada farketmemektedir.

Ancak güneş balçıkla sıvanamaz. Hangi odaktan gelirse gelsin, Darwinci evrim teorisine saldırı gericilikten başka birşey değildir.

Eylül 2005

Papatya kokulu kır düşleri

DEMET SERT

Ne zaman bir çığlık atsam
Gözlerimi kapardım
Ve yanaklarımdan süzülen yaşlara
Yüreğimde bir yer arardım...

(Papatya kokulu kır düşleri almıyorum artık çocukluğuma... Geçmişimdeki o izleri silsin diye yüreğime bir yer yaptırdım soğuktan. Karı içime yağsın, kanı içimin başka yerlerinde aksın diye. Karı içime yağdı ama, içimdeki o çocuk hâlâ aynı, hiç uslanmadı... Yine sessizce yürüyor bembeyaz kardan ama ayakları... Ayakları hâlâ kanlı...)

Okulların açılmasına yakın bir gündü. Renkli cetveller, kokulu silgiler, oyuncak açacaklar ve yazdıkça bitmeyen defterlerim olacaktı. Hem de ilk sayfasına ailemizin adını yazacaktım. Başta babamın adını, en büyük... Çünkü o zamanlar babalardan daha büyük insanların olamayacağını düşünürdüm.

Yüze kadar saymayı Newroz Abla öğretmişti bana. Daha ilkokulu bitiremeden aldılar okuldan, başlık parasıyla çok zengin bir ağa oğluna verdiler. Evleri bize yakın, yaşı daha on beş... Bazenleri gideriz annemle, bir bardak çay içmeye. Yaptığım resimleri hep ona gösteririm, zaten kalem tutmayı da ondan öğrendim. Okullar açılınca, kalem kutusunu, çantasını kitaplarını bana verdi. Onun da silgileri kokulu, ama defterleri bitmiş. Olsun, zaten babam bana bitmeyen defter alacak. Hem o vakte kadar askerden gelmiş olacakmış annem öyle söyledi. Şu günleri saymayı da bir öğrenseydim belleğimden, iyi olurdu. Çok karışık oluyor böyler hesaplaması "Yatacağız, kalkacağız sabah olacak, son-

dönülmez yol/dur

AKMAN GEDİK

genç bir kızın ölü bedeni
yatıyor ortasında şehri Diyarbekir'in
üşümüştü elleri belki
ayakları kaskatı çekili miydi
diyet borcunu ödemiştir
namus timsali gece karası
bakışlı gözler
genç bir kızı vurmakla
p/aklanmıştır namusunuz
töre icazetli beyler
hiç denediniz mi
yürekten insan sevmeyi
bilemezsiniz
kanı kurumamışken genç bir kızın
kirli ellerinizi su da p/aklamaz
benamuslar
öğrenmek istediniz mi hiç
o genç kızın düşlerini...
bu ne dönülmez yol/dur
ki; kız gülüşlerini eksil-ten
erk-ek b/akışlı gözler bir ağlasa
demlense insanlık insan deminde
öfkeler dinse, yaşamlar çoğaltan
bahar getiren gülüşlerimize
genç kızlar
asırların kirli MİR-ASI töre cinayetleri
çekilip alınsa insanlığın yürek hanesinden
umut doldurulsa
sevgi birikse yüreklerde
kazanan kim olacak İNSANLIK
yoksa cek-cak'lı politik nutukların
gizi meydanın ötesine geçmiyor
sosyal zihniyeti zorunlu kılıyor
YAŞA-M
kanar yaralarım, kanar iç(er)im
kaç ömür daha sunulacak
daha kaç genç beden
verilecek sonu gelmez ölümlere
boynunu uzatıp katiline töre cinayetinde...
daha kaç genç kız

ra yine yatacağız, kalkacağız sabah olacak..."

Newroz Abla bana okumayı erken sökersin demişti. Hemencecik öğretmenimin gözüne girermişim, zeki bir kızmışım yani. "Zeki" demek, çok iyi bir şey demekmiş, aklı kafası yerinde olan insanlara derlermiş. Ona da öğretmeni öğretmiş. Bir de okumayı erken sökenlerin yakasına, kırmızı bir kurdela takarmış öğretmen. Biliyorum, okumayı ilk ben sökeceğim. Maviye boyalı önlüğümün bembeyaz yakasında, o kıpkırmızı kurdela ile evimizin kapısını soluksuz çalarak, annemi iki yanağından öpeceğim...

Bizim buralarda kış çok sert geçer. Kar üstümüze örtü gibi serilir, bembeyaz... Çocuklar çoğu zaman okula gitmez, evlerinde ders çalışır. Hasta olmak çok kötü bizim buralarda. Ve doktor hemşire bulmak da zor. Doktorlar buralara gelmeyi hiç mi hiç istemezlermiş, Newroz Abla söyledi bunu da. Çünkü bizim buralar hem soğuk hem kötü, hem de şehirde bulunan hiçbir şeyin burada olmadığı bir yermiş. Onun için bir çiçeğe bakarken utanır gözlerimiz, ellerimiz titrer dokunurken bir tene, işte biz ondan kamburumuzu çıkarıp da yürürüz yolda, başımızı ondan eğeriz, bir ele sarılıp öpmemizde ondandır...

"Dağ başı" derlermiş bütün doktorlar, öğretmenler, hemşireler buraya. Onlar önce kendi memleketlerine baksın, sanki herşey elinin altında olunca, şehir senin mi oluyor? Açlıksa her yerde var. Ama bazen hak vermiyor değilim o şehirli insanlara. Bayatlamış bir su gibi gelir bana bu kent, çuval giymiş insanlar yatar kaldırımlarında. Ayakları yalın, gözleri aç, yürekleri hapis, dudakları mosmor kesilmiş soğuktan, elleri ayakları çatlamış...

Bu insanlar karı örterler üzerlerine kışın. Soğuğun elleri üşür kapılarda... İşte buraya kadar böyle. Sonrası ölüm... Yani her kentte olduğu gibi.

Günleri saymayı da öğrendim artık. Newroz Abla'yla ders çalıştığımız günü adı pazartesi, salı günü annemle birlikte tarlaya gideriz, çarşamba günü Karsambaç Hüseyin'in kızı evleniyor, perşembe günü yukarı mahallede bi okulun açılışı var, cuma günü büyük ezanın okunduğu gün. Cumartesi ve pazar da okulların tatil oldugu günler. Haftaya salı da babamın askerden geleceği gün demek.

(O gün hiç uyumadan uyanmıştım. Yastığım, yorganım, hepsi babam gibi kokuyordu. Acaba ne renkti defterim, kalemlerim kaç taneydi, kırmızı kalem almayı akıl etse ya babam. Çünkü başlıklar o kalemle yazılırmış.)

İbrahim Abi de iki gün önce geldi askerden. Bugün de babam gelecek ve bana bitmeyen defterler getirecek. Okulların açılmasına da beş gün kaldı zaten. Köyde yedisinde okula başlayan tek kız çocuğu benim.

(Köy yoluna kadar yürümüştüm. Babamın geldiğini görünce koşarak eve gelecek, anneme müjdeyi ben verecektim. Sonra annem çamaşır kokulu ellerini etine sürüp, arkamdan uzunca koşacaktı. Birlikte babamın boynuna sarılacaktık.)

Sabah erkenden kalktım, yatağımı topladım. Annem hâlâ uykudaydı. Hiç ses çıkarmadan çevirdim kapının kolunu. Babamın aldığı potinleri geçirdim ayağıma, bir de iki katlı kışlık montumu... Atkıyı da doladım sıkıca boynuma. Köy yolundaki taşlıkların üzerine oturup, saatlerce babamı bekledim. Beyaz karların içine dağ çiçekleri yerleştirdim. Susadım da su içmedim. Babam, arkam dönükken geçip gider de, beni görmez diye. Derken Kahveci Yusuf geldi karşı-

Filintalar

LOKMAN ÖĞÜLMÜŞ

Üç kişiydiler sehpa da
Ve sonra
Adını sayamadığım kadar çoğaldılar
Dokuz kişiydiler
Kızıl derede kanlar içerisinde
Ve sonra
Göğsünü göğsüme yaslayıp ta
Kalp atışlarına kapılıp giderken
O özgürlük ülkesine
Kan viran içerisinde bir ülke kaldı geride

İşte burada boğazlandı Seyit
Burada vuruldu Ethem
Şu duvarın arkasında kuruldu dar ağaçları
Ve şurada sürüklendi kadınlarımız saçlarından
İşte orada gömüldü çocuklar kefensiz

Şar kışla virajından göründü pir sultan
Sazına saz canına can katmaya geldiler
Otuz beş kişiydiler
Otuz beş can
Otuz beş yürek
Ve bir damla kan beyaz mı beyaz

İşte burada dar ağacına çıktı pir sultan
İşte burada yandı otuz beş can
İşte burada dumanlara yenik düştü saz
İşte burada susturuldu türküler

Paris

çaputları ağaçlara bağladığında

İLKER GÖREN

annesini kaybetmiş çocukların uykularında dinlendim bir süre | ve yalanın insanları meydanlara çağırdığı yanlızlıklarda dolaştım | aslında yaşamın sıkıcılığında susan ve ağlayan insanların boşluğu tanıması herşeyden daha önemliydi | işte bu yüzden kimse o gökyüzünün maviliğinde ağlamadı gidenlere | gidenler | o eski şarkı rüyaların ruhtan çıktığı | ve o eski yalan söylenmemiş | rüyaların ruhtan çıktığı mevsimlerde kaf dağına mutluluğu aramaya giden insanların yüzlerinde hazreti ademden ve hazreti havvadan kalma bir gülümseyiş var | bu gülümseyiş kırlangıçların kaybolduğu zamana denk gelen bir gülümseyiş | o yüzden üzerinde fazla durulmadı cellatların şahitliğinde | cellatlar bütün gülümseyişlere soğuktu | ve her şeyin annesinin anlattığı gibi olmadığını daha ilk idam ettiği adamın gözlerinden anladı | gözler ve o eski aşk yalanları | gözler derinliğin uçurumlarında gezen bir kuş | ya da o derin bakış bir şairde | aşk yalanları ise o güzelim kır kahvelerini bozdu günümüzde | ve günümüzde merhametin olduğu yerlere giden insanların suçladığı akşam sadece bir yatır değildi | bütün yatırlar gibi yaşamakta lanetledi gökyüzünün beyazlığını siyaha dönüştürenleri | gökyüzünün beyazı siyaha dönüştüğünde o eski gelin yaşamak masallar ve uçmayan güvercinler hep birlikte insanlığın yeniden yeryüzüne inişini kutladılar | bu kutlamalarda hiç yalan söylenmedi | ve hiç kimse mutluluğun bir gün uzakların yanına gideceğini düşünmedi | işte böyle böyle yaşamın o siyah yüzlü kadınına hiç kimse hüznü sormadı | onun için ki susmanın bedeli çok ağır oldu insanlara | insanlar | bazen bir ırmak gür akan | bazen bir bataklık kokan | bazen de bir yıldız uzayda ağlayan | susmanın bedelinin çok ağır olduğu başka zamanlarıda hatırlıyorum | çünkü ben gecenin karanlığında uçurtma uçuran çocukların annelerinin şehrin pisliğinde kaybolduğuna şahit olmuşumdur | bu şahitlikte ağlamak bir anlam ifade etmese de hayat haksızlığa karşı olan insanların hayatıydı | haksızlığa karşı koymak | haksızlığa karşı koyamıyorum der adam o küçük aynasını çıkarıp saçını taradığında | ve saçını taradığında adam ayna yere düşer kızgınlıktan | ve paramparça olur hayaller haksızlığın yanında | haksızlığın yanında ben o eski yanlızlığımı bir kafese koyup buğdayla beslediğimde zamanın geçmeyen saatlerini yaşamdan bilmek zorunda kalmıştım.bilmek zorunda kalmak | evet bilmek zorunda kalınlığında o ince sızı gelip kalbimi kırmızıya boyarsa her şey annenin babana söylediği gibi olmayacaktır | çünkü yaşamın şizofreninde alkışlanan sanatçıların bir gün bir parça ekmeğe muhtaç oldukları gibi sen de çocuklarının saçlarına mavi kurdela bağlayarak hayatı protesto etmesine bir şey demeyeceksindir | niye sen ya da bir başkası değil hayat | ya da nedendir genç yaşta ölenlerin ardında bıraktığı o konuşulmamış tabu | bilmiyorum | bilmediğim gibi de hiç kimseye sormadım çilenin insanın saçlarını ağarttığı mevsimleri ve zamanları | eğer bir adamın saçları durup dururken ağarıyorsa orda hiç acı çekmemiş bir serçenin kaybolmuşluğu vardır | yok eğer saçlar uzun yıllar içinde ağarıyorsa orada yaşamın hiç gelmeyen kuşlarının kırmızılığı vardır ovalara | ovalar | bir yaşlı köylü | ya da bir gelin | ya da kör bir çocuk | ovaların genişliğinde kaderin anlamını arayan bir ozan öncelikle sessizliği tercih eder yanlızlıktan yana | ve bilgeler susmazlar gökyüzü ovaları tanımadığında | 2005, mersin

dan. Bugün babam gelecek dedim, bana bitmeyen defterler getirecek.

Annem geldi sonra; beklerim ben sen git dedim. Ellerini uzattı bana gözleri ağlamaklıydı. Belliydi... biliyordu, susuyordu kendince. İnanmak istemiyordu. Sonra ben de başladım ağlamaya. Biliyordum ve sormuyordum anneme o soruyu... sonra... dedim ya sonrası yoktu işte. Sonrası ölümdü. Her kentte olduğu gibi...

O sene okula gidemedim. Babamı o yıldan beri hiç göremedim. Otobüs yuvarlanmış kardan... Bitmeyen defterlerimi almayı unutmamış babam. İbrahim Abi getirdi onları da.

Kış bitti... Kar bitti... Yollar ve yıllar da. Tam beş takvim eskittik babamsız.

Söz verdim kendime. Artık kimseleri beklemeyeceğim diye. Ama yine de başımı yastığa koyunca sabahın olmasını bekler gibiyim. Öyle ya, yatacağız kalkacağız sabah olacak... Ve sanki babam gelecekmiş gibi, elinde bitmeyen defterlerle...

BİR OYUNUN ARDINDAN...
"Sığıntılar"

ZAFER YILMAZ

Ufuk Çizgisi Tiyatro Deneyimleri, yazar Slawomir Mrozeck'e ait olan "Sığıntılar" isimli oyununu geçtiğimiz aylarda Güney Dergisi Temsilciliği organizasyonu ile sahneledi. Katılım düşüktü, ancak izleyiciler oyunu beğenerek izlediler; salondan tiyatroya doymuş şekilde ayrıldılar.

İsmail Dikilitaş ve Önder Özcan tarafından sahnelenen oyun aydın-işçi çelişkisini sahneye taşıyor, çıkmazlarını gözler önüne seriyor. Bu iki insan ülkelerinden uzakta bir bodrumda yaşamlarını sürdürmekteler. İşçi (oyunda XX olarak tanımlanır) aydın ın kiracısıdır, parası olduğu halde kirasını ödememek için çabalar çünkü biriktirdiği para ile köyüne dönüp bir ev yapma, hayatının geri kalanını eşi ve çocuğu ile geçirme niyetindedir. Aydın (oyun AA olarak tanımlanır) ise işçinin düşünce yapısını sorgular, onu eleştirir, sömürüldüğünü anlatır ve onu neredeyse intihara götürecek bir bunalıma sürükler. Bu arada aydının üretimden kopuk yaşamı sorgulanır, kafa ve kol emeği arasındaki çelişkiler su yüzüne çıkar.

Oyun Osmail Dikilitaş'ın Çukurova Üniversitesi Oyunculuk Bölümü'nde yaptığı Yüksek Lisansı dolayısıyla hazırlanmış. Oyunu ilk sahnelediklerinde aldıkları olumlu tepkiler dolayısıyla üniversite dışında da sahnelemeye karar vermişler.

Neden "Ufuk Çizgisi Tiyatro Deneyimleri" sorusuna oyun için hazırlanan broşürde şöyle yanıt veriyorlar:

"Her adımda "ufuk çizgisi"nin bizden bir adım daha uzaklaşacağını bilmek de bizi üzmüyor... Çünkü köşeleri tutulmayan, sahiplik seslenişleriyle çağrılmayan, tel örgüleriyle çevrilmeyen, orası için kavga edilmeyen, uğruna insanları ölmediği, galiba bir tek "ufuk çizgisi" var."

Ayrıca alışılmış olan grup veya topluluk ismini biraz mütevazılıktan, biraz da hâlâ söylenmemiş yeni şeyler söylemek, yeniyi aramak ve doğruyu sorgulamak adına kullanmıyorlar. Yoksa kendilerini tiyatro hakkında yetkin görmediklerinden değil. Zihni Küçümen tarafından çevrilen ve İsmail Dikilitaş'ın yönettiği Sığıntılar aslında profesyonel bir kadro ile sahneleniyor. Oyuncular aynı zamanda Adana Devlet Tiyatrosu oyuncuları. Var olan birçok tiyatro grubuna göre deneyimli ve eğitimliler. Ancak bir yere bağımlı olarak çalışmanın bir sanatçı için gerekli olan bağımsızlığı öldürdüğünü, bir süre herhangi bir görevde bulunan sıradan bir memur gibi davranıldığını söylüyorlar.

Önder Özcan 80 sonrası amatör tiyatro ruhunun öldürüldüğünü, bir düşünceye, ideolojiye inanmanın yok edildiğini söylüyor ve ekliyor: "Var olan yapıyı kırmak, suyu bulandırmak gerek. Onlar suyun etrafında bulunan taşları bile kaldırdılar. Bu yüzden taş olup kendimizi suya atmalıyız."

Tiyatronun insanı ve dünyayı değiştirme gücü hakkında ise şöyle diyor: "Sanatçı öncelikle içindeki devrimi yaşamalı. Bizler politikacı değiliz. Ama sanat politikadan, ekonomiden ayrı değildir. Aynı şeyi söylüyorsak bu bir devinime dönüşür, bir önceki deneyime karşı gelir. Doğruya bir adım yaklaşırsınız doğru sizden bir adım uzaklaşır. Bu konuda önemli olan niyet ve insan kalitesinin yükseltilmesidir. Bu eğitim ile olur. Ama estetik kaygısı asla gözardı edilmemelidir. Çok iyi tiyatro yapmalıyız, çok iyi oynamalıyız. Bireyler iyi birer sanat alıcısı haline getirilmeli. Tartışma ortamının yaratılması gerek."

"Sanatçı öncelikle içindeki devrimi yaşamalı. Bizler politikacı değiliz. Ama sanat politikadan, ekonomiden ayrı değildir. Aynı şeyi söylüyorsak bu bir devinime dönüşür, bir önceki deneyime karşı gelir."

Tiyatronun da sinema gibi endüstrileşme tehlikesi içerisinde olduğunu hatırlattığımızda ise sinemanın kendilerini bile etkilediğini; ancak tiyatronun asla ölmeyeceğini belirterek suçun büyüğü bizde diyorlar: Çünkü tiyatronun tanrısı oyuncudur ve demirci çırağı olsan da işini iyi yapacaksın.

Dünyanın bir imaj imparatorluğu haline dönüştürüldüğünü, herkesin bir idol, herkesin ünlü olduğunu belirten İsmail Dikilitaş ise "Biçimin bizi belirlemesini istemiyoruz..." diyor.

Çabayı, yapılanı, isteği ve ürünü; ürünün insanlar üzerindeki etkisini gördükten sonra düşünüyorum... Güneyden, tiyatronun fazlaca yaygın olmadığı bir bölgede böyle çabalar karşılıksız kalmamalı; bizim olanı, çizginin bu tarafındakileri korumalı ve yaygınlaştırmalı diyorum...

Temmuz 2005

"ANNEANNEM"İN YAZARI FETHİYE ÇETİN:

"Tarihimizle yüzleşip onunla barışabileceğimiz günlere..."

SÖYLEŞİ: GÜNEY

Güney: Öncelikle kendinizi okuyucularımıza tanıtır mısınız?

Fethiye Çetin: Tabii. Elazığ/Maden doğumluyum. Mesleğim avukatlık. Halen bu mesleğimi devam ettiriyorum. Fakat bir kaç dönem İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezinde "Azınlık Hakları Çalışma Grubu"nda çalıştım. Halen insan hakları hukuku ve azınlık hakları hukuku alanında çalışmalarım var.

Güney: Anneannem kitabı sanırım ilk kitabınız. Bu kitabı yazmaya nasıl karar verdiniz?

Fethiye Çetin: Aslında birilerinin bu öyküyü anlatmasını istiyordum, birilerinin bunu anlatmasını istiyordum ama kendime güvenemiyordum. İyi olmayacağını düşünüyordum. Biliyorsunuz biz yazma konusunda kendimize biraz güvensiz bir milletizdir. Gerçeği tam dile getiremeyeceğimden korkuyordum. Bu nedenle yazarlık deneyimi olan arkadaşlarımla konuştum. Onlar hiç bir zaman yüz vermedi. Dediler ki bunu en iyi ancak sen yazarsın. Bu duyguyu en iyi sen karşı tarafa geçirebilirsin. Bunu sen yazacaksın. Yazacağım ama nasıl yazacağım? Bir türlü cesaret edip başlayamıyordum. Fakat özellikle son yıllarda bu konudaki tartışmaların biçimi ve üslubu beni o kadar çileden çıkardı ve o kadar etkiledi ki oturup yazdım.

Birincisi; tamamen inkâr ve tarihten yeni düşmanlıklar üreterek yanımızda yaşayan Ermenilere düşmanlık.

İkincisi 1915'de yaşanan olayların tanımı üzerine anlamsız ve çözümsüz bir kavga. Bir taraf soykırımdır diyor, diğer taraf asla değildir diyor. Ve mesele orada kilitleniyor. Ondan sonra sayı tartışmaları... İşte bir milyon muydu, hayır dörtyüz bindi, yok canım taş çatlasa üçyüz bindi vs. Bunlar beni çileden çıkardı. O üçyüz bin dedikleri rakamın her biri birer insan. Bu unutuluyordu. O nedenle artık oturdum ve yazdım.

Güney: Aldığınız tepkiler nasıl oldu?

Fethiye Çetin: Aslında çok olumlu tepkiler aldım. Gerek Ermenilerden gerek Ermeniler dışında Türkiye'de yaşayan herkesten. Şu ana kadar kitapla ilgili olumsuz hiç bir eleştiri almadım. Bu ilginç. Çünkü özellikle böylesine tabu bir konu olduğu için olumsuz tepki de alabilirdi. Fakat bunun olmamasının nedeni sanırım insani bir boyutun ortaya konması ve tabii ki olayın gerçekliği önemli bir rol oynuyor.

Güney: Bir tabu ile yaşamak nasıl bir duygu?

Fethiye Çetin: Bu korkunç bir şey. Çünkü sizin iç se-

siniz farklı şeyler söylüyor. İçinizde kendinize farklı şeyler konuşuyorsunuz. Fakat dışarıdaki yanınız yani dış sesiniz farklı. Bir kere bu inanılmaz bir çelişki. Bu insanın kendisinde enerji kaybına yol açıyor her şeyden önce. Bu gerçekten tuhaf bur durum. Bu sadece anneanneme özgü değil. Bizim toplumumuzda böyle bir şey var. Bizim hep bir iç sesimiz vardır. Fakat bu iç sesin sakıncalı olacağını düşünerek hep resmi, kabul edilen şeyleri söyleriz. Böyle bir yalanda yaşarız. Bu tabii ki hiç sağlıklı bir şey değil. Çok zor bir şey.

Güney: Bu kitabı yazdıktan sonra bugün dönüp baktığınızda hem kendi açınızdan hem de aileniz açısından nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

Fethiye Çetin: Her şeyden önce ben kendim çok rahatladım. Sanki bir görevi yerine getirdim. Anneannemin vasiyetini yerine getirdim. Bir de artık bu bana geçmişti ve ben bununla yaşayamıyordum. Bunun bir türlü insanlar tarafından öğrenilmesini, paylaşılmasını istiyordum. Özellikle genç kuşakların bunu öğrenmesini istedim. Bu anlamda bende gerçekten de bir rahatlama yarattı. Bu anneannemle konuştuktan sonra onda da bir rahatlama yaratmıştı. Bu bir çok insanda da böyledir. O nedenle konuşmayı normalleştirmemiz lazım. Kendimizi korkmadan anlatabilmemiz lazım insanlara. Bu her birimizin ruh sağlığı açısından da önemli. Dahası toplum açısından çok önemli.

Kitaptan önce gazetelere ilan verdik. Bunun üzerine anneannemin Amerika'daki kız kardeşine ulaştık. Böyle bir ilişki kuruldu. Ailedekiler bunu çok olumlu karşıladılar falan. Fakat kitap olarak ortaya çıkması bir kısmını tedirgin etti. Bu da aslında doğaldır. Onlar da bu toplumda yaşıyorlar ve bu toplumun korkularından ve tabularından etkileniyorlar.

Güney: Biliyorsunuz, 24 Nisan dolayısıyla bu yıl da geçen yıllarda olduğu gibi Ermeni sorunu konusunda her kesim kendi düşünceleri doğrultusunda tavır takındı, takınıyor. Siz bu tartışmaların neresindesiniz?

Fethiye Çetin: Başta da söylediğim gibi bu tartışmalardaki söylem bana çok yabancı. Ve bu yaklaşımlar hiç bir çözüme yol açmıyor. Biz acılarımızı rahat konuşabilmeliyiz. Bu acılarımız ancak aramızda bir köprü oluşturabilecek. Acılarımızı korkmadan rahatlıkla konuştuğumuzda birbirimize karşı olan önyargıları ortadan kaldıracağız. Bunu başardığımız oranda yaşanan acılardan düşmanlık değil, dostluk ve barış üretebiliriz. Şöyle deniyor ya; "neden geçmişi kaşıyorsunuz". Biz kaşımasak da bu acı unutulmayacak ve yaşanan şeyler hep kuşaktan kuşağa geçecek. Biz bunları konuşurken buradan dostluk ve barış üretmeyi bilerek, tarihe de böyle bakarak buradan çıkacağız. Hiç bir faydası yoktur. Bugün siz bunu inkâr edersiniz. Ama bu gerçek sizi hep takip eder. Bu gerçek ayaklarınıza dolaşır. Bugün gelinen nokta tam da odur. Bizden bütün toplum olarak "hayır olmamıştır" diye bağırmamız isteniyor. Hep birlikte bağırsak da bu gerçek değişmeyecek. O nedenle gayet serinkanlı bir şekilde önce oturup insani açıdan birbirimizi anlamaya çalışalım. Bu acı kuşaktan kuşağa taşınıyor ve bu resmi söylem benim gibi bir sürü insanı yaralıyor. Çünkü ben anneannemin acılarını biliyorum. Bu acıları yaşayan pek çok insan bunu biliyor ve bu onları yaralıyor.

Güney: Günümüzde bir Ermeni devleti var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz. Gidip Ermenistan'a yerleşmeyi ve orada yaşamayı düşünür müydünüz?

Fethiye Çetin: Hiç böyle bir şey düşünmedim. Zaten anneannemin öyküsünü öğrendikten sonra, bu öğrendiklerimin bana kazandırdığı en önemli şey milliyetçilikten uzaklaşmak oldu. Milliyetçilikle arama mesafe koyup ondan arınmak oldu. Milliyetçiliği gerçekten bir hastalık olarak görüyorum. Bir kere bundan kurtulmak lazım. Onun içinde böyle bir şeyi hiç düşünmedim. Ama şu anda bir gerçeklik olarak bir Ermenistan var. Bir Cumhuriyeti var. İşte bu sorunların çözümünde bence Türkiye'nin bir biçimde Ermenistan ile ilişkiye geçmesi lazım. O ilişki içerisinde insanlar birbirleri ile diyalog kuracak, birbirlerini tanımaya başlayacak, o önyargılar ortadan kalkmaya başlayacak. İşte o zaman daha rahat konuşabiliriz.

Güney: Türkiye'de Ermeni ve kadın olmak nasıl bir şey?

Fethiye Çetin: Ben bir melezim. Öyle görüyorum. Türkiye'de pek çok insan benim gibi melez. Bunu görmek lazım. Çünkü bu topraklarda geçmişte çok büyük savaşlar, göçler yaşanmış. Pek çok insan melezdir. Kimse öyle saf kandan bilmem nerden geldiğini düşünerek bunun savunuculuğunu yapmasın. Onun için kendimi tam anlamıyla bir yere ait hissetmiyorum. Ancak bütün bunlardan sonra ezilenler ve azınlıklara karşı daha büyük bir ilgim gelişti. Ne zaman bir yerde bir azınlık durumu, bir dezavantajlı grup olma durumu ya da bir haksızlık olduğunda onların yanında olma gereğini hissettim her zaman. Bu nedenle ben kendimi Türkiye'de mesela bir Kürt gibi, Ermeni gibi hissediyorum. Belki bu yanım daha çok öne çıkıyor. Mesela bir süre Almanya'da yaşadım. Oradaki yabancı düşmanlığından kendimi Türk gibi hissettim. Ya da Amerika'ya gittiğimde, ormanların içindeki koca malikanelerin önünde göndere çekilmiş kocaman Amerikan bayraklarını görünce kendimi orda hep Kızılderili gibi hissettim. Çünkü o toprakların bir zamanlarki sahiplerini ve onların sonra yokoluş süreçlerini düşündüm. Böyle bir duyarlılık gelişti bende anneannemden sonra.

Mona Lisa'nın kaçırılışına dair

EROL NACAR

"Nâzım'a"

Ne zaman baksam
Tebessüm
Dolu
Yüzüne
Mona Lisa'nın,
Beni görünce ağlar

Oysa
Ben,
Alıp götürmem onu
Yaksınlar diye
Çin meydanlarında.

Yetmez mi çektiği
Zavallı Lisa'nın...
Hergün
Irzına geçildiği
Paris sokaklarında...

Güney: Tarihte kendi topraklarından koparılarak başka yerlere gönderilen bir sürü Ermeni var. Diaspora Ermenileri. Türkiye'de geri dönmenin koşulları yaratılsa sizce Ermeniler tekrar bu topraklara dönmek isterler miydi?

Fethiye Çetin: Şimdi bugün bence gelinen noktada toprak talebi zaten olamaz. Onun için bu tartışma doğru değil. Bu meseleyi bazı çevreler "eğer biz 1915 olaylarını kabul edersek Ermeniler bizden toprak talep edecekler" denerek bu meseleyi öcü olarak halkı korkutmak için kullanıyorlar. Böyle bir şey yok, olamaz.

Haydi diyelim ki öyle bir şey olsun. Ben Ermenilerin geri döneceklerini hiç sanmıyorum. Çünkü en yakın tanıdıklarım anneannemin Amerika'daki kızkardeşi, çocukları, akrabaları vs. Onlar artık Amerikalı olmuşlar. Şimdi siz onlara kalkıp Elazığ'ın köyünü, o evi verseniz hiç kimse gelip orda oturmaz, ilgilenmez. Zaten hukuken mümkün değil. Böyle bir şeyin olacağını da hiç sanmıyorum. Artık onlar yaşadıkları ülkenin bir parçası olmuşlar. Mesela benim Amerika'daki kuzenlerimin adı, Richard, Nancy, Debra falan yani. İsimleri de Amerikan isimler...

Güney: Bundan sonra yazmayı düşünüyor musunuz?

Fethiye Çetin: Ben zorunluluktan yazdım. Tabi yazar değilim. Ancak kitaba gerçekten çok olumlu tepkiler aldım. Bir çok çevreden "yazacak mısınız, yazın" gibi şeyler geldi. Belki yazarım. İşlerimi biraz ayarlayabilirsem bir gün oturup yazarım belki.

Güney: Son olarak Güney dergisi okurları ile paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

Fethiye Çetin: Şunu söylemek isterim. Gördüğüm kadarıyla Güney dergisinin de bir çizgisi var. Bu çizgiyi önemsiyorum. Yıllardır bize yukardan empoze edilen, düşmanlığı körükleyen politikalardan, söylemlerden, tarih anlatımlarından tümüyle vazgeçebileceğimiz, vazgeçtiğimiz ve aynı zamanda tarihimizle yüzleşerek, - bu sadece 1915 olayları değil. Bizim tarihimizle yüzleşmediğimiz çok olay var - hepsiyle yüzleşerek tarihimizle barışabileceğimiz günlere doğru hepimizin gayret sarf etmesini dilerim.

Güney: Bu güzel söyleşi için çok teşekkür ederim.

Fethiye Çetin: Ben teşekkür ederim.

Haziran 2005

Güney dostları arasına siz de katılın...

Güney dergisi kültür, sanat ve edebiyat alanında ezilenlerin yanında, sizin yanınızda! Proleter kültürün taşıyıcısı olma görev ve sorumluluğuyla yola çıkan Güney'i sahiplenmek işçilerin, emekçilerin görevidir...

Yüreği sınıfsız, sömürüsüz bir dünya için çarpanlar... Sizleri Güney'i sahiplenmeye, onu güçlendirmeye ve yaygınlaştırmaya çağırıyoruz!

Güney'i güçlendir; abone ol, abone bul!

GÜNEY'e abone olmak için veya bazı sayılarını indirimli ücretle talep etmek için ya da dergimiz hakkında herhangi bir şeyi öğrenmek için lütfen aşağıdaki formu doldurun. Adınız, adresiniz ve e-mailiniz sizinle ilişkiye geçmemiz açısından gerekli.

Yeni adresimiz:
Mahmut Şevket Paşa Mah.
İmranlı Sok. No: 8
Şişli - İstanbul (Okmeydanı)
Tel.: 0212- 235 35 70
Faks: 0212- 253 19 27

Abonelik için yıllık 20 YTL'yi (yurtiçi)
Türkiye İş Bankası,
Galatasaray-İstanbul Şubesi,
Hesap No: 1022 0 738654

veya Türkiye dışındaysanız
Almanya için 20 Euro'yu,
Almanya dışı için 25 Euro'yu
Garanti Bankası,
Galatasaray - İstanbul Şubesi,
Hesap-No: 9006021-1 EURO (068023875)
hesabına yatırıp dekontunu
bize fakslamanız gerekiyor.

ABONE FORMU

Adı :.....

Soyadı :.....

Adresi :.....

.....

Tel.No. :.....

E-Mail :.....

.....

Tarih ve abonenin imzası

LANETLENMİŞ BİR HALKIN ROMANI:

"Musa Dağ'da Kırk Gün"

SÜHEYLA DEMİR

TC'nin üstünde bir hayalet dolaşıyor: "Ermeni Soykırımı" hayaleti... Türkiye Cumhuriyeti Devleti her yılın Nisan ayında ve özellikle 24'üne yaklaştıkça büyük bir korkunun refleksiyle bas bas bağırıyor: "Ermeniler katliama uğramamıştır. Tam tersine Ermeniler Türkleri katletmişlerdir. Arşivler bunun belgeleri ile doludur." TC'nin kendisi de bu yalana inanmış durumda. Kitleler bu konudan neredeyse bihaber ama "olsa olsa Ermeniler bizi katletmiştir, Türkler öyle şey yapmazlar." tavrında.

Bu yılda tartışmalar alevlenerek devam etti, ediyor. Medya sürekli yeni linç kampanyaları üzerinden "Ermeni Soykırımı"nın olmadığını, en iyi halde bunun tarihçiler tarafından araştırılması gerektiğini savunuyor. Hatta devletin en üst makamları sayılan hükümet yetkilileri bile kendilerinden emin bir tavırla Ermenistan ile ortak bir komisyon kurularak "soykırımın araştırılmasını" önerdi. Tabi ki bunun ne kadar ciddiye alınacağını gerçekleşen olaylardan tahmin etmek güç değil. Örneğin "tarihçiler araştırsın" denilen "Ermeni Soykırımı" hakkında bir üniversitede "Ermeni Soykırımı" düzenlenmesi planlanmaktaydı. Ancak yine devletin en üst makamları tarafından bu konferansın düzenlenmesi "ihanet" olarak gösterildi. Üniversite profesörlerinin konuyu tartışmasına dahi izin verilmedi. Kimisi ülkenin "demokratik" sistemine zarar verdiği düşüncesi ile bu konferansın engellenmemesi gerektiğini savunurken, kimisi de konferansı "ihanet" olarak görmeye devam etti. Sonuç olarak konferans siyasi baskılar sonucunda belirsiz bir tarihe ertelendi. Sonuçta AB görüşmelerinin öngününde

"Anneannem"

İYİ Kİ YAZILMIŞ BİR KİTAP!

BEYHAN POLAT

Geç bile kaldı... Çoktan beri yazılması gereken de bir türlü yazılamayan kitaplar yazılıyor artık... Bilinen ama inkar edilen, en iyi durumda korkudan üzerinde konuşulmayan gerçeklikler çıkıyor gün yüzüne bir bir... Ermeni iken, Hristiyan iken Türk ve Müslüman olmuşlar... Zorları neymiş?

Fethiye Çetin, yaşamının bir noktasında birdenbire Türkiye coğrafyasında binlercesinin acı hikayesi olan gerçeklikle karşılaşıyor. Ailesine ve kendi kimliğine dair herşeyi birdenbire soru işareti haline getiren ve onu iz sürmeye sürükleyen bir kısa konuşma... Suskunluğunu artık daha fazla sürdüremeyen ve torununa açılan bir anneanne:

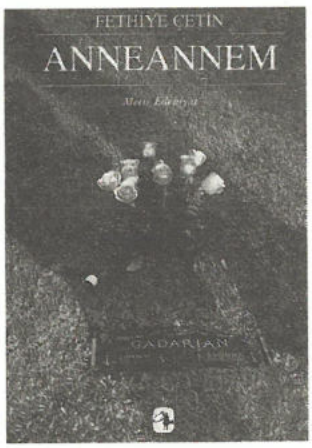

Yazar : Fethiye Çetin
Adı : Anneannem
Yayım : Metis Edebiyat

"Ankara'da bizde kaldığı bir gün, "İşin yoksa hele yanıma gel, sana bir şey söyleyeceğim" dedi. Yanına gittim, yine ellerimi iki elinin arısına aldı ve"Biliyor musun, benim annem, babam, kardeşim Amerika'da, dayın onların adreslerini kaybetti. Onları bulursan sen bulursun. Onlar bana bul," dedi.

Sözlerin ağzından dökülüş biçiminden ve ses tonundaki tekdüzelikten bunları bana söyleyebilmek için çok zor karar verdiği anlaşılıyordu. Önce per kavrayamadım, "Ne diyorsun anneanne, şimdi bizim Amerika'da akrabalarımız mı var?" diyerek biraz da söylediklerini aklımca alaya aldım. Anneannem çok ciddiydi. (...)

– Peki anneanne niye gittiler Amerika'ya?"

– Gittiler işte.

– Ne zaman gittiler?

bu konferans yapıldı.

Bir başka olayda ise bu sefer "hain" Orhan Pamuk idi. Medyanın çoğu zaman yere göğe sığdıramadığı Orhan Pamuk "Türk Devletinin milyonlarca Kürdü ve Ermeniyi katlettiğini" söyledi. Orhan Pamuk "fikri yamuk" ilan edildi. Hatta "yaşadığı her günün ona haram edilmesi" fetvasını yayınlayan gerici-faşistler boy gösterdi.

Ve gündemde yaşanan son olay ise medyanın tüm köşelerini tutmuş olan liberalleri-gericileri-sahte demokratları elma şekeri bulmuş çocuk kadar sevindirdi. İletişim Yayınları, Nihat Genç'in Akşam gazetesindeki köşesinde Ermeni Konferansına katılacak olan aydınları işbirlikçi olarak suçlaması üzerine bu yazarı artık "taşıyamayacaklarını" açıkladı. Murat Belge İletişim Yayınları'nın bu kararında kendi payının olmadığını yazmasına rağmen, Konferansın düzenlenmesini "hainlik" olarak gösteren medya hemen İletişim Yayınlarını ve Murat Belge'yi "özgürlükçü sol" diye tanımlayarak "özgürlükçü sol sansürcü oldu" şeklinde yansıttı.

Tüm bu örnekleri "Ermeni Soykırımı"na ilişkin yaklaşımları göstermek amacıyla verdim. Ancak sözü fazla uzatmadan Nâzım Hikmet'ten ve onun Vatan Haini şiirinden korkan, haklı olarak kendi üzerlerine alan egemenleri, onların yardakçılarını korkutan başka kitabı tanıtacağım.

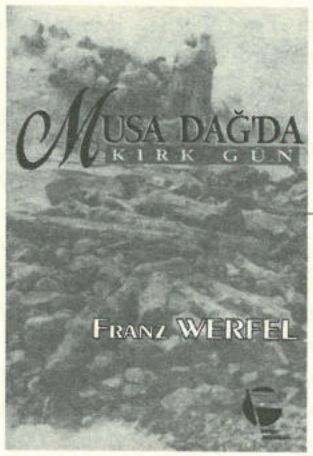

Yazar : Franz WERFEL
Adı : Musa Dağ'da Kırk Gün
Orijinali : Die Vierzig Tage Des Musa Dagh
Paul Zsolnay Verlag
Berlin-Vienna-Leipzig, 1933
Çeviri : Saliha Nazlı Kaya
Yayım : Belge Yayınları,
Nisan/1997, 797 sayfa.

Musa Dağ'da Kırk Gün yazarı Franz Werfel'in baş yapıtı. Musa Dağı Antakya'da Suriye sınırında ve 1915 yılına kadar Ermenilerin yaşadığı yedi köyü bağrına basan, onları tehlikelerden koruyan bir dağ. Ermeniler 1915 yılına kadar burada zanaatçılık yaparak, Antakya'nın müslüman köyleri ile ticaret yaparak yaşıyorlardı. Ama Ermeniler için *"1908 ve 1912'deki umutlu günler sona ermişti artık. İttihat, "Jön Türklerin İttihat ve Terakki Komitesi", Ermeni halkını, sadece kendi amaçları doğrultusunda ve verdiği sözleri hemen çiğnemek için kullanmaktan başka bir şey yapmamıştı."*

1915 yılı birçok cephede Türklerle omuz omuza savaşmış, Enver Paşa'yı Rus cephesindeki yenilginin ardından kurtarmış olan Ermenilerin tüm ülkeden Ara-

- Ben çocuktum o zaman.
- Peki seni niye götürmediler?
(...)

Kafam allak bullak olmuştu. (..)Biz, anneannemle dedemi teyze çocukları olarak biliyorduk. Bu doğru değilmiş. Anneannemi de Çermikli diye biliyorduk. Bu da doğru değilmiş. O zamana kadar doğru bildiklerimin çoğu yanlışmış."

Yaşamı boyunca bütün zorluklara göğüs geren, karşısına çıkan her türlü engelle baş etmeyi bilen güçlü bir kadın olarak tanıdığı anneannesinin neden kendi kimliğine sahip çıkmada çaresiz kaldığının yanıtını arıyor Fethiye Çetin. Onun anneannesinin yaşam hikayesi, katledilen ve sürülen yüzbinlerin, annebabasından koparılıp zorla alınıp Türkleştirilen onbinlerin hikayesi, Ermeni kıyımının hikayesi...

Fethiye Çetin yine bir parça şanslı sayılır, anneannesinin gerçek kimliğini öğrenebilmiş, hatta akrabalarının izini bile bulabilmiş....

Birçoğumuz anneanne ya da babaannelerimizin "dönme" olduğunu duymuşsak da ne gerçek kimliğini biliriz ne de hikayesini öğrenme şansına artık sahibiz. Belki de onun için susamışız birbirine benzer 'talihli' insanların yaşam ve aile öykülerine... Fethiye Çetin

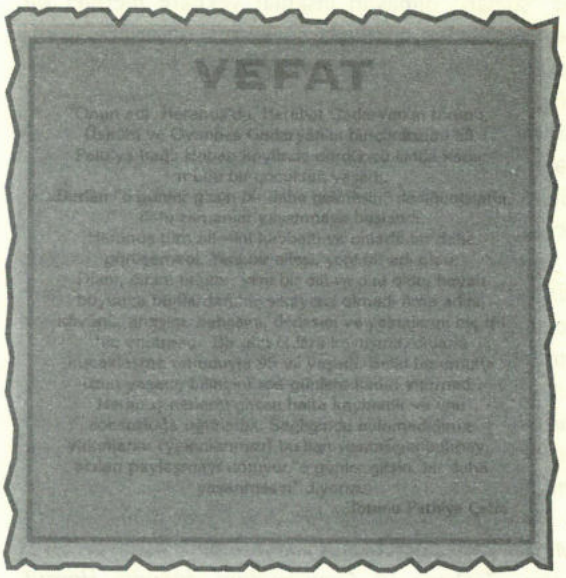
VEFAT

Yazar Fethiye Çetin'in, anneannesinin ölümünün ardından Agos gazetesine verdiği vefat ilanı alışılmış bir vefat ilanından öte; tarihin çok kısa bir özeti gibi...

yazmış, onu örnek alan başkalarının da yazmasını dilerim. Ve tabii ki, bu kitabı herkesin okuması ve tavsiye etmesini de.

bistan çöllerine sürgün edilişlerinin yılı. Ermeniler daha önceki yıllarda da katliama uğramışlardı ama bu sefer sürgün ediliyorlardı.

"Katliam dört, beş, en kötü ihtimalle yedi gün sürerdi. Cesur olanlar için, her zaman, kolay lokma olmama olanağı vardı. Böyle zamanlarda kadın ve çocukların gizlenebileceği yerler çabucak bulunur, zıvanadan çıkmış askerlerin kana susamışlığı kısa süre sonra geçer, en canavar zaptiye bile daha sonra yaptıklarından tiksinirdi. Katliamları bizzat hükümet düzenliyor olmasına rağmen, hiçbir zaman resmen savunmamıştı... Bu alçaklığın en iyi yanı düzensizlik, en kötü sonucu da ölüm olmuştur. Oysa sürgün farklıydı! Öyle ki en vahşi ölüm bile, sürgünle kıyaslandığında kurtuluş sayılırdı. Her şeye rağmen insanların ve evlerin bir kısmını ayakta bırakan bir deprem gibi geçip gitmezdi sürgün. Son Ermeni kılıçtan geçirilesiye, yolda açlıktan, çöllerde susuzluktan ölesiye, kolera ve tifodan yok olasıya kadar sürecekti. Bu kez söz konusu olan, kuralsız keyfiyet, kamçılanmış kan dökücülük değil, çok daha dehşet verici bir şeydi: Düzen."

Tüm genç erkekler cephededir. Onların da ellerinden silahları alınır ve cephe gerisinde yol yapımı işlerinde çalıştırırlar. Bu yüzden bir direnişin olması beklenmez.

"İnsan Rus olabilir, Türk olabilir, Hotanto ya da herhangi bir şey olabilir, fakat Ermeni olamaz. Ermeni olmak imkansızlıktır..." Ve Ermeni olmaktan başka bir "suçları" olmayan insanlar yekpare mermer bir devlet kurmak amacıyla soykırıma uğrarlar. *"Kanlı, kader iplikleriyle dokunmuş yürüyen bir halı"*ya dönüşürler yollarda. Güçlü erkekler yol yapımında çalıştırılmak üzere ayrılıyorlar. Kadınlar ya askerlerin ya da yol üzerinde Ermenilerin geçmesini bekleyen köylülerin tecavüzüne uğruyorlar, kimi genç kızlar evlerde çalıştırılmak üzere götürülüyorlar.

"Kimsenin çözemediği kader iplikleriyle dokunmuş bir halı. Ve o anne. Açlıktan ölmüş bebeğini günlerce sırtında taşıyan o kadın. En sonunda, kokuya dayanamadıkları için, kendi akrabaları zaptiyelere şikayet ediyorlar onu. Sonra Kemahlı anneler. Tanrıya kurban sunarmış gibi, gözleri ışıl ışıl, marşlar söyleyerek çocuklarını kayalıklardan Fırat'a atan o çıldırmış anneler."

"Ve kıyamet gününün bu zavallı yargıçları Zeytun, Maraş, Antep ve Adana vilayetinden; kuzeyde Sivas civarı, Trabzon ve Erzurum'dan; doğuda, Harput, Kürtlerin yaşadığı Diyarbakır, Urfa ve Bitlis'ten geliyorlardı. Bu kafilelerin tümü Torosların ötesinde, Halep önlerine, sürünüp akan sonsuz bir insan halısı olarak birbirinin içine giriyordu." Fakat henüz "Musa Dağ'da her şey sakindi. Koca dağ, yakınlarından akıp giden korkunç göçü görmüyor gibiydi." Fakat dediğim gibi, henüz...

Musa Dağ'ın çocuklarına sıra en son gelir. Osmanlı'nın eski bir subayı olan Gabriel Bagratyan ne olduğunu bile anlayamadan kendisinin atalarının yaşadığı köyde, Yoğunoluk'ta bulur. Halkını sonradan tanıma fırsatı bulan bu Paris'li adam sıranın onlara da geleceğini bilmektedir. Bu yüzden, zengin tüccar bir aileden gelen ve ailenin tek varisi olan bu Ermeni hazırlıklara başlar. Amacı yıllarca zulme uğramış, katledilmiş halkının ilk kez onuruyla savaşmasıdır. Ve sürgün emri gelmeden, tüm Ermeni köylüleri ile büyük bir toplantı yapılır. Artık "dönüşü olmayan" ölüme savaşarak gidilecektir. Karar alınır, küçük bir azınlık sürgünü kabul eder.

Musa Dağ çocuklarına kucağını açar. Onları düşmandan korumaya hazırdır. Güçsüz, her şeyi kabul etmeye hazır, cesaretsiz ve zengin Ermeniler ölülerinin, ırzına geçilmiş kadınlarının, kırılmış onurlarının öcünü almak için hazır beklemeye başlarlar.

Buradan sonrasını bilmek için bu kitabı okumak zorundayız.

Musa Dağ'da Kırk Gün birçok dünya diline çevrilmiş ve filmi yapılmış bir roman.

Romanda insanların kişilikleri en ince ayrıntılarına kadar anlatılmış. Tüm mimikler, hareketler çözümlenmiş. Gabriel'i ve eşi Juliette'i odanızda oturup konuşurlarken seyredebilirsiniz.

Roman tarihi belgeleri ve anlatımları büyük bir ustalıkla işlemektedir. Bazı anlatımlarda Türklere haksızlık yapıldığı veya Ermenilerin diğer ırklardan üstün olduğunun savunulduğu düşünülebilir. Ancak Türkler ve beraberinde Kürtler tarafından katliamlara uğramış, sayısız acılar yaşamış, aşağılanmış bir ulusun kendisini yok etmeye çalışan uluslar hakkında iyimser düşünmesi beklenemezdi.

Kaldı ki roman bir çok bölümde Ermenilerin isteği olarak sadece rahat bırakılmayı ve kendi halinde yaşamayı gösteriyor. Ve kitap nasıl okunursa okunsun Ermeni ulusunun acılarını ve yapılan soykırımı gözler önüne serebiliyor.

Musa Dağ'da Kırk Gün Franz Werfel'in 1929 yılında Suriye ve Antakya'yı dolaşmasından sonra 1932-1933 yılları arasında yazılmış. Franz Werfel 1933 yılında tam da faşist Nazi Partisinin yükselişi sırasında Almanya'da kitabının tanıtımı için konferanslar verdi. Bu konferanslarda 1. bölümün 5. başlığını konferans metni olarak tercih etti. Bu bölümde Enver Paşa ile onu sürgün kararından vazgeçirmeye çalışan Papaz Johannes Lepsius arasında geçen konuşma veriliyor.

Zengin bir Yahudi ailenin oğlu olan Werfel'in diğer kitapları: "Küçük Burjuvanın Ölümü", "Bernadette'in Şarkısı", "Verdi/Operanın Romanı", "Katil Değil Ölen Suçlu", "Jeremias. Sesi İşit!", "Jocobowsky ve Albay", "Doğmamışların Yıldızı".

Werfel'in Musa Dağ'da Kırk Gün isimli kitabını okuyun!

Martı'ya gitmek

MAHMUT GENÇ

Yine takılıyor gözlerim şafağa
Bir uçurtmanın göğe takıldığı gibi
Sessiz,çaresiz
Günlerce asılı kalıyor
Belki aylarca
Bilmiyorum
Zaman kavramı unutulmuş
Yüreğimde!

Bir vakit sonra
Üstüme üstüme geliyor kızıllığı
Kurtulmaya çalıştıkça
Sanki çivileniyor gözlerim
Yüreği arkadan bağlı kurtarılmayı bekleyen bir tutsak misali
Günlerce belki aylarca öylece bekliyorum
Bilmiyorum zaman kavramı unutulmuş yüreğim de

Gözlerim dolu dolu oluyor sonra
Ağlayamıyorum
Düşüremiyorum bir tek damla bile düş toprağa
Çünkü
Çünkü ben gözlerimi bile kıpırdatamıyorum
Anlıyor musun?
Sanki bir tutsak misali
Yüreğim arkadan bağlı kurtarılmayı bekliyorum

Taki gün, gün olup martılar uyanana kadar
Sürüyor bu işkence
Sonra bir bilinmez limanda buluyorum kendimi
Bir balıkçı teknesi geçiyor yakından
Hissediyorum
Acırcasına bakıyor yüreğime

Bir vakit sonra
Martılar uçuyor bilinmezde
Kimi yükseliyor
Kimi alçalıyor
Kimide o bildik melodiyle sesleniyor
Yüreğime
Gülümsüyorum
Sonunda düşüyor gözlerimden bir damla düş

Artık bir şeyi biliyorum
Ne kadar tutsak da alsa yüreğimi
Ben şafağa mecburum
Anlıyor musun?
Mecburum!!!!!!!!!!
Çünkü biliyorum ki sonunda martı('ya)lara götürecek beni.
Anlıyor musun?

şiirinsanları

A. Karabağ

A. Karabağ 1955 doğumlu... Gaziantep'in Araban İlçesi'nden. İlkokulu köyde okudu. Düziçi İlköğretmen Okulu ve Öğretmen Lisesi'nin 1974-1975 Öğretim yılı mezunlarından. Mardin, Gaziantep ve Siirt'te ilkokul öğretmenliği yaptı. 12 Eylül 1980 döneminde tutuklandı. Uzun yıllar içeride kaldı. Bırakıldıktan sonra da defalarca gözaltına alındı. 1990'da yurtdışına çıktı. Hâlâ İsviçre'de yaşıyor. «A.Karabağ» imzasıyla 1997'den beri Güney Dergisi'nde yazıyor. Başka yayın organlarına da şiirler göndermeye devam ediyor. Birçok sitede de şiirleri okunuyor. Maddî olanaksızlıklardan ve çok yönlü baskılardan dolayı yazdıklarını kitaplaştıramadı.

Dosya ya da kitapları:
– Karanfil Ek Göğsüme/Tîfîlî – Nesirsel şiir
– Şarkım Karanfilde Kalsın – Şiir
– Halkalı Seher – Şiir
– Lacivert Oyalar – Şiir
– Yıldız Dalı Yasaklı Gönül – Şiir
– Bir Yürek Çeşnisidir Yaşamak – Nehir şiir
– Tartıya Kalan Düşler – Şiir (devam ediliyor)
– Sewta Berbangê – Kürtçe şiirler(devam edliyor)
– Boucles de Canicule – Fransızca şiirler (devam ediliyor)

Özüne Vurgunum

–Karayılan'ın anısına–

Seni yaşadım yine
Uzunca değil
şöyle bir anlık

Gülün
goncasında değil
İsmi konulmamış
bir savaşta
İsimsiz bir dağ başında
batan güneşin gölgesinde
gülüşünde keleşlerin

Öyle sevdalıyım ki
Bülbüle avaza güle
Ve karayılan gibi sinen
Mevziden mevziye uçan
Gezi
gözü
Haktan geçiren özüne
vurgunum.

(Dosya: Şarkım Karafilde Kalsın)

Bin Çift Kanat İsterim Hayalleri İçin

Bir çift çelik gibi kanat isterim, şu bitmez hayallerime!
Çıkarmamak üzere takıp uçmak isterim erişilmez uzaklara
Gidilirse kavuşulur, diyeceğim ismine, serüvenine dağlı diyarın.

Hiç kimse bunun farkında değil, kanadım;
Zaman da farkında değil, dişlilerin arasında, ha ezildi ha ezilecek.
Öbür yanımı da görmüyor kimse, dağların arkasındadır, molada.
Kaynayan dağ çayı mıdır demlikteki; kara ekmek midir çantadaki;
Kanadım, yola düşenlerin şafak kahvaltısında, ne düşlerle dinlenir!
Özgürlükle yüzyüze bir gecede, avuç içinde içilen sigaradır saklım
Ve o gün hazirandı, bahar mevsimiydi dardağan ağacının altında.

Bin çift göz isterim, şu bitmez hayallerim var ya, sebebimdir!
Çıkarmamak üzere takıp bakmak isterim ta görülmez uzaklara.

Gözlerim ateş başlarını, gözcüdür kanatlarım;
Aynı saatlerde bir başka dağlı diyarda ve bir vadide yemek vaktiydi
Közlü odun ateşiydi taş çevrili ocaktaki, çevrilen geyik kızartmasına.

Bir bardak içkiyle ne güzel gidiyordu dağlılar sofrasında geyik eti!
Ve o gün hazirandı, yağmur mevsimiydi Katmandu'da.

(Dosya: Tartıya Kalan Düşler)

Bir Yürek Çeşnisidir Yaşamak

11.
Düşündüm, nesin: doğmak mı, beslenmek mi,
Büyümek mi, giyinmek mi, soyunmak mı..?
Özgür gözlü yüreğim, ben, nazlı bir umuda
Yürümüş kanım
Bazı bazı kanar, bazı bazı yanar.
Sorarım nesini: uyumak mı, uyutulmak mı,
Uyanmak mı, uyandırılmak mı, çalışmak mı,
Çalıştırılmak mı, sevmek mi, sevilmek mi;
Uçmak mı, ölmek mi, öldürülmek mi..?
Aradım seni: düşündüğüm, hayal ettiğim gibi
Yaşamak istediğim gibi...sahiden, öyle misin?

Bir yıldız kopardım dalgın yaz seherinden
Serpiştirdim belleğimin eğrelti dereciklerine,
Yeşillendirdim kıyıcıklarını ağaçsı bitkilerin
İlk ataları bilge sakallı eğreltiotu ormanlarıyla.
Kulak verdim dereciklerin çağlayışına,
Seslerini dinlemek, tanımak ve zapt etmek.
Seçtim geçitleri geçirmeden önce çıplaklığımı,
İşaretler koydum yanlarına göz kararıyla.
Ve geçtim yol vermez gibi görünen dereciklerin
Yıldız telâşlı sularını yapyalın ayaklarımla.
Başlamadan önce bir başkaydı,
Başardıktan sonra daha da başkalaştı belleğim
Bu sınamalarla.

Seni yakalayan, sana dokunabilen ya da
Sevgililer gibi, birbirine sarılıp kalabilen,
Ya da ilk istemin ince yumuşaklığıyla ya da
İçli duygusuyla ya da ten zevkiyle konuşabilen
Var mı seninle;
Özgür gözlü yüreğimi yakan ateşine,
İsim koyamadığım, ey sevgili özgürlük!

Kaynar özlemin bilenenden yarınlara,
Yaralı yankıların zamana kazılmış
İzlerinden anlarım.
Kazıyıp derledim paramparça dalgaların
İzdüşümlerini
Pusatlı dilimlerden bir antikacı gibi:
Çizdim resmini bir yağmurcun altının,
Kalıcı yurt edinmişler kıyıları, kumlukları
Bu kuşlar levhalı öykülerine göre.
Koşup koşup dururlar kurulu oyuncak misali,
Kızkurusu bedenleriyle, ipincecik gagalarıyla;
Gümüş yağmurcun, akgerdan, göl yağmurcun,
Dağ yağmurcun...
Ve paniktir halleri bunların
Ama yurt edinebilmişler upuzun kıyıları.
Koşuşturmak da serbest
Yavrulanmak da, uçuşmak da serbest.
Okudum levhacıklarda resimli öykülerini
Ve hevesim, geçilmez pusatlı sisler kıyısında.

Yağmurcun kuşlarının sakındıkları
Kumsal tümsekliğe bakıyorum,
Epeyce uzaktır kıyı kalesine;
Kızan kaplumbağaların tırmanıp tırmanıp,
Kıçın kıçın kaydıkları bir yarış pistidir sanki.
Tepede olmak, bir kaplumbağa zaferiyse,
O halde; ölümüne bir çabayla elde edilir
Başarmak.
Levhanın paslısında işaretledim
Tutsak kızkuşunun,
Kıyı kalesinin ana burcundan uçuruluşunu
Ve kalenin burçlarında
Sütbeyaz tüller içinde yağmurcun defilesini.

Kuşlarda da özgürlüktür dolu yaşamın harcı!

(...) Neden bu kadar gerek duyuyorsun
Ellerime, dedim, beynim,
Ayaklarım da onlar gibi yumuşak başlı,
Kulaklarım, gözlerim, ağzım ve dilim...
Ve tüm organlarım sanadır.
Seninle uyumlu olmayanı göremedim.
Özel silahlı birliklerin, ordun, polisin,
Hafiyelerin, vurucu gizli güçlerin...
Ve hapishanelerin, toplama kampların mı var?
Yok, dedi, beynim.
Ne şaşırdım, ne de sözü uzatmayı düşündüm.
Hayran kaldım zor kullanılmadan işleyen
Eşitlikçi düzenlerine.
Bunda, dönen bir şey olmalı, dedim.
Var, dediler, bir şey ki dengededir özü:
Hakların eşitliğine saygıdan gelir gıdası
Düzenimizin. (...)

("Bir Yürek Çesnisidir Yaşamak" isimli şiirden)

şiir notları şiirlere notlar

Bilindiği üzere 31. sayımızdan itibaren Hasan Erkul arkadaşımızın dergimize gelen kimi şiirleri değerlendirdiği, bazılarına notlar düştüğü "şiir notları / şiirlere notlar" başlıklı bu bölümü açmıştık. Bu uygulamayı bazı şair arkadaşlarımız eleştirdiler. Veysel Otunç arkadaşımızın eleştirisini geçen sayıda yayınlamıştık. Yine geçen sayımızda bu tartışmayı önemli ve ilerletici gördüğümüzü; okurlarımızı, özellikle "şiir notları / şiirlere notlar" sayfalarında şiirlerine notlar düşülen şair arkadaşlarımızı bu tartışmaya katılmaya çağırmıştık. Aşağıda A. Yalçın okurumuzun konuyla ilgili olarak dergimize gönderdiği değerlendirmesini yayınlıyoruz. Yine Daimi Doğan isimli okurumuzun mektubunu konu çerçevesinde değerlendirerek yayınlıyoruz. — GÜNEY

"Şiir notun kaç?" yazısı üzerine düşünceler...

A. YALÇIN

Veysel Otunç'tan "Şiir Notları/Şiirlere Notlar" sayfalarında yayınlanan ve Hasan Erkul'un imzasını taşıyan şiir değerlendirmelerine bir eleştiri yazısı okudum.

Veysel Otunç'un yazdıklarına değinmeden önce, genel yaklaşımımı ifade eden bazı noktalara değinmek istiyorum.

Güney'in sayfalarında sinemaya ilişkin değerlendirmeler "sinema notları", şiirlere ilişkin değerlendirmeler de "şiir notları/şiirlere notlar" başlığıyla ele alınmaktadır. Bunlar gibi başkaca ele alınan ve ele alınacak konular sözkonusu olduğunda, değerlendirmelerin konusu olan şeye göre "notlar" tanımlaması kullanılmış, kullanılıyor. Bu notlar, değerlendirilen konulara ilişkin yapılan/düşülen yazılı notları/görüşleri içeren yazılardır.

Hangi konuda olursa olsun, yapılan değerlendirmeleri de 'tartışmasız' olarak görmüyorum. Tam tersine 'tartışmalı' bulduğumuz için değerlendiriyoruz, tartışıyoruz. Tartışma ve değerlendirme; ne kadar iyi-kötü, ne kadar eksik/değil, yeni ve eski/tekrar ne, içerik ve biçim/estetik nasıl... gibi alanları kapsayabilir. Sanat ve edebiyatın alanı ne kadar kişiye özgünlük gösterirse göstersin, tabu görülemez.

Değerlendirmelerin doğruluğu-yanlışlığından bağımsız olarak, hem içerik hem estetik açıdan değerlendirilebilir. 'Ben' ve 'benim' dokunulmazlığını savunan sanatçı-edebiyatçı kaprisi övgüden hoşlanır, doğruluğu/yanlışlığından bağımsız olarak en başından itibaren eleştiri ve öneriden hoşlanmaz.

Onda "ben" ve "benim" belirleyicidir, hatta tektir. Toplumsallık, sınıf bakış açısı ben ve benim diyenleri fazla ilgilendirmez. Toplumsal yaklaştığını söyleyenler arasında "ben"in ve "benim"in ağır bastığı sanat ve edebiyat insanları yok değil.

Bir filmin, romanın, senaryonun, öykünün, araştırmanın ve şiirin iyi/kötü, eksik/değil, estetik/değil, uzun/kısa vb. olduğu konusu değerlendirilebilir. Bu değerlendirmelerin doğruluk/yanlışlık değerlendirmeleri de görecelidir. Mutlak değildir.

Genel olarak bakıldığında, şiir yazmayı okumaktan daha çok seven bir ülkenin halkı durumundayız. Şu veya bu şiirsever ve şairlerin çok sayıda şiiri yayınlanıyor, okuyoruz.

Yayınlananlar arasında, içerik ve biçim açısından kendine özgü ve teşvik edilmesi gereken şiirler olduğu gibi, tersi de sözkonusudur. Aynı şey yayınlanan öyküler için de geçerlidir. Bu ürünler okurlardan gelen, büyük bölümü doğal olarak 'ünlü olmayan', henüz şairlik iddiası olmayan şiirseverlerdir. Alçakgönüllü olan çok sayıda okurun şiirleri hakkında değerlendirmeyi de merak etmesi mümkündür. Diğer sanat-edebiyat alanlarında içerik ve biçim değerlendirmesi yapılabileceği gibi, şiirde de yapılabilir. Hasan Erkul'un yapmaya çalıştığı da budur.

•••

İlk şiir değerlendirmesinin yapıldığı 31. sayıyla birlikte H. Erkul girişte şunları yazmıştı:

"Bu sayımızla birlikte, yayınladığımız şiirlerde biçimsel özendirmeyle yetinmeyip, olanaklarımız elverdiği oranda gelen ürünlerin bazılarına ilişkin görüş ve değerlendirmelerimi yapacağım. Bu eleştirel yaklaşımların öznel olacağı aşikârdır. Bu tür aşikârlık 'şiirin ilk yazanı'na ağır gelebilir, 'dizeler'inden ve 'kurgu'sundan vazgeçemez; acıyı ve ağır halleri anlatan biri ise, böyle bir aşikârlığın eleştirel değerini ölçmek yerine kızabilir, küçümseyebilir...

Sözkonusu yaratmak/kurmak ve sanat olunca, bu durumları hoş görüp saymalıyız. Şiir konusunda beğeninin çok farklı ve oldukça kişisel bir yaklaşımı içerdiğinin farkındayım. Buna rağmen şiirlerin kurgusuna, içeriğine vb. değerlendirmeler yapmak mümkündür.

Beylik bir tekrarı belirtmekte yarar var: Sanatsal olan şey, yalnızca 'öz'den ibaret değildir." (Sayfa 84)

Şiir değerlendirmesiyle yapılmak isteneni özetlersek:

Şiire ilişkin biçimsel özendirmenin yanında görüş ve değerlendirmelerle ele alınacak.

Bunlar öznel olacaktır.

Bu görüş ve değerlendirmeler şiir yazana ağır gelebilir, kızabilir, küçümseyebilir.

Şiir çok farklı ve kişisel olmasına rağmen kurgusuna ve içeriğine dair değerlendirme yapılabilir.

"Öz"ün doğru olması, yapılanın sanat olmasına yetmez, bu yüzden sanat yönü tartışılabilir.

•••

Veysel Otunç'un eleştiri yazısında:

– "Erkul, gönderilen şiirlere kuşbakışı bakıyor." diyor. Buradaki 'kuşbakışı' H. Erkul'un ele aldığı şiirleri küçümsediği anlamında ele alınıyorsa, şiir değerlendirmesi yapan herkese böyle olumsuz yakıştırma yapmak mümkündür.

Bu yaklaşımla hareket edilirse, hiç kimsenin birinin şiirine eleştiri getirmemesi, hatta şiirine öneride bulunma hakkı olmaması gerektiği sonucuna varmak mümkündür. Fakat yanlış olur.

Değerlendirmede "kuşbakışı"nın (genel bakmak anlamında) olması, küçümseme anlamına gelmemelidir. Dikkat edilmezse bu yaklaşımla her yazarın, oyuncunun, yönetmenin, ressamın... eleştirilerin önünü tıkamasının bahanesi oluşturulabilir. Devamen "Eleştiriyi bir edebiyat öğretmeninin öğrencisine verdiği notta indirgiyor adeta." diyor Veysel Otunç.

'Şiir notlar/şiirlere notlar', 'sinema notları' tanımlamalarından böyle bir sonucun çıkarılması gerekmediğini yukarıda belirttik.

Şiir değerlendirmelerinin az ya da çok beğeni, öneri ya da eleştiri içereceğinden hareketle bu sonuca varılması kimsenin kimseye diyecek sözü olmaması sonucu çıkarılabilir ki, bu da bizlerin dünya görüşümüze ters olur.

Böylesi genel yaklaşımdan kaçınmak gerekir.

– "H. Erkul'un 'şiir değerlendirmeleri' tartışılır" tespitini yapmaktadır.

Neden tartışılır olmasın?!

Şiiri yazanın yazdığı şiir, içerik ve biçim açısından tartışılır olabiliyorsa, onu değerlendirenin değerlendirmesi de öyle olabilir.

– Veysel Otunç "H. Erkul'un eleştirileri kimi noktalarda haklı ve doğru olabilir. Ama öneri yöntemi külliyen yanlıştır, etik değildir. H. Erkul, Güney'in 31-32. sayılarında yanlışında ısrarla direniyor." diyor. Böyle bir genel değerlendirmenin isabetli olmadığını düşünüyorum. Şiirlerin uzunluğu/kısalığı, dilin, içeriğin daha iyi verilmesi konusunda verilen çabanın böyle değerlendirmesi, nasıl daha iyi yapılabilir sorusuna cevap vermediği oranda yardımcı olmamaktadır.

– "Erkul, örnekliyor: "böyle yazılmalıdır" diyor. Aynı ısrarcı tutumunu iki sayıdır sürdürüyor." diyor Veysel Otunç. Gerçekçi olmak gerekirse, "böyle yazılmalıdır" diyen yok, "böyle yazılsa daha iyi olur diyor" vb. dendiğini söylemek daha doğrudur. Böyle dendiği için de zaten, kimsenin alınmasına gerek yok. "Şairleri yönlendirmeye, şiirleri istediği hizaya sokmak istiyor." diyor Veysel Otunç.

Bu haksız bir değerlendirme.

Şiir değerlendirmelerini yapan Veysel Otunç arkadaş olsa nasıl yapardı acaba?

Her şiire çok güzel olmuş, mükemmel olmuş dememesi gerekir sanıyoruz.

Çok güzel, mükemmel olmuş demek de istendiğinde 'not' vermek sayılabilir yine de!

Beğenelim beğenmeyelim, şiirlere dair naçizane kendi değerlendirmelerini eleştiri ve öneri şeklinde yapacaksa, bu bağıntıda yaptığı tespitlerinin 'not' vermek olarak tanımlanmasının doğru olup olmayacağını belki daha iyi değerlendirebilir.

Sanat ve edebiyatla uğraşanlar; kendisinden şeyler katarak, kişisel yeteneklerini, bilgisini, dünya görüşünü, algılamasını ve yansıtmasını katarak uğraş verir. Ne kadar "kişisel dünya görüşü/algılama/yansıtma" içerdiği iddia edilirse edilsin, yine de değerlendirilebilir olmalı.

Hele sosyalist toplumsal gerçekçi yaklaşımı savunuyorsak, "kişisel" bakmaktan daha geniş bakmalıyız demeliyiz...

11 Haziran 2005

B İ R M E K T U P

Sevgili Güney Dergisi emekçileri,

Uzun zamandır sizleri hem internet ortamınızda hem de derginizde takip ediyorum.Sizi çok başarılı bulduğumu söylemek isterim.Aslında beni sizlerle buluşturan öncelikli alanın ise Yılmaz Güney sevgisi olduğunu biliyorsunuzdur.

Ben Daimi Doğan. 32 yaşındayım. Tunceli doğumluyum Erzincan'da ikamet etmekteyim.

Yürüttüğüm öğretmenlik görevimin yanısıra uzun yıllardan beri şiir tutkumu da yanımda taşıyorum.

Daha önce de birkez sizinle bu konuda bir paylaşım yaşamak istedim fakat ulaştıramadım.

Eğer yayınlanırsa bir dergiye yolladığım ilk şiirim olduğu için beni çok mutlu edecek.Güney dergisini tercih etmemde Yılmaz Güney sevgisi ve Hasan Erkul'un sayfasındaki yapıcı eleştirilerinin de etkili olduğunu söylemek isterim.

Tüm zorluklara rağmen çalışmalarınızda başarılarınızın devamın dilerim.

Daimi Doğan

Sinema Notları

ANUŞ PAZARCIYAN

İYİ

Eksik ama iyi...

Fatih Akın yeni filminde İstanbul'un müziğini arıyor. Bunu yaparken Alman müzik grubu Einstürzernde Neubauten'in basçısı Alexander Hacke'yi aracı olarak kullanıyor. Alexander Hacke Fatih Akın'ın Berlinale ödüllü Duvara Karşı filminin müziğini yapmış. Bu filmin çekimi sırasında "İstanbul'un müziği" ile tanışan ve bu müziği belgelemek amacıyla yeniden İstanbul'a giden bir belge/müzikçi rolünde, filmin tek oyuncusu. İstanbul müziği onun bakış açısıyla, onun anlatımıyla, onun yorumuyla belgelenmeye çalışılıyor. Fatih Akın onu bir aracı olarak kullanıyor.

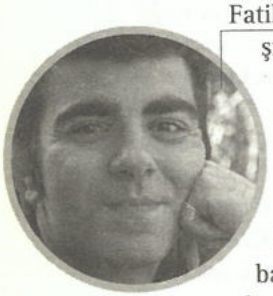

Film İstanbul'da değişik türde müzik yapan, değişik yaş grubundan müzisyenlerle konuşmalardan, onların müzik örneklerinden ve İstanbul gezintilerinden oluşan bir belgesel. Yaptığı iş çok olumlu, iyi, kurgusu usta işi, keyifle seyredilen, bittiği zaman keşke bitmeseydi dedirten bir dokümanter. Fatih Akın'ın aslında iyi bir sinemacı olduğuna bir yeni örnek.

Crossing the bridge | İstanbul Müziği |
Almanya 2005
Yönetmen: Fatih Akın
Gruplar/Müzisyenler: Orient Expressions, Duman, Replikas, Erkin Koray, Ceza, İstanbul Style Breakers, Mercan Dede, Selim Sesler, Brenna Mc Crimmon, Siyasiyabend, Aynur, Orhan Gencebay, Müzeyyen Senar, Sezen Aksu ve Alexander Hacke

Filmin bence aksayan iki yanı var.

Birincisi Aleksander Hacke'nin çok fazla araya girmesi, çok konuşması. Filmde konuşan müzisyenler ve müzik ve arka plan İstanbul; yorum istemeyen, aracı istemeyen, kendilerini aracısız da –belki daha iyi– anlatacak yoğunluk ve güzellikte. Fatih Akın aracısız bir film yapsa idi daha iyi olurdu görüşündeyim.

İkincisi, İstanbul müziği üzerine bir belgesel açısından epeyi eksiği var. Bence ilk göze çarpan devrimci müzik gruplarının ve müziğin eksikliği. İstanbul müziği örneğin bir Grup Yorum, bir İlkay Akaya vb. olmadan, Açık Hava Tiyatrosu'nda veya bir mitingte örneğin bir Edip Akbayram vb. olmadan –belge açısından konuşuyorum– çok eksiktir. Beğeniriz, beğenmeyiz olabilir. Fakat eğer belgesel olup İstanbul müziğini yakalamak iddiasında isek, İstanbul'un önemli bir kesiminin dinlediği, sevdiği müziği yok saymak olmaz.

Bu eksikliklere rağmen önemli, iyi bir film.

NOT: Okurumuz Caner Uluç'tan, "sinema notları"na bir eleştiri geldi. Okurumuz; bu sayfalarda yer verilen filmlerin çoğunluğunun yabancı ve niteliksiz yapımlar olduğunu söylüyor ve neden yabancı filmlerin daha çok ele alındığını soruyor. Bu konuda yazarımız Anuş Pazarcıyan daha önce film seçimini nasıl yaptığını belirtmişti: Pazarcıyan ya kitleye ulaşmayan ve ama iyi olduğunu düşündüğü, görülmesinde yarar gördüğü filmler üzerine ya da gerçekten kitlelere ulaşan, kitleleri etkileyen, onları esir alan, kötü Hollywood yapıtları üzerine yazdığını belirtmişti. Hatırlatmak amaçlı bu notu düşmeyi gerekli gördük. – GÜNEY

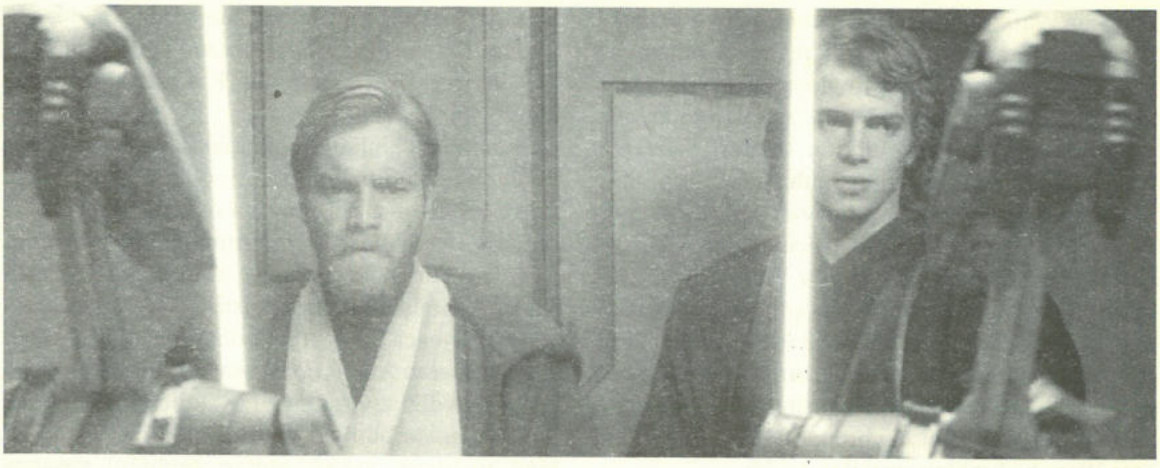

"EH İŞTE" YA DA "OLMASA DA OLUR"LAR

Akla kara...

Yıldız Savaşları, 3. bölümünün de piyasaya çıkması ile, şimdilik ve nihayet bitti. Şimdilik diyorum, çünkü Hollywood bu, ne olacağı belli olmaz. Pazar eğer Hollywood patronlarına yeni öykülerin "iyi iş" yapacağı yönünde umut verirse, Yıldız Savaşları'nın yeni bölümleri ile tanışabiliriz. Elde aslında çekilmiş materyal olarak yeni bölümleri kurgulayacak kadar malzeme olduğu gibi, Yıldız Savaşları'nda tanıştığımız şu veya bu kahramanın anlatılabilecek başka öyküleri de vardır, bulunur. Belki yönetmen Lucas olmaz, ama ne gam, Yıldız Savaşları'nın açtığı yolda yürüyen epeyi yönetmen var. Nihayet diyorum, çünkü ilk bölümü gösterime girdiğinde teknik ve görsel efektler açısından sinemaya yeni olan birşeyler katan Yıldız Savaşları, gelinen yerde aslında dijital tekniğin yaygın kullanımı ile hiçbir özelliği, yeniliği olmayan, sıradan bir Hollywood filmi haline geldi.

"Yıldız Savaşları" onun yaratıcısı George Lucas tarafından en başından altı bölümlük bir "uzay destanı" olarak kurgulanmış bir dizi film. Bu altı bölümlük dizi, 1977'de, dördüncü bölümü ile başladı. Anlatılan en başından itibaren geleceğe taşınmış feodal bir sistem içinde iyi-kötü arasındaki çatışmaların, iktidar mücadelelerinin, aşkın, hainliklerin, dostlukların, düşmanlıkların, savaşların vb. bugünün ve dünün dünyasının insanlarının genelinin ufku içinde anlatılmasıydı. Lucas'ın Yıldız Savaşları, içeriği açısından dünya kültür tarihi içinde eklektik bir gezinti idi. Antikçağın kahramanlık destanları, Ortaçağın şövalye öyküleri, "modern" çağın "vahşi batı" öyküleri, bu arada yine modern çağın kimi bilim kurgu öyküleri harmanlanmış, geçmiş geleceğe taşınmıştı. Düşüncenin maddeye hükmü, idealizmin en uç noktalarında dolaşma Yıldız Savaşları'nın felsefi yaklaşımı idi. "Güç"e –ya da "İktidar" a– sahip Jedi şövalyeleri tekke örgütü kültür tarihi açısından bütün dinlerin, dini kültlerin eklektik bir bileşkesi idi. Yıldız Savaşları biçim olarak sinema/film tarihi içinde eklektik bir gezinti idi. İlk (yani dördüncü) bölümde tanıştığımız Android C-3PO adeta Fritz Lang'ın Metropolis (1926) filminden çıkıp gelmişti. Yine ilk (dördüncü) bölümün sonunda zafer kutlamaları için düzenlenen resmi geçit Leni Riefenstahl'ın Nazi propaganda filmi "İradenin Zaferi" (1936'da Nürnberg'te yapılan Nazi Parti Kongresi'nin "belgesel"i) filminden esinlerle doluydu. İlk üç bölüm (4. "Yıldız Savaşları" 1977, 5. "İmparator" 1980; ve 6. "Jedi"nin Dönüşü" 1983 bölümler) üçer yıllık aralıklarla gösterime girdi ve Hollywood'un en başarılı (yani en çok seyredilen, en fazla para getiren) yapıtları arasında yerini aldı. İlk bölüm teknik dallarda yedi Oscar aldı. İkinci bölümde Oscar sayısı ikiye, üçüncüde bire düştü. Sonra araya 16 yıllık bir bekleme, "Star Wars" fanatiklerini meraklandırma dönemi sokul-

Star Wars - Episode III
Ravenge of the Sith
| Yıldız Savaşları III. Bölüm Sith'in İntikamı |
ABD, 2005
Yönetmen: George Lucas
Oyuncular: Hayden Christensen, Ewan Mc Gregor, Natalie Portman vd.

du. Star Wars fanatikleri diyorum, çünkü gerçekten de görülmemiş türden bir reklam kampanyasıyla "Star Wars" filmleriyle devreye sokulan Star Wars "ürünlerine", maskelerine, oyunlarına, oyuncaklarına, giysilerine... tutkun, filmleri defalarca seyreden, kendi aralarında kulüpler kurup Star Wars filminin öykülerini oynayan, sinemaya Star Wars kahramalarının giysileri içinde giden bir fanatikler grubu çıktı ortaya. Star Wars'ın yeni bölümlerinde kimin ne yapacağı konularının tartışmaları bu fanatik gruplarının önemli bir işi oldu. Bu tartışmalara Hollywood da sürekli olarak güya çok gizli olan "sırların" sızdırılması yoluyla gaz veriyor, katkıda bulunuyordu. Oldukça geniş bir Star Wars bağımlıları grubu yaratıldı.

1980'de gösterime giren "İmparator" bölümünün yönetmenliğini İrvin Kershner'e, 1983'te gösterime giren "Jedi'nin Dönüşü" bölümünün yönetmenliğini Richard Marquand'a bırakan George Lucas, 16 yıl aradan sonra destan/diziyi tamamlayacak bölümlerin yönetmenliğini de üzerlendi.

16 yıl sonra dizi bu kez geri dönüşle en başından, birinci bölümüyle başlatıldı. 1999'da Star Wars fanatiklerinin özlemle bekledikleri "Yıldız Savaşları, Bölüm I, Gizli Tehlike" gösterime girdi. Onu 2002'de "Yıldız Savaşları, Bölüm II, Klonların Saldırısı" izledi. Ve nihayet bu yıl da "Yıldız Savaşları, Bölüm III, Sith'in İntikamı" gösterime girdi. Böylece dizi –"şimdilik"i unutmayın!– tamamlanmış oldu.

Bu bölümde anlatılan, dizinin daha sonraki bölümlerinde kötülüğün prensi olarak tanıdığımız Darth Wader'in nasıl olup da ortaya çıktığı, nasıl olup da, iyi Jedi şövalyesi Annakin Skywalker'in (Hayden Christiansen) nasıl kötü, şeytani Darth Vader'e dönüştüğünün öyküsü.

Öykü kabaca şöyle: "İyi" olan ve yiğit bir Jedi şövalyesi olan Annakin Skywalker, bir karabasanda çok sevdiği eşi Padme'yi (Natalie Portman) doğum sırasında ölürken görür. Daha önce gördüğü kimi rüyaların gerçek haline geldiğini yaşamış olan Annakin tutku derecesinde sevdiği Padme'yi kaybedeceği korkuları içinde yaşamaya başlar.

Bu arada başbakan Palpatine'nin (Ian Mc Diarmid) bir Sith olduğunu, onun Jedi şövalyeleri örgütünü yok edip kâinatta Sith iktidarını yeniden kurma peşinde olduğunu öğrenmiştir. Görevi aslında Palpatine'i tutuklayıp, bu saray darbesini engellemektir. Fakat Palpatine ona ittifak karşılığında çok istediği bir şey önerir: Annakin saf değiştirirse, karısının ölümünü engellemek mümkündür! Ve Annakin tutkulu aşkı uğruna Jedi yeminine ,

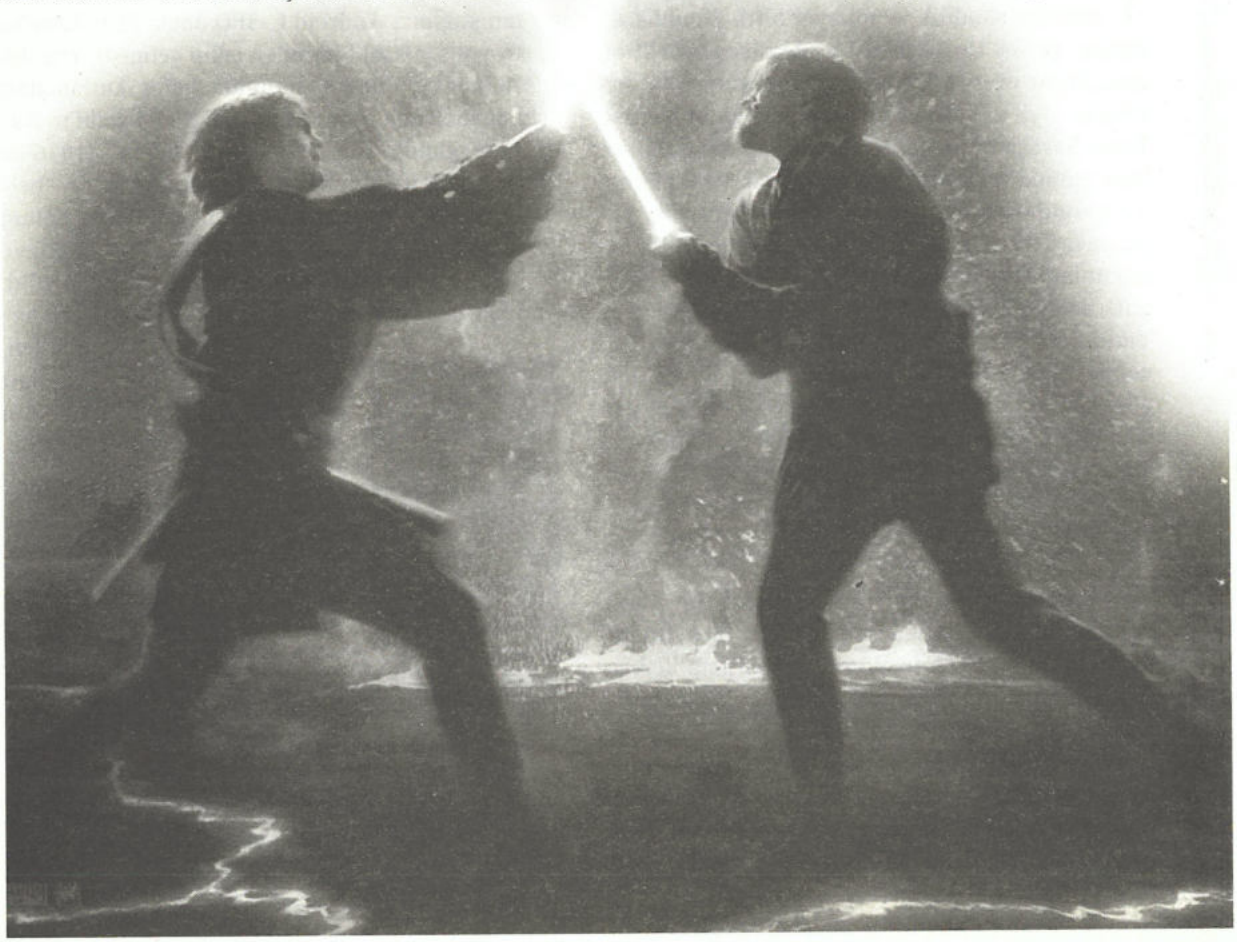

imparatorluğa, doğru bulduğu her şeye ihanet eder. Yeter ki eşi kurtulsundur. O böylece saf değiştirir, "gücün-iktidarın kara tarafı"na geçer.

Palpatine'nin ona verdiği görev, Jedi şövalyeleri örgütünün çökertilmesidir. Bütün Jedi şövalyeleri imparatorluğa karşı Sith askeri darbesini engellemek için imparatorluğun her köşesine dağılmış oldukları, savaş içinde oldukları bir ortamda, başkentte kalan Annakin, kendi korumacılığına bırakılan Jedi şövalyelerinin tapınağında Jedi örgütü için yetiştirilen tüm genç, çocuk Jedi adaylarını öldürür. Bu katliam onun saf değiştirmesinin geri dönülmez noktaya geldiğini gösterir. O artık kötülük dünyasının -Sith tekkesinin- basit bir aracıdır. Ruhunu çok sevdiği eşinin ölümünün engelleneceği umudu ve sözü karşılığında satmıştır.

Bu arada darbe konusunda verilen siyasi mesaj şudur: Kötülerin imparatorluk içinde faşist bir yönetim kurmak için gerçekleştirdikleri darbede demokrasi adına, parlamentonun üstünlüğü adına ortaya çıkmaktadır. Parlamento, demokrasi filan iyidir, fakat onun üzerinde kendiliğinden güce sahip ve bunun iyilik adına kullanılmasını sürekli kontrol eden bir "bilgeler diktatörlüğü" (Jedi tekkesi yönetimi) daha iyidir şeklinde bir mesajdır. Annakim Skywalker'iun somutunda aslında iyi ve kötü bilge tekkeleri arasındaki çizginin de çok ince olduğu, iyilerin kötüye dönüşmesinin mümkün olduğu anlatılmaktadır. Sonuçta Sith tekkesi de, iyilerin dönüştüğü kötülerden oluşan bir tekkedir. Film dilinde güya demokrasi adına hareket eden darbecilerin gerçekte demokrasiyi nasıl yerle bir amacında olmak istedikleri, Jedi'lerin en bilgesi (Yoda) ile, başbakan Pallatine'nin boş parlamentoda karşı karşıya gelip dövüştükleri sahnelerde anlatılıyor. Orda her ikisi de inanılmaz bir irade gücüne sahip olan, bu güçle maddeyi harekete geçiren rakipler birbirini yok etme mücadelesinde parlamento binası paramparça oluyor!

Final sahnesinde iyi ile kötünün, ak ile karanın savaşı vardır. Bir yanda şeytanın, kötünün, gücün kara tarafının temsilcisi Annakin, öbür yanda iyinin, gücün ak tarafının temsilcisi ve Annakin'in sevgili öğretmeni Obi Van Kenobi (Ewan Mc Gregor) ölümüne dövüşürler. Annakin kara, Obi Van Kenobi ak giysiler içindedir. Lavlar üzerinde kırılan, çöken köprülerde dövüşürler. Alt tam bir cehennemdir. Köprüler birer birer yıkılır. Sonunda tabii iyi/ak Obi van Kenobi kazanır; kötüyü, karayı, Annakin'i yener, fakat öldürmez, ağır yaralı olarak ölüme terk eder.

Bu arada askeri darbe ile iktidarı ele geçirme yolunda epey ilerlemiş olan Başbakan Pallatine, yeni aracı Annakin'in mücadelesinin sonucunu görmek için gittiği yerde, onun ağır yaralı vücudunu bulur. Ve onu Darth Vader'e dönüştürür. Bir zamanların iyi Jedi şövalyesi bir insan olan Annakin, kötülüğün artık yarı insan-yarı makine bir aracı haline dönüşmüştür.

Bu arada gördüğü kâbus da gerçekleşir. Eşi doğum sırasında ölür. Yani sonuçta, kötülük safına geçmesi kendi açısından boşuna olmuştur. Fakat artık geri dönüş yoktur. Padme ölürken, şimdi kötülük saflarına geçmiş babasını öldürecek olan çocuğu Luke Skywalker'i doğurur. Filmin son sahnesinde Van Kennobi'yi, Luke'u uzayın uzak bir gezegeninde ona bakacak aileye emanet ederken görürüz.

Bu öykü içinde dünya kültür tarihinden bilinen bir çok öykü, (örneğin ruhun satılması –Faust–, babasını tanımayan sonuçta onu öldürecek çocuk –Ödipus– birleştirilmiştir.

Film dili açısından kimin iyi kimin kötü olduğu, iyinin kötüye nasıl dönüştüğü çok kaba, şematik bir biçimde ak-kara ikilemi içinde konmuştur. Annakin Skywalkerin hem elbiseleri hem yüzü kötülüğe adım adım yaklaştıkça, adım adım koyulaşmakta, karalanmaktadır. Darth Wader yüzü olmayan simsiyah bir makinedir. Buna karşı iyiler hep bol ışıkta ve açık renk giysiler içinde dolaşmaktadır. Final sahnesinde Obi Van Kennobi baştan ayağa beyaz giysiler içindedir.

Yani bütün film gerçekte iyi düşünülmüş, kurgulanmış, şematik ve bu şematizmi film dilinde çok net olarak gösteren bir iyi-kötü , ak-kara öyküsüdür. Olmasa da olur, ortalama bir Hollywood ürünüdür.

Yeni Woody Allen

Trajedi ne, komedi ne? Bunun üzerine söylenmiş çok söz var. Örneğin Marx toplumsal olaylarda ilki trajedi olarak yaşanan kimi olayların tekrarının komedi olacağını söylüyor. İkisi arasındaki ince çizgi herhalde bakış açısına, olayın içinde veya dışında olunmasına vb. göre değişiyor. Sinemanın komedi ustalarından Billy Wilder kendine göre bir tanım bulmuş: "Bir adam yere düştüğünde, eğer yeniden

Melinda ve Melinda | ABD, 2004
Yönetmen: Woody Allen
Oyuncular: Radha Mitchell, Will Ferrell, Chloe Sevigny, Chiewetel Ejiofor, Amanda Peet vd.

ayağa kalkarsa, düşme komedi unsurudur, eğer ayağa kalkamıyor yerde kalıyorsa, o zaman düşme trajedi olur" diyor. Başkalarının trajedisi bir çok halde sizin için komik olabiliyor vb.

Woody Allen yeni filminde biri komedi diğer trajedi ustası iki sinemacının yakın arkadaşlarıyla

yaptıkları bir meyhane geyiğinden yola çıkarak, New York'ta sanatçı çevresi içinde geçen bir öyküyü iki kez anlatıyor.

Melinda isimli habersiz çıkagelen bir genç kadının öyküsü anlatılan. Komedi ustası komedi olarak, diğeri trajedi olarak anlatıyor aynı kadının öyküsünü. Keyifli bir aydın geyiği. Sinema açısından her zamanki düz anlatım. Aslında bir tiyatro oyunu olarak seyretseniz de veya en iyisi okusanız da aynı keyfi alabilirsiniz.

Woody Allen sevenler için görülmesi gereken, yoksa olmasa da olur bir film.

Din-Nazizm ilişkisi

Lüksemburglu bir Katolik papaz olan Kremer, (Ulrich Mathes) Nazilerin Dachau Temerküz/Yoketme Kampında aylar süren ve açlık, korku, ölüm, işkence, aşağılanma dolu tutsaklık ertesi bir gün hiç beklemediği biçimde kamp yönetimi tarafından çağırılır ve kendisine dokuz gün izin verildiği açıklanır. Evini, ailesini ziyaret etmesi için dokuz gün izin! Film girişinde gri/kara tonlu temerküz kampı sahnelerinde temerküz kampının havasını, ordaki faşist şiddeti bir kişinin gözünden, bir kişinin gördüğü,

Der 9. Tag | **Dokuzuncu Gün** | Almanya, 2004
Yönetmen: Völker Schlöndorf
Oyuncular: Ulrich Mathes, August Diehl, Hilmar Thate, Bibiana Beglau, Germain Wagner, Jean-Paul Raths vd.

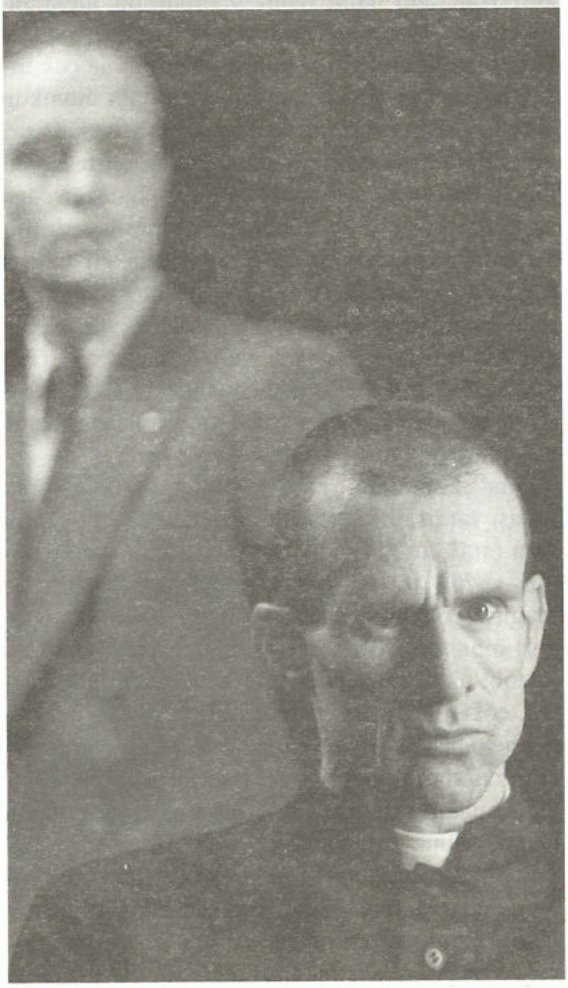

görebileceği detaylar üzerinden veriyor. Örneğin bir damla su için su akmayan bir musluğu giderek büyüyen biçimde görüyoruz, sonra ona bir ağız dayanıyor vb. Doğrudan şiddet, tarama kan vb. yok. Buna rağmen şiddetin filmde bu resimler üzerinden duyumsanması bol ketçaplı filmlerden çok daha yoğun. Bu resimler burada ölümün kol gezdiğinin, sorunun ölüm/yaşamak sorunu değil, kimin ne zaman öleceği sorusu olduğunun, çaresizliğin resimleri.

Bu resimler ertesinde bu kamptan sağ ve dokuz gün izinli çıkma haberi karşısında papaz Kremer'in şaşkınlığı, seyircinin de şaşkınlığı oluyor. Seyirci Kremer'in gözünden "dışarıda"ki "normal" hayatı şaşkınlıkla izliyor.

Sonra evine varıp ilk şaşkınlık geçtikten sonra, Kremer Gestapo Şefi Gebhardt (August Diehl) tarafından görüşmeye çağırılıyor. Dokuz gün iznin faturası konuyor Kremer'in önüne. Gayet kültürlü, din tarihi konusunda bilgili Gestapo Şefi'nin istediği şey, Kremer'in Lüksemburg Katolik kilisesini Nazilerle işbirliği yapma yönünde ikna etmesidir. Bunun karşılığında dokuz gün izin sürekli kılınacak, ayrıca Dachau kampındaki tüm Katolik papazlar serbest bırakılacaktır.

Aksi takdirde olacak bellidir: Hepsi için ölüm. Kremer'den istenen yaşamış görmüş olduklarını yaşamış görmemiş gibi yapması, inancına ve gerçeklere karşı tavır takınması, işbirlikçi olmasıdır. Kremer işbirlikçi olma veya kampa dönerek ölülere katılma yerine, bir üçüncü yola da sahiptir. Kişisel kurtuluş yolu. Kaçıp kurtulma. Bu halde kamptan ayrılışında kendine söylenen dokuz gün sonra dönmezsen, tüm Katolik papazlar idam edilecek tehdidi gerçek olacaktır. Film bir vicdan hesaplaşması filmi. Aynı zamanda Kremer ile Gebhardt arasındaki konuşmalarda din-Nazizm ilişkisini konu edinen bir film. Konusu itibariyle önemli bir film. Film dili olarak Nazi kampındaki hayatı bir kişinin gözünden detaylar üzerinden anlatma yöntemi ile ilginç bir film. Din-Nazizm ilişkisi bağlamında anlatılan tekil öyküde, Katolik kilisenin İkinci Dünya Savaşı'nda genel konumu itibariyle Nazi işbirlikçisi konumunu gözlerden gizleyen; bu tekil öykü üzerinden Katolik kilisesinin tavrını olduğundan iyi gösteren, adeta Katolik kilisesi ve din propogandası yapan bir konumda olan bir film.

KÖTÜLER

Eksik ama iyi...

Hollywood'un anda en çok sevilen oyuncularından bir ikisini alın, onları akıl almaz saçmalıklarla dolu bir senaryo içinde bol ketçaplı, takip sahneli, bir sürü ölümlü, dövüşlü bir öykü içine atın. Ardından yakışıklı gencimizle, güzel kızımızın bu filmde birbirlerine aşık olduklarını, şimdi beraber yaşadıklarını filan da anlatın. Ortaya ne çıkar? Çok seyircili (umarım çok seyircili olmaz!) berbat bir film. Şimdilerde bu gibi filmlerde DVD satışlarından elde edilen gelir sinema gösterimlerinde elde edilenden daha büyük yekün tutuyor. Ayrıca "product placement" denilen, geçerken, çaktırmadan yapılan reklamlardan elde edilen gelirler, bu gibi filmlerde üretim giderinin önemli bir bölümünü karşılıyor.

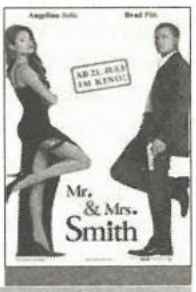

Bay ve Bayan Smith | ABD, 2004
Yönetmen: Doug Liman
Oyuncular: Brad Pitt, Angelina Jolie, Adam Brody, Kerry Wahington, Vince Vaughn vd.

Güzel insanların şiddet içinde daha güzelleştikleri, ancak şiddet dolu bir maceralı hayat içinde gerçek bir mutluluk olabileceği mesajı ile aynı zamanda şiddet reklamı yapan bir film Bay ve Bayan Smith.

Öykü? Anlatmaya değmez bir saçmalıklar dizisi.

Sinema dili: Bum bum bum! Gır gır gırrr!! Bom bom!!! Ta ta tatata tatatata... filan.

İyi bir öykü nasıl berbat edilir?

Büyük bir çevre felaketi ertesinde bu felaketi ölmeden atlatan son insanların bir arada yaşadıkları yapay bir dünya. Bu dünyada beyaz giysili, kadın /erkek ayrı bölümlerde yaşayan, ne için olduğu bilinmeyen işlerde çalışan yetişkin yüzlerce insan ve bu insanlara hizmet eden ve güvenlik görevlerini yerine getiren, beyaz giysililerden görmediğimiz ayrı mekânlarda yaşayan siyah giysili insanlar var. Beyaz giysililer sürekli tıbbi kontrol altında. İnsanlığın geleceğinin kendi sağlıklarına bağlı olduğuna inandırılmışlar. Sistemin tepesinde oturan bir doktor var. Doktor Merrick. (Sean Benn). Bu yapay dünyada hayata eşlik eden büyük televizyon ekranlarından "dışarıda" felaketten etkilenmemiş olan bir tek ada kalmış olduğunu ve yapay dünyada belli aralıklarla yapı-

Ada | ABD, 2004
Yönetmen: Michael Bay
Oyuncular: Michael Mc Gregor, Scarlett Johansson, Sean Benn, Steve Buscemi vd.

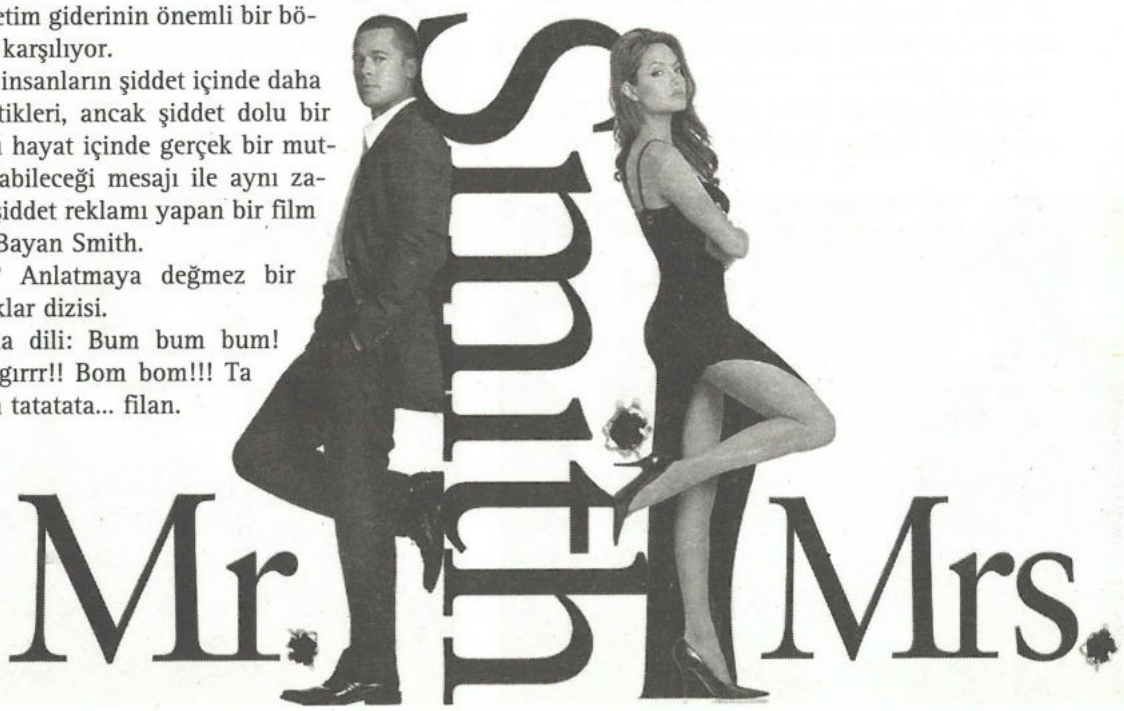

lan piyango çekilişlerinde kazanan talihlilerin adaya gitme hakkı kazandıklarını öğreniyoruz. Aslında yapay dünyada yaşayan her beyaz giysili için adaya giden talihli olmak yaşamanın gerçek amacı. Gidenler sevinçle, alkışlarla, gıptalı bir coşkuyla yolcu ediliyor adaya.

Sonra bu yapay dünyada filmin baş erkek ve kadın kahramanı ile tanışıyoruz. Erkek Lincoln Six Eko (Ewan Mc Gregor), kadın Jordan Two Delta (Scarlett Johansson). Bunların özelliği sistemin yasakladığı kimi işleri yapmaları. Örneğin Lincoln sabah kalktığında sağlık kontrolünde kendisinin kolesterin değerinin olması gerektiğinden yüksek olduğu söylenerek, hangi yiyeceklerin onun için yasak olduğu belirtiliyor. O tam da bunları talep ediyor yemek sırasında, tabii vermiyorlar. Arkadan gelen, bu konuda yasağı olmayan Jordan, Lincoln'ün istediği yemekleri istiyor. Değiş tokuş yapıyorlar vb. Lincoln ayrıca beyazlılara yasak olan bölümlere de girip çıkıyor, bu gezintilerden birinde mekanik ustası olarak çalışan Mc Cord (Steve Buscemi) ile tanışıyor. Yine bu gezintilerden birinde canlı bir güve buluyor. Aslında bu bütün canlıların yok olduğunun söylendiği bir gerçeklekte olmaması gereken bir şeydir. Lincoln gezintilerinden birinde de "ada"ya gönderme piyangosunu kazanan bir talihlinin gerçekte ölüme gittiğini, onun vücudunun belli parçalarının transplantasyon için kullanıldığını görüyor. Bu arada Jordan Two Delta piyangoda büyük ikramiyeyi kazanıyor.

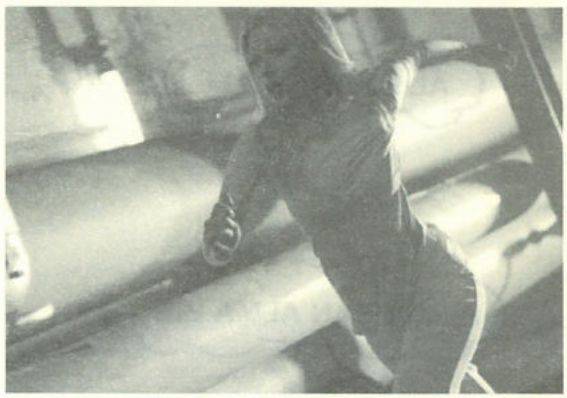

Filmin ilk yarım saatinde anlatılan ve canlı organ transplantasyonu sorunu üzerine korkutucu bir bilim kurgu filmi gibi gelişen, umut veren film, bu noktadan itibaren bol ketçaplı, kurşunlu, araba, uçak, helikopter vb. hurdalı gürültülü bir kaçıp kovalama filmine dönüşüyor. Ve iyi bir öykünün bum bumm, tatatata, gır gır gırr, bom bomm, kraş kraş ve aklınıza gelen bütün gürültüler içinde nasıl katledilebileceğinin örneklerinden biri haline geliyor. Pearl Harbor rezilliğinin de yönetmeni olan Hollywood'a layık(!) bir yönetmen olduğunu Ada'yla da ispat ediyor.

Puma, Speedo, internet serveri MSN, Microsoft, Cisco Systems, Calvin Klein, Chrysler, Chevrolet, Budweiser... markalarının (bunlar benim sayabildiklerim, insanın gözünün içine sokulan reklamlar) gizli/açık reklamını görmek istiyorsanız gidin.

Paranıza yazık. Zamanınıza yazık.

MERAY ÜLGEN

BENİ AB'YE ALSANA!

BENİ AB'YE ALSANA!
DEMEKLE OLMAAAAZ!
ALSAM MI? ALMASAM MI?

AL!

AL!
DEMEKLE OLMAAAAZ!
ALSAM MI? ALMASAM MI?

AAAAL!

AAAAL!
DEMEKLE OLMAAAAZ!
ALSAM MI? ALMASAM MI?

AL BE YAHU AL!

AL BE YAHU AL!
DEMEKLE OLMAAAAZ!
ALSAM MI? ALMASAM MI?

ALMAZSAN ALMA BE!

ALMAZSAN ALMA BE!
DEMEKLE OLMAAAAZ!
ALSAM MI? ALMASAM MI?

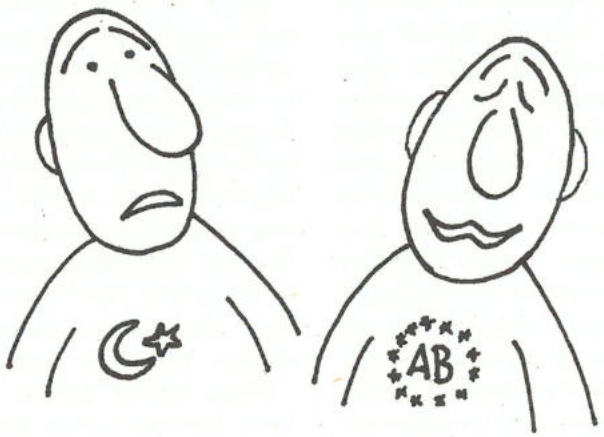

Meray 2005

yeni yılı güney takvimi ile karşılayın...

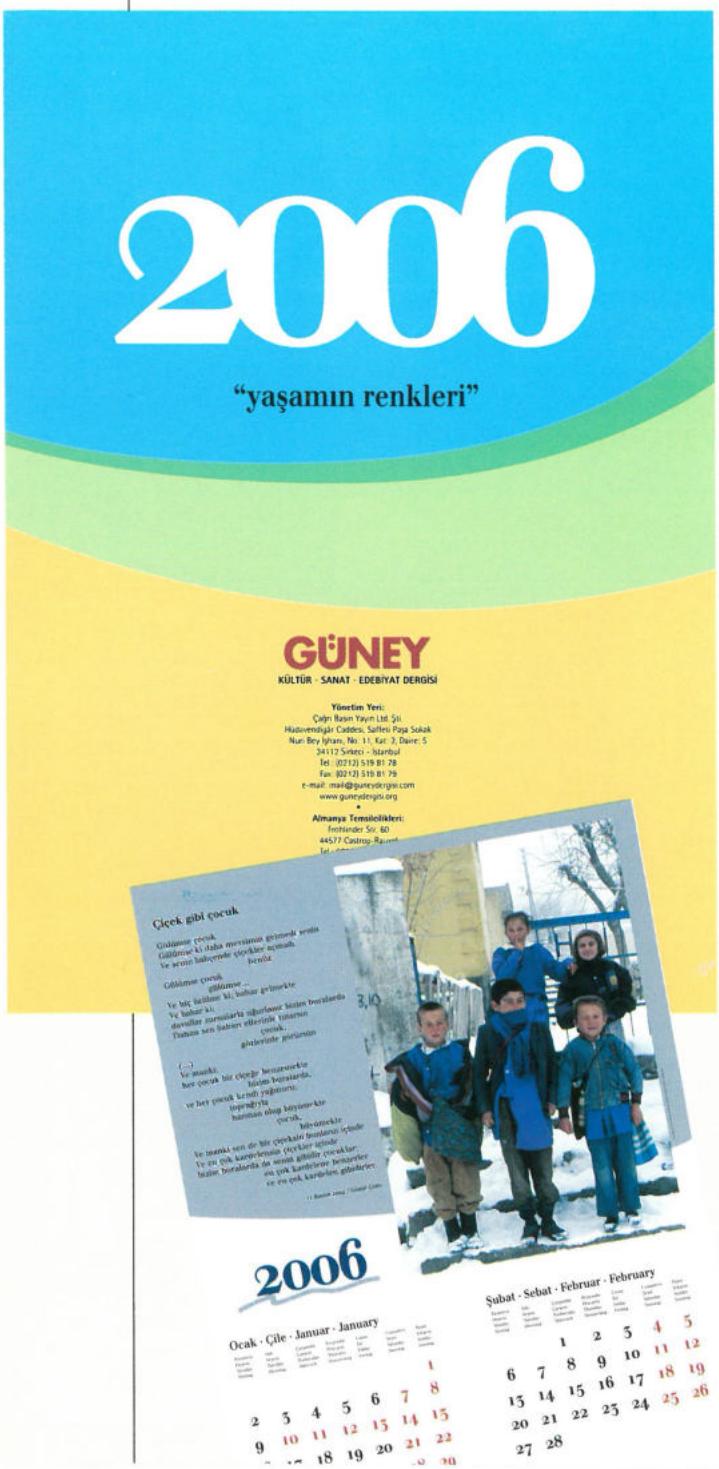

6 sayfa + kapaklı
kuşe kağıda ofset baskılı
29,7 cm. x 42 cm. ebadında
üzerinde çok güzel
fotoğrafların yer aldığı
"yaşamın renkleri"
takvimi ile "yeni yıla
merhaba" deyin...

çıktı!

2006 güney takvimini
edinmek için dergimize
ulaşmanız yeterli...

adresimiz:
Mahmut Şevket Paşa Mah.
İmranlı Sok. No: 8
Şişli - İstanbul (Okmeydanı)
Tel.: (0212) 235 35 70
Fax: (0212) 253 19 27
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Osman Polat · *"İsimsiz"* · *Karma teknik* · *100 x 130 cm*